פרשת **חקת-בלק** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתק"ד שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

לא הביט און ביעקב

אוירה חגיגית הופפת ברחובה של עיר, כולם מתכוננים לבואו של המלך, מבואות העיר נתקשטו בקישוטי כבוד וכל העיר לבשה חג, ההתרגשות גדלה לקראת יום המיוחל, מודעות גדולות הכריזו "הנה מלכך בא".

והנה הגיע היום, תושבי העיר עטופים בבגדי שבת מקבלים את פניו ביראת הכבוד, והפמליא המלכותית מתקרבת כשלפני המלך צועדים משמרות כבוד של שרים וקצינים, ובתווך עובר המלך וכתר לראשו משובץ באבנים מרהיבות עין, לאורך כל הדרך נשמעות קריאות "יחי המלך".

הכבוד והמלכות הרוממה כמו נפסק כליל כשלתדהמת ההמון נזרקו לפתע אבנים ונפלו על המלך בכבודו ובעצמו, לאחר דרישה וחקירה הוברר שהאבנים הושלכו ע"י קבוצת הילדים ילדי העיירה והן המה שעשו מעשה נפשע זה, המלך ציוה לחקור מי ומי הם הילדים שידם במעל ולהביאם למשפט.

תוך כדי דין משפט הודו הילדים באשמה, כשעל המחנך שלהם הוטל המשימה ללמד זכות עליהם, ואכן למרות שאשמתם היתה ברורה והעונש שהיה מיועד להם היה חמור, קם המחנך ואמר: יש לי עדות שמהמקום שם עמדו הילדים עלו קולות תרועה רמים, והנערים בהתלהבותם צעקו בכל כוחם: יחי המלך, יחי המלך!

אם כן איפוא – המשיך המחנך – לא יתכן שילדים המריעים "יחי המלך" מתכוונים לזלזל בכבוד המלך, ואין זאת אלא שמעשה שובבות ופזיזות בלבד הוא שהביאם להשליך אבנים, והדבר לא נעשה מתוך כוונת זלזול במלכות.

לשמע דברי הסניגוריא המחוכמים של המחנך, היקל המלך בעונשם של הילדים ולא דן אותם כמורדים במלכות.

והנמשל מובן, דהנה אחז"ל שהעונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעים לו אפילו גזר דין של שבעים שנה, ואפילו שמץ מינות ועבודה זרה נמחלים לו, וההסבר הוא שכשאומרים "יתגדל ויתקדש שמיה רבא" והוא עונה אמן מעומק לבו, מוכיח בזה שהוא מכבד את מלכו של עולם, ומכיר במלכותו ורוצה באמת ובלבב שלם שכבוד שמים יתגלה ויתגדל לעיני כל באי עולם.

ולפיכך כל עוונותיו וחטאיו נחשבים אז בשמים כדברים שאינם נובעים מפנימיות לבבו, ומקילין בענשו כי מקום יש ללמד עליו זכות שלא עשה אותה אלא מתוך ילדות ורוח שטות שנזרקה בו.

ועל כך נאמר בפרשתן "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל", והטעם מפני ש"ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו", כלומר שבפנימותו ובהיכלו כולו אומר כבוד למלך ומעתיר בכל לבבו ונפשו שיתגלה ויתרומם כבוד מלכותו יתברך שמו עלינו מהרה.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדוש"ש אמ"ר לו' ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
שבח"י רמ"ן ..... ו
פינת יקרת ..... ז
חוקים להורותם ..... ח
פשיט כהלכה ..... ט
לשכת הסת"ם ..... י
לוח ההילולא ..... יא
נועם שבת ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד

אגרת פרק ה'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

וְהָיוּ עַל לֵב אַהֲרֹן

מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁבָּנָה לוֹ שַׂר צְבָאוֹ הֵיכָל וְעַל כָּל פִּנָּה וּפִנָּה הוּא כּוֹתֵב שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס הַמֶּלֶךְ רָאָה שְׁמוֹ כָּתוּב

בְּבֹאוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם

עַל כָּל עַמּוּד וְעַל כָּל פִּנָּה נָאָה. אָמַר מִי שֶׁסִּדֵּר אֶת כָּל זֶה הָעִנְיָן קִרְאוּ לוֹ וְיָבֹא.

(פסיקתא זוטרתא פרשת ויקרא)

היכל התורה

בביהמ"ד דקהל ויואל משה ד'סאטמאר

מאנטשעסטער יצ"ו

אנשי בשורה אנו היום לכלל אנ"ש כי תלי"ת זכינו לברך על המוגמר על מכירת הזכות הגדול

זכות שם ההיכל

שיקרא שמו בישראל

היכל לב אהרן

לכבודו של אבינו רועינו הוד

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מייסד היכלי התורה בתוכי ק"ק סאטמאר בכל קצוי תבל ואשר ביוזמתו בברכתו ובעידודו נבנה והוקם היכל הקדוש הזה ויקרא על שמו לזכרון עולם

זכות שם ההיכל הונצח לכבוד הוד כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א ע"י הנגידים החשובים אנשי שם

מוה"ר **אשר זעליג לעוו** שליט"א
ראה"ק דקהלתינו הק' לאנדאן

מוה"ר **יחזקאל דוד בערקאוויטש** שליט"א
יו"ר הנהלת מוסדותינו הק' וויליאמסבורג יצ"ו

מוה"ר **משה חיים גאלדשטיין** שליט"א
חבר הנהלת העיר קרית יואל יצ"ו

מוה"ר **אהרן צבי מיטעלמאן** שליט"א
יו"ר קרן מלמדים

מוה"ר **יוסף מרדכי כהנא** שליט"א
יו"ר ופטרון כולל כוכבי אור דסאטמאר

זכות אלפי שעות לימוד התורה שילמד בהיכל זו יזקף לזכותם לעד ונצח בזה ובבא להם ולבניהם אחריהם

הכ"ד החותמים בברכת התורה

הנהלת היכל התורה "לב אהרן"

קודם עשיה, קבלה כגזירה. ואחריה אין להרהר בה

זאת חקת התורה וגו'. כתב רש"י ז"ל: **"לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה"** פירש **הצדיק הקדוש מוה"ר מאיר מפרימישלאן זי"ע:** הנה, דרך היצר הרע לבא אל האדם כשרוצה לקיים איזו מצוה ולפתותו: למה לך לעשות מצוה זו, ומה תועלת תהיה לך בזה וכדומה, וזהו אומרו: **"מה המצוה הזאת"**, ולמה לך לעשותה וכו'. ואח"כ כאשר נצחו האדם והתגבר עליו, וקיים המצוה, שוב רוצה היצר להביאו עכ"פ לידי גאות והתנשאות, ואומר לו: **"ומה טעם יש בה"**, כלומר, ראה והתבונן איזו מצוה גדולה קיימת, ומה נעמה טעם מתיקות המצוה. על כן הזהיר לבל ישמע אליו האדם ואמר: **'לפיכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני'** דהיינו קודם עשיית מצוה עליך לדעת שגזרה היא, ואתה מוכרח לעשותה, ואל תפן ליצר לבטלה, וגם **'אין לך רשות להרהר אחריה'** אחר שעשית המצוה אין לך רשות להרהר ולהתבונן בנועם זיוה, כנ"ל, כדי שלא תבוא ח"ו לידי פניה וגיאות ח"ו, עכ"ד ודפח"ח. ובזה יש לפרש מה שאנו מתפללין בתפלת ערבית: **"והסר שטן מלפנינו ומאחרינו"**, ר"ל, שנוכל להנצל ממנו בעת שבא בטענותיו מלפנינו קודם עשיית המצוה, וגם במה שבא לפתותינו לאחר עשיית המצוה ומאחרינו והבן.

אמרי יוסף

[אמנם יש לציין דאי' בספה"ק דצריך לחזור על אור המצוה והרשימו הנשארת ממנה, וכדאי' מהרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל עה"פ 'וזכרתם את כל מצוות ה" שתזכרו קדושת המצוות שזכיתם לעשות ועי"ז 'ועשיתם אותם וגו', ויש בזה כמה חילוקים ולמשל הא דאי' בספה"ק תוי"ט פ' אמור עפ"י הזה"ק (ראה לקמן) ועוד, ואכמ"ל]

נגיעה בעבודה מטמא טהורים, אך מטהר טמאים

וכבס בגדיו הכהן, יש שני מיני מוסר אחד לתלמידי חכמים ואחד להמוני עם, ולכל אחד צריך לומר לפי בחינתו ומדרגתו, וכמ"ש בזוהר הק' (יתרו עט:) **'כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל' וכו', שצריך להזהיר על שום פנייה חיצונית לתלמידי חכמים, משא"כ להמוני עם שרי'** שזהו כוונת חכמינו ז"ל (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך וכו', ובזה שמעתי מהרב המגיד מוריני הרב מנחם מענדל ענין פרה אדומה שמטמא טהורים ומטהר טמאים וכו', ודפח"ח.

תולדות יעקב יוסף (ר"פ אמור)

נתפחדו מחמת שראו גודל כח תפילה, אף השפל ביותר

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם כי רב הוא. רמז לנו הפסוק הענין בזה שהרד כל כך מפני בני ישראל ער ששלח לקרוא לבלעם כי ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמורי"– לשון אמירה ודיבור, כלומר שראה כוחם של ישראל מה שיכולים לפעול ולעשות בפיהם, היינו בתורה ובתפלה, ואפילו פשוטי העם כוחם רב מאוד **"וכמו שאמר אבא מארי** [הרח"ק רבי מרדכי מטשערנאביל] **זצוקללה"ה בשם הבעש"ט זצוקללה"ה שגם זה האיש המוטרד בעסקיו כל היום בשווקים ובחנויות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת המנחה עולה על זכרונו שהגיע זמן התפילה, וגונח נאנח בלבו בהתבוננות איך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא ריק לסימטה אחת מהצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלום מה הוא מדבר, עם כל זאת גם זה חשוב ויקר מאוד לפני הבורא ב"ה והאנחה שלו בוקעת רקיעים".** וזהו: **"ויגר מואב מפני העם"** 'עם' הוא מלשון 'גחלים עוממות', לשון קרירות, כלומר, שיראו מהם בראותם גם כוחם של ה'עם' היינו אותם שנתקררו מדרכי עבודת הש"י.

מגן אברהם, טריסק

כשדבקים אל הצדיקים אין מידת הדין שולטת בהם

מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל. בפרשת בלק תרי"ט זכיתי לישב בסעודה שלישית על שלחן **הגאון מפאנז** (ה"ה מרן הקדוש בעל דברי חיים) **זצ"ל**, וביאר המקרא הזה, כי בלק ובלעם הבינו דכל זמן שהקטנים בישראל נשמעים לגדולים **'אלופינו מסובלים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו'** (תהלים קמד, יד) [וכפירש"י שם: אלופינו מסבלים, אלופים היינו הגדולים שבנו נסבלים על קטניהם, שהקטנים נשמעים לגדולים, ומתוך כך אין פרץ בנו כו']. ולזה אמר בלק לבלעם, שישתדל לעשות פירוד בין הקטנים המכונים בשם 'יעקב' ובין הגדולים המכונים בשם 'ישראל' (זוהר"ג עג.), ועי"ז יפגע בהם הדין ח"ו. והנה שורש ארה הוא לקט, כמו **'אריתי מורי'** (שיה"ש ה, א), 'ואורה כל עוברי דרך' (תהלים פ, יג). וזהו שאמר: **'לכה ארה לי'**, כלומר, לקוט לי את **'יעקב'** שיהא נפרד, ועל ידי זה **'ולכה זועמה גם ישראל'.**

ליקוטי חבר בן חיים

(ח"ד, יד:. ועי' בספה"ק "דברי חיים" כאן ד"ה ואם כן)

תורה ותפילה

זהרורי אורה מספרים הקדושים, גפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, תעוררים חיזוק כל הימים

תורה

כדי שתהא התורה נחקקת בו, מיבעי ללמוד בפה מלא

או יאמר זאת חקת התורה. ונראה לבאר על דרך הרמז, במאמר חז"ל (עירובין נז.) על פסוק **'כי חיים הם למוצאיהם'** (משלי ל, כב), **אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם בפה**, יעו"ש. נודע **כי אין התורה מתקיימת אלא המוציאם בדיבור בפה דייקא, ולא לחשוב בלב.** וזהו אמרו **'זאת חקת התורה'**, רצ"ל שבזה יהיה התורה חקוקה על לוח לבך. **'אשר צוה ד' לאמר', רצה לומר 'לאמר' בפה מלא** וכנ"ל.

דעת משה – קאזניץ

נשמת ישראל הוא שורש התוה"ק, ולכן לא ידח ממנו נדח

עוד יש לפרש לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. יבואר זה על פי דאיתא בזוה"ק (אחרי ע"ג.) **'אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל כלהו חד'**, ולפי זה הוא **כלל גדול אפילו כשאדם חוטא הרבה אז הוא נקרא ניצוץ ישראל ויש בו חלק אלהי ממעל ובודאי יחזור בתשובה על כרחו, כי אי אפשר ליפרד כיון שהם בקרבו ממש**, וזה יש לומר שמרמז הפסוק **'לא הביט און ביעקב'** במדריגה הפחותה שבישראל ומכל שכן ש**'לא ראה עמל בישראל'** היינו דאיסתייעא מילתא שיחזור בתשובה והטעם מפני **'ה' אלהיו עמו'** ממש יחד כאחד וגם **'תרועת מלך בו' היינו תורה ע' שנדרשת בע' פנים הוא גם כן בו בקרבו ממש ולכך לא ידח ממנו נדח והבן.**

דגל מחנה אפרים

אפי' תורה שלא לשמה הוא אהל לשכינת כבודו ית' בעולם

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל כו'. ז"ל דהנה אנו אומרים **לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, דהיינו להמשיך קדושתו ואלהותו יתברך בתורתינו ובמצותינו ובתפילתינו**, ונמצא שהתורה והמצות הם כמו אהל לשכון בהם קדושתו ואלהותו יתברך. וזהו **'מה טבו אהליך' רצה לומר אף כשאנו לומדים ואין אנו ממשיכים אלהותו ית' בה ח"ו רק לשום פניה אחרת, וזה נקרא תורתו אהל, והלומד נקרא בשם יעקב שהוא ממשיך היו"ד שהיא החכמה ל'עקב'**, (הנמוק מכל האברים), **אף זה הוא טוב,** כמ"ש חז"ל (פסחים נ:) ילמוד אף שלא לשמה כו'. **'משכנותיך ישראל'** כלומר (אשרי) מי אשר בשם ישראל יכונה, **והוא ממשיך קדושתו יתברך בתורה ומצוות שלו, ונקרא בשם משכן.**

אורח לצדיק

להרה"ק הרבי ר' אליעזר ליפא בהרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע

תפילה

בכח התפילה שאבות תקנום, וכנגד תמידין תקנום, לא יוכלו אומות העולם לשלוט בנו

על כן יאמר בספר מלחמת ה' כו' ואת הנחלים ארנון. ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב. ר"ל שזה פועל ע"י תפלותיו וכו', **שנחלים רמז על התפלה על דרך דאי' בגמרא המתפלל על חברו צריך שיחלה עצמו עליו** וכו', ואיתא בגמ' 'תפלות אבות תקנום', ר' יהושע אמר תפלות כנגד תמידין תקנום וכו', **ועתה בעוה"ר שחרב ביהמ"ק התפלות מכפרין במקום התמידין לזה תקנו התפלות** וכו', והנה כתיב 'והי' זרעך כחול הים' היינו כמו שהים יש לו גבול ואינו יכול להעבירו **כך האומות לא יוכלו לעבור הגבול עם זרעך להרע להם ח"ו והוא מחמת התפלות שלנו שמכפרים עלינו אין כח בידם לעבור הגבול, וזהו ונשען לגבול מואב הוא לשון מאב דהיינו מאבות** (היינו התפלות שתקנו לנו האבות) וכו'.

נועם אלימלך

זה בלבד שאנו מבקשים 'השיבנו ה' אליך', הוא טוב מאד

מה טובו אהליך יעקב, פירש"י על שראה שאין פתחיהם מכוונים זה מול זה, עכ"ל. פי' לפירושו נ"ל, הנה הקב"ה מבקש מעמנו **'שובו אלי ואשובה אליכם'** (מלאכי ג, ז) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם (שהש"ר ה, ג) ואנחנו משיבים ואומרים **'השיבנו ה' אליך ונשובה'** (איכה ה, כא) **שהוא יפתח לנו שערי תשובה, נמצא שאין פתחינו מכוונים זה מול זה, פי' הש"י מבקש מאתנו שנפתח אנחנו בתשובה, ואנחנו מתפללין אליו שהוא יפתח לנו שערי תשובה.** וע"ז אמר **'מה טובו', שגם זה הוא טוב, שמה שאנחנו מבקשים ממנו השיבנו, עכ"פ הוא כחודו של מחט. והש"י ברוב רחמיו וחסדיו יפתח לנו שערי תשובה כפתחו של אולם אמן סלה.**

אור ישע – הרה"ק רבי אשר ישעי' מראפשיץ זללה"ה

אמן יהא שמיה רבא מברך, ממתיק כל הדינים

והיה אדום ירשה והיה ירשה שעיר אויביו וישראל עושה חיל. ז"ל דאיתא בגמרא (זח"ג כ. ועי' שבת קיט ע"ב) **כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, וז"פ והיה אדום, שיהי' ח"ו דינים על ישראל, ירשה ר"ת יהא שמיה רבא, ויקרעו כל הגזירות רעות ויזכו לגאולה.**

אור לשמים

ויקחו אליך פרה אדומה. ויובן דהנה בכל המצוות יש תיקונים וכל התיקונים הם ע"י הכוונות, לספי"ז יעלה על הדעת שאותם אשר אינם יודעים לכוין אינם פועלים חיו בעשיית המצוות אך מחסד השי"ת שאם אחד עושה מצוה כראוי עושה סולם לכל העושים מצוה זו שיעלו בסולם ההוא אף שאין אתם יודעים עד מה רק שיעשו לשמה, וזה העושה בכוונה הראויה נחשב לו כאילו הוא העושה מצוה לפי שזכות הרבים תלוי בו, ועד"ז כל תפילותיו ע"ד אנשי כנסת הגדולה ואמירת תהלים ע"ד דוד המלך, ולכן אנו מתפללין שיהא נחשב כאילו אמרם דוד המלך בעצמו וההיקש ע"ז בכל המצוות, וא"כ מפני שמשה זכה לדעת סודה של פרה ופרה ראשונה נעשה בכוונתו והא סולם לכל הפרות שיהיו, ע"כ אמר ויקחו אליך, היינו על ידך היא לקוחה, משום דלך אני מגלה טעמה, וכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו.

(ישמח משה)

☆

ויראו כל העדה כי גוע אהרן. דרשו חז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא, יש לפרש לפי מה שאמרו רז"ל שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, הכוונה כי עיקר מחלוקת נצמח מכח גאות שכל אחד רוצה להשתרר על חבירו אבל מי שהוא בחינת מה ושפל בעיניו לא תקוטט ולא יקפיד על שום דבר נגד חברו, וע"כ היה אהרן מלמד לכל אי מישראל להיות שפל ונבזה בעיניו וממילא בזה הגדיל השללום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו ובזה עצמו היה מקרבן לתורה כי כבר אי חזי"ל למה נמשלו דברי תורה למים מה מים מניחין את גבוה ויורדים לנמוך אף ד"ת מניחין את הגבוה ויורדים לנמוך נמצא כי"ז שהיה אהרן חי והיה מלמד להם מדענוה לא היה אדם רואה א"ע ולא נחשב בעיניו לכלום ואחר שמת אהרן עזבו מדה זו ואחזו במדת הגאוה וגבהות וראו א"ע במעלה ולא את זולתם, ומזה עצמו הרגישו כי דוד המלך, ולכן אנו מתפללין שיהא נחשב כאילו אמרם דוד המלך בעצמו וההיקש ע"ז בכל המצוות, וא"כ מפני שמשה זכה לדעת סודה של פרה ופרה ראשונה נעשה בכוונתו והא סולם לכל הפרות שיהיו, ע"כ אמר ויקחו אליך, היינו על ידך היא לקוחה, משום דלך אני מגלה טעמה, וכל הפרות יעשו על כוונת פרה זו.

(ישמח משה)

☆

ויראו כל העדה כי גוע אהרן. דרשו חז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא, יש לפרש לפי מה שאמרו רז"ל שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, הכוונה כי עיקר מחלוקת נצמח מכח גאות שכל אחד רוצה להשתרר על חבירו אבל מי שהוא בחינת מה ושפל בעיניו לא תקוטט ולא יקפיד על שום דבר נגד חברו,

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבותי"ק עצי התמרים

"דברי תורה אשר צוה ה' לאמר", כל אשר עושה פעולה לטובה אצל השומעים

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל וגו'. בימים הראשונים כשבת רביה"ק זללה"ה בסאטמאר בא פעם הרה"ק מסטראפקוב רבי אברהם שלום האלברשטאם זללה"ה [בן הרה"ק משיניאווא זללה"ה] לשבות בעיר סאטמאר, והפצירו בו החסידים שיבוא להתפלל בביהמ"ד דחסידים שבעיר, אבל התעקש להתפלל דווקא אצל בנו של הגה"ק הקדושת יו"ט, שנקרא אז "בן הרב מסיגעט" הוא רבינו ז"ל שכבר הי' לו ביהמ"ד בפני עצמו, ואנ"ש אמרו לו שלתועלת הענין שבא, טוב לו יותר להתפלל בביהמ"ד הגדול שבעיר, אבל הוא באחד רצה להתפלל דווקא אצל בן הרב מסיגעט, והחליטו לבקש את רבינו ז"ל שהוא בעצמו ידבר על לבו שיתפלל בביהמ"ד הגדול, והרב מסטראפקאב הסכים בתנאי שאת השולחן יערוך דווקא בביהמ"ד של רבינו ז"ל, וכן הי'.

ובליל שב"ק הי' שם קהל עצום שבאו לכבוד האורח הגדול הרה"ק מסטראפקוב, ובשעת עריכת השולחן כשראה רבינו ז"ל שרוצה לברך ברכת המזון, הציע לו רבינו ז"ל שיאמר דברי תורה, אך הרה"ק מסטראפקוב לא רצה, באמרו שאביו הרה"ק משיניאווא זי"ע לא אמר תורה, רק אם גילו לו מן השמים שיאמר (כידוע), וצוה לברך ברבהמ"ז. ושוב בסעודה השני' גם כן הציע לו רבינו ז"ל שיאמר דברי תורה, ולא רצה.

בסעודת רעוא דרעווין ביקשו רבינו ז"ל עוד הפעם שישמיע מדברו"ק לפני הקהל, ואז ענהו הרה"ק מסטראפקוב **ואמר "אבי הק' אמר שאינו אומר תורה רק מה שמשפיעים לו מן השמים, ובזה אפשר לפרש "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר", אם יש צווי ה' אז, לאמור, יאמרו תורה ואם לאו אל יאמרו".** ורבינו ז"ל ענה לעומתו ואמר: **זקינינו הרה"ק בעל ייטב לב זללה"ה צוה לבניו ולזרעו אחריו שיאמרו תורה לישראל, וע"כ לדרכינו נראה לפרש באופן אחר 'אשר צוה ה', דהיינו אם ע"י דברי תורה יגרום שעי"ז ישמרו ציווי ה', אז 'לאמר', צריך לומר דברי תורה, כי כך מקובלני משם זקינינו מרן הייטב לב זי"ע.**

וכשמוע הרה"ק מסטראפקוב זצ"ל את דברי רבינו ז"ל, אמר לו, אם כן אז תאמרו אתם ד"ת, ורבינו ז"ל הי' כמחריש לכבודו של האורח הגדול, וכפל ושנה הרב מסטראפקוב להפציר את רבינו ז"ל, עד שהכריז ואמר הנני מצווה על כבודו. ואז התחיל רבינו ז"ל לומר דברי תורה כדרכו בקודש, והפליא את כל השומעים שהי' שם ציבור גדול ורב, ומני אז נתוספו ספסלי ביהמ"ד של רבינו ז"ל. ונהרו אליו חסידים ואנשי מעשה בראותם רב כוחו וחילו ורב טוב תורה ויראה הצפון בו אף כי היה אז עדיין צעיר לימים.

זמירות דברי יואל (ח"א עמ' ק"ה)

מת אהרן כי אינם במעמדם ומצבם הראשון, וז"ש ויראו כל העדה כי גוע אהרן ומהיכן ראו לזה ארז"ל אל תיקרי ויראו אלא ויירא שנראו בעיני עצמם לאנשים חשובים מזה ראו וידעו כי מת אהרן.

(ייטב לב)

☆

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. ויבואר לפמש"כ הרמב"ם כי המצות כולן נחלקת על שני חלקים החלק האי מצות המיוחדת לאדם בנפשו במה שיש בינו לבין קונו, והחלק הבי מצות התלויות בתועלת בנ"א תחשב לו צדקה בעוה"ב לפי שעשה המצוה וימצא גם טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג טוב גם עם בנ"א, והנה גבי יעקב אבינו בהאבקו עם המלאך ויכול לו מצא טובה בעוה"ז יען כי הגיע לו שכרו על המצות שעשה לתועלת בנ"א, וז"ש לו המלאך לא יעקב וגו' כי שרית עם אלקים ועם אנשים ר"ל שעשית מצות שהם עם אלקים רצון הבוי"ת ועם אנשים שעשית מצות שהם לתועלת בנ"א, ועי"ז ותוכל כי עי"ז מגיע שכרו גם בעוה"ז עפ"י דין, וזש"ה מה טבו אהליך יעקב ר"ל אפי' בעוה"ז המכונה בשם אוהל כי הוא רק דירת עראי כמו אוהל, ומה טעם הלא שכר מצוה בעוה"ז ליכא ויהיה כמשיב משכנתיך ישראל שיש בהם מדריגה של ישראל כמו שאמר המלאך כי שרית עם אלקים ואנשים כנ"ל ע"כ גם בעוה"ז ימצא טובה וחיים וברכה.

(קדושת יו"ט)

☆

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה. ובמדי מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן, ויבואר בהקדם דברי הקדושת יו"ט בשם מהריי"א מזידטשוב לפרש הכתוב ואתה נותן לחם את אכלם בעתו, כי בני"י אינם נתונים כלל תחת העת והזמן ואדרבא כל הזמנים והעתים נתונים תחתיהם, ואפי' בעתים שהזמן גרמא לתגבורת הדינים ח"ו יש כח בידם להמתיקן ולהפכן לרחמים וחסדים, וזהו הכוונה ואתה נותן להם את אכלם בעתו, פי' בעתו של האיש הישראלי כי העת הוא שלו וניתן תחת ידו ע"כ, והנה כח זה הוא רק ע"י התפלה המעורר עת רצון למעלה והנה דרשו חז"ל ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה, וזהו ביאור דברי המדרש שהודיע בלק לבלעם מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפילתן, שלא יעלה בידו לקלל את בני"י באותה שעה שכועס בה הקב"ה לאשר העת והזמן הניתן תחת ידם ובכח התפילה יכולים להפוך אותה השעה לעת רצון בחסד וברחמים.

(ברך משה)

☆

אל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו. ופירש"י כתועפות ראם לו הוא לשון עוף יעופף, וי"ל דהנה הקשו המפרשים האיך הוציא הקב"ה את בני"י קודם הזמן לפני די מאות שנה, ונראה לתרץ שהוא מדין כל האמור בפרי מלך מלך מותר בו וכתיב בפרי מלך שדתיכם יקח ונתן לעבדיו וקי"ל עבדים הקשו לקרקעות וע"כ גם עבדים יכול המלך ליקח וליתן לאחר ובכח זה היה יכול לשחרר את שיעבודם מיד פרעה וע"כ שפיר יצאו קודם הזמן, אך זהו דוקא מחמת שיש לנו דין עבדים למקום כמ"ש כי לי בני"י עבדים, והנה בגמ' עבד נקנה בכסף בשטר וחזקה הגביה לרבו קנה הגביהו רבו לעבד לא קנה ורשב"י ס"ל שהגבהה קונה בכל מקום, ומעתה קשה במאי קנה אותנו הקב"ה ההלא דרכי הקנין שהם הרחיצו הלבישו לית תפיסא ביה, וקנין דהגבהה פשיטא דלי"ש אצלו, וצ"ל כשיטת רשב"י דאם הגביהו רבו לעבד קנה, והשי"ת הגביה בני"י כמ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי ובזה קנה אותנו ויש לנו דין עבדים ובדין הוציא אותנו ממצרים קודם הזמן, וזש"ה אל מוציאם ממצרים ואף קודם הזמן דיש לו דין מלך ואם תאמר איך הם קנויים לו לעבדים, לז"א כתועפת ראם לו לשון עוף יעופף היינו שהקנה אותם הקב"ה בקנין הגבהה בעת שהובילם ממצרים על כנפי נשרים לעשות הפסח במקדש.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

הצדיק צריך הרחבה עוד יותר מבלעם, אך כל תכליתו בזה להגדיל תורה ולהאדירה בקצוי תבל

אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר ה' אתו אדבר. רבינו זללה"ה אמר דבר נחמד, שאף שכל אחד יש לו התחייבות להישיבה שבעירו, אמנם חיובא רמיא לעמוד לימין הישיבות אף בכל קצוי ארץ. והקדים אז מה שפרש"י בפרשת בלק, שאמר בלעם "**אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב וכו**' שהיה נפש רחבה שתאב למצוא בית כסף וזהב, ואילו במשנה אבות (פ"ו) שאמר ר' יוסי בן קיסמא אפילו אם תתן לי כל כסף וזהב ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, ולכאורה ביקש בזה הרבה יותר מבלעם. אמנם פירוש הדברים נראה שתאוותו של הרשע לכסף הוא רק בשביל ביתו לצורך עצמו, ומדויק לשונו שאמר מלא "**ביתו**", משא"כ הצדיק צריך כל כסף וזהב "**שבעולם**" דייקא, **כי צריך את הכסף בשביל העולם ולא בשביל עצמו, שבכל פינות העולם יש לו ישיבות ומוסדות שצריך לחזקם ולתמכם עכ"ל, ודפח"ח.**

מושיען ש"י (ח"ו עמ' רס"א)

פנינים מתורתן של מרן רבי"ק נעל"ד רבי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין וגו' ותמת שם מרים ותקבר שם, ולא היה מים לעדה וגו' (כ ג-ב). פירש"י מכאן שכל מרגלים שנה היה להם הצלר זכות מרים. וכן הוא בגמרא (תענית ט.) שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל אלו הן, משה ואהרן ומרים, ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם ואלו הן, באר וענן ומן, בזכר זכות מרים, עמוד ענן זכות אהרן, מן זכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר, שנאמר ותמת שם מרים וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה, ומזרה זכות שניהן, מת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו', חזרו שניהם זכות משה, מת משה נסתלקו כולן.

והקשה זקיני המהרש"ץ ז"ל (בצל מליעץ פו: ד"ה בשכר) מהיכ לומרו בגמרא (שם) בשכר שלשה זכו לשלשה, בשכר חמשה וחלב זכו למן, בשכר (ברכות יח ב) והוא עומד עליהם מתת הען זכו לעמוד הענן, בשכר (שם ד) יקח נא מעט מים זכו לבאר של מרים. מבואר מזה שכל שלשה הללו היו בזכות אבותם, והלא לומרו שהמן היה בזכות משה והבאר בזכות מרים והענן בזכות אהרן, עוד הקשה המהרש"ץ מהגמרא שם, דכיון דהבאר היה בזכות אבותם, למאי קרו לה באר של מרי"ם.

ויש לומר בפשטות דתרוייהו איתנייהו, דלימא במדרש (פסק"ר פ"ו פי"ג) בשעה שגזר המן גזירה על ישראל, רן אליהו זכור לטוב בכולה אגל מצות העולם ואגל משה בן עמרם, ואמר להם עד מתי מצות העולם רדומים בשינה וכו', אמר לו משה כלום יש אדם כאב בחותנו הדור, אמר לו יש ושמו מרדכי, אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. הרי לן מזה כי משה רבינו ביקש שיהיה לזיק אחד מלמטה והוא יסייע מלמעלה. וכמו כן יש לומר לענייננו, כי בחמת הועיל זכותו של אבותם שגם שהיו שימשך השפעתם גם לכל משך הארבעים שנה שהיו במדבר, אלא שלא הועיל זכותו רק מלמעלה, ובר מן דין היו זקוקים גם כן לזכותו של לזיק אחד שהיה בחותו הדור מלמטה, ולזה אמרו שהבאר היה בזכות מרים והענן בזכות אהרן, מת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו', חזרו שניהם בזכות משה, מת משה נסתלקו כולן.

והקשה זקיני המהרש"ץ ז"ל (בצל מליעץ פו: ד"ה בשכר) מהיכ לומרו בגמרא (שם) בשכר שלשה זכו לשלשה, בשכר חמשה וחלב זכו למן, בשכר (ברכות יח ב) והוא עומד עליהם מתת הען זכו לעמוד הענן, בשכר (שם ד) יקח נא מעט מים זכו לבאר של מרים. מבואר מזה שכל שלשה הללו היו בזכות אבותם, והלא לומרו שהמן היה בזכות משה והבאר בזכות מרים והענן בזכות אהרן, עוד הקשה המהרש"ץ מהגמרא שם, דכיון דהבאר היה בזכות אבותם, למאי קרו לה באר של מרי"ם.

ויש לומר בפשטות דתרוייהו איתנייהו, דלימא במדרש (פסק"ר פ"ו פי"ג) בשעה שגזר המן גזירה על ישראל, רן אליהו זכור לטוב בכולה אגל מצות העולם ואגל משה בן עמרם, ואמר להם עד מתי מצות העולם רדומים בשינה וכו', אמר לו משה כלום יש אדם כאב בחותנו הדור, אמר לו יש ושמו מרדכי, אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה. הרי לן מזה כי משה רבינו ביקש שיהיה לזיק אחד מלמטה והוא יסייע מלמעלה. וכמו כן יש לומר לענייננו, כי בחמת הועיל זכותו של אבותם שגם שהיו שימשך השפעתם גם לכל משך הארבעים שנה שהיו במדבר, אלא שלא הועיל זכותו רק מלמעלה, ובר מן דין היו זקוקים גם כן לזכותו של לזיק אחד שהיה בחותנו הדור מלמטה, ולזה אמרו שהבאר היה בזכות מרים והענן בזכות אהרן, מת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו', חזרו שניהם בזכות משה, מת משה נסתלקו כולן.

ס"ג חקת תש"כ

המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' **ויקדש בם** (כ יג). יש לבאר מדוע נקרע כאן כל הענין הזה בשם מי מריבה, וכן הוא לומר (תהלים קו לב) ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, ובפשטות נראה שנקרא כן על לודות המריבה שרבו בני ישראל עם משה לנקש מים לשתות, אבל קשה להע קודם שירד להם המן גם כן התרעמו על משה לנקש לחם, ולמרו (שמות טז ג) מי יתן מותינו ביד ה' וגו' כי הוצאתם לותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב, ואחר כך כתיב (שם פסוק ד) ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, אם כן היה רואי לקרות גם את המן בשם לחם מריבה.

ויש לומר על פי דברי המיקוני זוהר (דף מד.) אלמלי דיבר משה אל הסלע ולא הכהו, היה יולא המים המורה על התורה, בלא טורח ובלא קשיא וממלוקת, ולא היו טרחין ישראל ותנאים ואמוראין בתורה שבעל פה, אבל מאחר שהכה אותו לא יצאו ממנו אלא טיפין טיפין זעיר זעיר שם, וכמה מחלוקות על אלין טיפין. ואיתא בירושלמי (סנהדרין פ"ד ה"ב) אילו ניתנה התורה תמוכה (פי' בפי משה, בפשק הלכה בלא נטיית דעת לכאן ולכאן) לא היתה לרגל עמידה. נמלא שזהו מן ההכרח שיהיו בני ישראל מחלוקות ומריבות, ועל דרך (עי' סנהדרין כד.) תלמידי חכמים המנגחים זה את זה בהלכה.

ואפשר לזהו הכוונה מה שנקרע המים בשם מי מריב"ה, להורות כי במים אלו מונח שורש הדברים של כל מחלוקות בתורה שהיו ושיהיו בישראל עד סוף כל הדורות, משר זהו הכרח לעולך קיום העולם.

ס"ג חקת תשכ"ג

וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב וגו', ויצמד ישראל לבעל פעור (כה ג-ג). ויש לבאר הלשון וי"ל העם לזנות, דיומר היה לו לומר וזנו העם.

ונראה בשנקדים לבאר המיוחס שדור המדבר שהיה דור דעה ורלו כל מעשה ה' ועזזו ונפלאותיו מאד עשה, יפלו ממדריגתם כל כך עד שילכו לזנות אל בנות מואב וילמדו לבעל פעור. ויתכן לפרש על פי מה שאמרו ז"ל (בבא קמא לח.) על הכתוב (דברים ג טו) אל תגר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, שאמר לו הקב"ה למשה שמי פרידות טובות יש לי להוציא מהן רוח המואבים ועמה העמונים. שמהן נשתלשלה מלכות בית דוד (רבינו בחיי בראשית יט לח). על כן ישראל שבאותו הדור להיותם כשרים, היו רגיל מפי משמוקקים שמפי יצאו אלו שמי פרידות טובות, שמהן נשתלשלה מלכות בית דוד, וזה הגיעם לזנות אל בנות מואב.

על כן לא אמר הכתוב מיד וזנו העם אל בנות מואב, כי בתחלת מתחלה לא לפי זנות באו אלילה, רק לפי כוונה טובה כדי להיות חלקם בהעמדת מלכות בית דוד, ולזה אמר וי"ל העם, היינו שהם התחילו בכוונה טובה לפי מצוה כדי שילאו מהם שמי פרידות טובות הללו, ועל כן הורו היתר לעצמם לבוא אל בנות מואב, אבל בסופו של דבר נכשלו על ידי זה בעבירות חמורות, שבאו אל בנות מואב גם לפי זנות רח"ל, ועוד וילמד ישראל לבעל פעור.

ובכה אני אומר לענין השתלות של מנשי תגודת ישראל להסית את בני העבריים לעשות 'הכשרים' לעלות לארץ ישראל לעבוד את אלהיהם, ומענה בפיהם שים מצוה לקנות קרקעות בארץ ישראל, ורוצים לעסוק במלאת יבוד ארץ ישראל, אבל בחתת אנו רואים כי סוף מעשה בהתחבה תחלה, וזה עתה נתוודע מארץ ישראל שמפלגות הציונים כבר עשו פעולות לקנות הרבה קרקעות בארץ ישראל כדי שיוכלו לכבוש את כל הארץ בבוא העת לייסד שם מדינה רח"ל.

והרי אנו רואים את אשר קרה לבני ישראל במדבר שנשתלו לבעל פעור, ואף שבתחלה חשבו שעושים מצוה להוציא השמי פרידות טובות ולהעמיד מלכות בית דוד, וכמו כן הוא בעניינו, לולי פי שנאמר שבתחלתו בהיתר, שהרי הם חוממים שרוצים לקיים מצות יבוד ארץ ישראל, מכל מקום נריכים לדעת שכל כוונתם תיכה רלויה לפני המקום ב"ה, ועיקר מטרתם הוא לכבוש על ידי זה את ארץ ישראל בכח הזרוע, אשר אנו מוצאים ועומדים על זה בתיסור שבועה החמורה כמבואר בגמרא (כתובות קיא.).

וכן הוא הדבר לענין השתלות של מנשי תגודה להנהיג לימוד 'לך היומי', דהגם ש'לך היומי' לעצמו הוא דבר טוב שלומדים לך גמרא בכל יום, ויפנם כללו אשר לומדים אותו בחתת בשבחה טובה, אחנם מאחר שתכלית הדבר של מנשי המפלגה הוא לחזק זה את כח התגודה שנשתתפו עם הציונים שכל מגמתם היא לעקור את כל התורה כולה, אין להשתתף בלימוד הזה, שגם זה הוא בבחינת וי"ל העם, שהתחלה בלו בשתבה טובה, ולבסוף נפלו על ידי זה בפח היכר הרע לזנות אל בנות מואב רח"ל.

דרשה שנת תרח"ן בק"ק סעקלהיד יצ"ו

[ומענין הזה שעשו אנשי האגודה עבור ה'הכשרה', כדאי להעתיק מה שסיפר כהן שדעתו יפה הרה"ח ר' בנימין הערש בערקאוויטש ע"ה, מנהל בית רחל רבות בשנים, כי לו היה אח גדול ממנו בשנים, ושמו ר' משה ישעיה ע"ה, וסיפר איך שפעם אחת ישב אצל רבינו ז"ל בעיר סאטמאר יע"א אצל שולחנו הטהור בשלש סעודות, ורבינו דיבר אז בקדשו דברים חוצבי מלהבות אש נגד האגודה, והלה הרהר בלבו הא ביניהם יש אנשים יראים ושלימים, אדמורי"ם ורבנים חשובים, ובודאי אי אפשר להיות שהם יהיו רעים כל כך.

פתאום התחיל להרגיש יסורים גדולים על עיניו ל"ע, והוצרך תיכף לילך משם ולרוץ אל הרופא, והלה בדק אותו, ואמר לו שיסע מיד אל העיר הגדולה ששם יש רופא גדול שיוכל לרפאות אותו.

מיד הלך בבהלה אל רבינו לשאול חוות דעתו בענין, ורבינו אמר לו 'נעם שוין די באן אין פאר צו יענע שטאט', והלה ניסע להתווכח עם רבינו דכבר נתאחר השעה, ואין באפשרות עוד לנסוע במרכבה זו שהיה אמור לנסוע עכשיו, רק יצטרך להמתין על המרכבה שיסע אחר כך, אבל רבינו צוה עליו שירוץ וינסה אם יוכל עוד לנסוע במרכבה הקדומה, וכן עשה, ולפלא דכשהגיע שמה ראה איך שהמרכבה עומדת עדיין וממתנת, וכשהוא נכנס בתוכה באותו רגע נסגר הדלת של המרכבה.

ובהיותו על הדרך פגש שם קבוצת בחורים שבאו ממחוז ווישעווע, והלה שאל מהם היכן הם נוסעים, והם השיבו אליו שהם על אם הדרך אל ארץ ישראל, שאל מהם איך הצליחו לקבל כרטיס כניסה (סערטיפעקי"ט) אל ארץ ישראל - כי בעת ההוא היה קשה לקבל כרטיס כניסה לנסוע להתם - סיפרו לו שקיבלו אותם על ידי ה'הכשרה' של האגודה, כי הציונים דואגים לאלו שהולכים אל ה'הכשרה' שיקבלו כרטיסי כניסה, כי בה'הכשרה' היו מזווגים הבחורים ובתולות כזיווגם ל"ע, וכל זיווג קיבל כרטיס כניסה רח"ל.

עכשיו כבר הבחין כמה הוא מר כלענה המצב של האגודה, אז הבין למה דיבר רבינו קשות כל כך כנגדם.

ולמרבית הפלא, דכשהגיע אחר כך אל הרופא דמתא, בדק אותו הרופא ואמר לו שאין זה מחלה כבידה, רק נתן לו איזה מירוח, ותיכף נעלמו היסורים ממנו. או אז הבין כי רבינו בעיניו הבדלוחים תפס מחשבתו, ואשר על כן צוה עליו לנסות לנסוע בהמרכבה שהיה אמור לנסוע בעת ההוא, כי בה נסעו אלו הבחורים, ועוד היתה המרכבה עומדת וממתנת עליו, הכל כדי שיראה בעיניו אגודה זו מה הוא].

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

זאת חקת התורה

הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע שבת פע"א בשבת פר' שלח אצל אחד הצדיקים, וכאשר נתכבד ע"י אותו צדיק לומר תורה סירב בכך, אמר לו הצדיק: "חובה מוטלת לומר תמיד תורה, ולאו דווקא בשעה שיש לו טעם וסיבה על אמירתו" כעבור שבועיים בפר' חקת, שבת הרה"ק מדאמבראווא אצל צדיק אחר וגם הוא כיבדו לדרוש לפני העם וגם אז סירב בכך באמתלא שלא הכין עצמו לכך, אמר לו הצדיק: "צריכין לומר תורה מבלי לחשוב ולהרהר מה לומר" נענה הצדיק מדאמבראווא ואמר: נראה להעמיס את אשר אמרתם עתה ואת אשר שמעתי לפני שבועיים מפי צדיק אחר בדברי רשיז"ל בראש פרשתן "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר" שצוה השי"ת לאמר חקת התורה בכל עת ועידן, ופרש"י "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר" היינו לומר תורה, אך ורק בשעה שיודעין "מה טעם יש בה" איזה טעם דוחף אותם לומר תורה, "לפיכך כתב בה חוקה" שלא ירצה לומר דווקא בטעם ולא יחפש אחר סיבה, וגם "אין לך רשות להרהר אחריה" שאין להרהר ולחשוב מראש מה לומר אלא את אשר ישים אלוקים בפיו אותו ידבר, ובדברים הללו יצא ידי חובתו למלאות רצון אותו צדיק באמירת תורה.

*

בסגנון דומה מובא בספר מעדני מלך כדלהלן: מעשה שהי' אצל הרה"ק מאפטא זי"ע שבא אליו גדול אחד, וכיבדו לומר ד"ת על שולחנו, והרגיש תיכף הרה"ק מאפטא שהתורה שאמר הרב היה בהכנה שהכין התורה הלזו עוד כמה ימים קודם בואו אליו כדי להראות לפניו שהוא נאה דורש, תיכף כשסיים הרב הנ"ל את הדרשה אמר לו הרה"ק מאפטא: הנה כתיב (דברים י"ג ט"ו) "ודרשת וחקרת ושאל היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת" פי' אם אתה "דרשת" וחקרת "היטב" מקודם את הדרשה בחקירות, "והנה אמת" פי' אפי' כוונת לפשט האמת, רק מחמת "נכון הדבר" שהיה לך מקודם הכנה על הדבר הזה, "נעשתה התועבה הזאת" ר"ל, תדע שאין זה תורת אמת רק תועבה היא לפני ה', וסיים ואמר שעיקר אמירת התורה היא לאמר רק דברים שנשלח לו מן השמים, ולא יהרהר מקודם לאמר דרשות לפני העולם היושבים לפניו, אך באם ישפיע לו השי"ת משמי מרום איזה מחשבה טובה ורמז טוב על איזה פסוק בהתורה, יכול לומר הרמז הזה גם לפני בני אדם, עכדה"ק ודפח"ת. ולדעתי זה מרומז בפסוק שלפנינו: "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר - "זאת חוקת התורה" כלומר זה הוא החוקה בענין אמירת תורה לפני בני אדם, "אשר צוה ה' לאמר" היינו לומר רק דברים אשר צוה אותו ה' בשעת ישיבתו אצל השולחן שנשפע לו משמי מרום, וזהו שפי' רש"י ז"ל: "אין לך רשות להרהר אחריה" שאסור להרהר ולחקור בחקירות כדי שיזדמן לפניו דרשה נאה להתפאר בפני אנשים בדרשותיו הנעימים, רק באם נשלח לו דיבורים מן השמים אזי יאמר, והוי כעין שכינה מדברת מתוך גרונו מחמת שלא היה לו שום הכנה להתורה.

דא גזירת אורייתא

במג"א (או"ח סי' תק"פ) מסופר בשמו של בעל התניא שבשנת ה' אלפים וד' לבריאת העולם נגזרה בצרפת גזירה על שריפת התלמוד, וביום ו' ערש"ק פר' חוקת ט' תמוז נשרפו בצרפת כ"ד קרונות מלאים כת"י של ספרי התלמוד, ושאלו הרבנים שהיו אז שאלת חלום לדעת מה זה ועל מה זה, הראו להם בחלום את הפסוק הראשון של פרשתן "זאת חוקת התורה" ואת דברי התרגום על פסוק זה "דא גזירת אורייתא", לרמז שהיה צפוי מראש שבשבוע של פרשת חוקת תצא הגזירה על התורה, אותו היום גזרו גזירת תענית וקבעוהו כיום צום לדורות אבל דרך קביעתו של יום הצום שונה מן המקובל שבדרך כלל קובעים תענית ציבור בכל שנה לפי ימות החודש, ואילו הפעם הזאת גמרו והחליטו שתענית זו תיקבע לא עפ"י ימות החודש, אלא שיהיו מתענין בכל שנה ביום ו' לפרשת חוקת, על האסון הנורא הזה חיבר המהר"ם מרוטנברג זצ"ל את הקינה המפורסמת "שאלי שרופה באש", ובספר מועד לכל חי לרבי חיים פלאג'י כותב שבעירו איזמיר לא היו הסוחרים יוצאים לעבודתם ביום ו' ערש"ק פר' חוקת.

לשון חכמים

לשון חכמים צרק ומישרים, בררך צחות ומליצה נאמרים

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. אפשר לומר בדרך הלצה, דאיתא בגמרא (ביצה טז.) מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, שנאמר (תהלים פא, ה) כי חק הוא לישראל, ופריך מאי משמע דחוק לישנא דמזונא, שנאמר (משלי ל, ח) הטריפני לחם חקי, ורבים הם שניזונים מן התורה, חלף עבודתכם ותורתם רבו המפתים תורה ברבים, יש נאה אומר פשטים ונאה דורש רמזים, ודורש דמים לשאול אוכל לנפשו. וזהו **זאת חוקת התורה** מזונות התורה, כי בודאי לית לך שום דבר בעולם שלא נרמז בתורה, ואיה אפוא המקום שמרומז מזון בתורה, לזה גמר אומר **אשר צוה ה' לאמר**, היינו ללמד תורה ומוסר להזהיר ולצוות בטוב, ומהאמירה המה ניזונים, **וזאת** הוא **חקת** התורה, היינו מזונות של **התורה**, וקל להבין.

אור המאיר

כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל

בעיר סמוכה ללאדי היה אברך אחד מופלג בתורה סמוך על שולחן חותנו והוא היה יושב ועוסק בתורה ברבות הימים ירד חותנו ממעמדו והאברך הוכרח לעסוק במסחר לצורך פרנסתו פעם אחת נסע ליריד לקנות סחורה ובחזרתו עבר דרך יער הסמוכה ללאדי והימים ימי ערב חג השבועות ונזכר בימים מקדם שהיה רגיל להיות בצל הקודש אצל רבו הבעל התניא ונצטער על זה מאוד עד שהחליט לעזוב את העגלה עם הסחורה ביער וללכת ברגל ללאדי וכן עשה והגיע לשם ערב יו"ט סמוך למנחה ונכנס לבית הכנסת וכשראוהו הרב אמר לבנו "האברך הזה נקרא חסיד עם מסירות נפש בנו התפלא מאוד שכן הרב לא דיבר עם האברך דבר ולא חצי דבר והיכן ראה את מסירות נפשו הלך ושאל את החסיד על זה עד שנודע לו דבר המסירות נפש שלו אחרי החג נכנס החסיד להרב והרב נענה לעומתו: העגלה והסחורה תמצא אי"ה בשלימות שאלו החסיד מה יעשה שמרגיש שהמסחר מטרידו מתורה ועבודה השיבו הרב: עצתי שתשיג איזה מלון בכפר וזוגתך תעסוק במכירת היי"ש ואתה תוכל ללמוד ולהתפלל בהרחבת הדעת הלך החסיד לדרכו עד שבא אל מקום העגלה וראה שהכל עומד על מקומו בשלום ושר אחד נסע דרך אותו מקום וראה מרחוק עגלה טעונה סחורה עומדת ואין איש שם על לב ועומד ומשתאה למראה עיניו והנה רואה האברך שבא על העגלה שאלו השר איך זה עזב את העגלה לבדה ולא חששת שיגנבו אותו צחק האברך ואמר לו: העגלה עומדת כך זה שלושה ימים בלא שומר וסיפר לו את כל המעשה הדבר היה לפלא בעיני השר ואמר להאברך: אני רואה בך שהנך איש כשר וישר ובכן אציע לך עסק בכפר שלי יש מלון טוב והוא מקום פרנסה ואני רוצה להשכירו לך אמר לו האברך כי הוא איש עני ואביון ואין לו כסף לקנות יי"ש ושכר אמר לו השר, אני אתן לך כסף על כל הנצרך ובמשך הזמן תשלם לי נתרצה האיש ונסע לביתו מכר סחורתו ונסע למעון השר ושכר ממנו את המלון והיהודים הדרים בסביבותו אותו כפר הזהירו את האברך שלא ישכור את המלון כי בשכנות אותו מלון דר מכשף גדול וכל מי שדר במלון זה אינו מוציא את שנתו רח"ל, אמר להם האברך: אם רבי הקדוש אמר לי שפרנסתי יהיה מזה אין אני מתירא מכשפים לאחר מספר חדשים החזיר האיש להשר את הכסף שלוה ממנו כי הצליח מאוד בעסק זה ונתעשר בהמלון ויהי כעבור חצי שנה התחיל להרגיש שהוא חולה ומיום ליום הלכה המחלה וגברה עד שכמעט לא היה יכול ללכת ברגליו והבין שזהו מעשה המכשף ומיהר לנסוע לרבו הקדוש והגיע לשם בערש"ק פ' בלק בליל שב"ק היה חלש מאוד ולא הלך לביהכנ"ס ולמחר לתפילת שחרית התאמץ והלך להתפלל בביהמ"ד ודרכו של הרב הבעל התניא היה שהוא בעצמו היה קורא בתורה וכשהגיע לחמישי ציווה הרב שאותו האברך יעלה לתורה, הדבר היה לפלא בעיני הקהל כי הרב לא היה רגיל להורות מי ומי ההולכים לעלות לתורה ובפרט שהוא לא ידע כלל בביאתו של האברך כי הוא נכנס לביהמ"ד באמצע התפילה כשעלה לתורה נתלהב הרב מאוד וקרא בדביקות נפלאה וכשהגיע להפסוק "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל" החזיר ראשו לאחור פניו נעשו כלפיד אש ועיניו בולטות וכדרכו בקודש בשעת עליית נשמה וקרא ושלש את הפסוק כמה פעמים בדביקות נוראה אחר השבת הרגיש האברך שהוא הולך ומבריא נכנס אל הרבי וסיפר כל הקורות אותו אמר לו הרב: אל תדאג אי"ה תהיה בריא כי לא נחש ביעקב ושוב אמר הרבי את הפסוק כמה וכמה פעמים בדביקות רבה, האברך נסע לביתו ובדרך הרגיש שהוא בריא לגמרי כשהגיע סמוך לביתו אמרו לו היהודים הדרים בסביבתו האם שמעת מה היה סופו של המכשף בשבת בבוקר מתו הוא ואשתו במיתה חטופה ושאלם מתי בדיוק היה הדבר אמרו לו בשעה זה בשבת בבוקר אמר להם האברך הרגשתי זאת בלאדי בדיוק בשעה זו בעת שעליתי לתורה.

אראנו ולא עתה

אחר פטירתו של הרה"ק הבעל התניא נזדמן שנכדו ה"צמח צדק" היה בעיר אחת בחתונה, ישבו החסידים בחדר הסמוך לחדרו של בעל הצמח צדק ודיברו ביניהם כי עתה לאחר שנסתלק רבינו, ה' יודע מתי יבוא משיח צדקינו, כששמע הרה"ק מחדרו דברים אלו פתח את הדלת ואמר: הנה זה אמר בלעם: "אראנו ולא עתה, אשורנו ולא קרוב" אבל ישראל צריכים לקוות ולצפות בכל יום, אח"כ אמר: שמעתי מרבינו שהרב המגיד הגדול היה יכול להמשיך יראה עילאה גם בדומם, ואם כן, למה לא עשו כן ואז היה משיח בא, אלא שלא היה עדיין רצון העליון לזה, וכיון שזה תלוי ברצון העליון, מה הנפק"מ אם רבינו נסתלק, כשיהיה עת רצון לביאתו של משיח, בוודאי יבוא.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וטישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. וי"ל על פי מה שפירשתי דרך צחות בתוכחת מוסר (בראשית כח, י) 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים' כו', על הבונים בתיהם כמו רמים עליות מרווחים ובתי מדרשות בשפל המדרגה בעוונותינו הרבים ומקום צר ממש רק ד' אמות של הלכה, וע"כ אמר 'מה נורא המקום הזה', כמעט מורא נפש לכנס לשם אין זה כי אם משום שהוא בית אלקים, כי אילו היה בנין הדיוט היה מיופה בכל מיני יופי.

והנה אהל נקרא ביהמ"ד כמו שנאמר 'איש תם יושב אהלים', והנה יעקב לשון שפלות וישראל לשון שררות כידוע. וז"ש '**מה טובו**' מה טוב היה אילו היה '**אהליך יעקב**' בתי מדרשות הבנויות בעקב ושפלות, כ'**משכנותיך ישראל**' הבנוין בדרך שררות, **כי בדין היה ראוי לרומם בית אלקינו וליפותו יותר משאר בתי העיר והלואי יהיו על כל פנים כמשכנות שלהם, וק"ל.**

וידבר משה

זאת חוקת התורה. ופירש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין וכו'. וי"ל דהנה רשיז"ל פי' בשם ר' משה הדרשן הטעם פרה אדומה הוא כדי לכפר על חטא העגל והנה אמרו רז"ל כשקיבלו בני ישראל את התורה נעשו חירות ממלאך המות וחירות מן המלכיות וכשחטאו בעגל בטל החירות וחזרו להיות כבתחלה והשתא אם איתא דפרה אדומה היא כפרה על העגל הו"ל לחזור להיות חירות ממלאך המות ומאוה"ע אלא וודאי מוכח דלא כר' משה הדרשן והדרא קושיא לדוכתא מה טעם יש במצוות פרה אדומה והנה אם השטן הוא המלאך המות היה בא לבדו היינו יכולים לומר לו דהטעם של פרה אדומה הוא כדי לכפר על חטא העגל ואהני לן להיות חירות מן האוה"ע המלכיות ואם אוה"ע המשתעבדים בנו היו באים לבדם היינו יכולים לומר להם דאהני לן פרה אדומה להיות חירות ממלאך המות אבל השתא דהשטן ואוה"ע באים כאחד לשאול מה טעם יש בה אז אין לנו פתחון פה להשיב ולכן כתב בה חוקה.

(גן רוזה)

☆

במדרש אמר שלמה דרשתי וחקרתי על כל טעמי מצוות עד שמצאתי בהם טעם עד שהגעתי לפרשת פרה אדומה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. ולכאורה מ"ש דרשתי על כל טעמי מצוות היא כשפת יתר וצ"ב, ונל"פ דהנה באמת יש על פרה אדומה טעם כמ"ש רש"י בשם ר' משה הדרשן תבוא אמה ותקנח צואת בנה והיא לכפר על חטא העגל, אך אי נימא דמצות פרה אדומה עוד במרה נצטוו קודם חטא העגל דכתיב שם שם לו חוק ומשפט חוק זה פרה דהיא בלי טעם, אבל אי אשכחן איזה מצוה אחרת שהיא בלי טעם הוי מצי למימר דחוק קאי על אותו מצוה אבל פרה י"ל טעם לזה כדברי ר' משה הדרשן, לכן אמר שלמה המלך דרשתי וחקרתי אחרי כל טעמי המצוות ויש להם טעם ומוכח דחק קאי על מצות פרה אדומה, וע"כ דאין הטעם כדי לכפר על מעשה העגל.

(קהלת משה)

☆

עוד יתבאר דברי המדרש הנ"ל, דהנה באמת פרה אדומה יש לה טעם כדברי ר' משה הדרשן שבא לכפר על חטא העגל, אבל זה אינו שהרי על פרה אדומה נצטוו קודם חטא העגל כדאיתא בגמ' שם שם לו חוק ומשפט שנצטוו על פרה אדומה במרה, ואז עדיין לא עשו את העגל, וז"ש שלמה אמרתי אחכמה להבין טעמה של פרה אדומה כדברי ר' משה הדרשן לכפר על חטא העגל, אבל זה אינו כי רחוקה היא ממני, שנצטוו ע"ז זמן רחוק מחטא העגל.

(דברי מהרי"א)

☆

בגמרא בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת. והוא תמוה. ויש לפרש לפי דברי המדרש ויקחו אליך לך אני מגלה טעמי פרה אבל לאחרים חוקה אמר שלמה על כל עמדתי ופרשה של פרה אדומה וכו' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ובספרים איתא רמז בפסוק ולקחו ל'טמא מ'עפר ש'רפת ה'חטאת ראשית תיבות "למשה" אמנם יתכן גם שזה הרמז ירמז על שלמה שאותיותיו ג"כ רמוזים בראשי תיבותיו אולם ההבדל ביניהם הוא שאותיות "למשה" רמוזים בר"ת ל'טמא מ'עפר ש'רפת ה'חטאת על הסדר ביושר משא"כ באותיות שלמה הרמוזים בר"ת שלא כסדרן. וזהו שאמרו בקש קהלת להיות כמשה היינו שרצה שגם אליו יתגלו טעמי פרה כי היה סבור דכמו שנרמזו בר"ת הללו אותיות למשה כך נרמזו בהם אותיות שלמה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת דרק אותיות למשה רמוזים בראשי תיבות ביושר משא"כ אותיות שלמה.

(בנין אריאל)

דורש טוב

זאת חקת התורה, איתא במדרש הדא היא דכתיב 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', **וכשהיא רחוקה אז רחוקה ממני**. וקשה להבין הכונה בזה.

ונ"ל לבאר דהנה מצינו דפרה אדומה חק נפלא שהוא מטהר טמאים ומטמא טהורים, **והקשה התוס'** מאי חוק הוא זה דלמא כך טבע פעולתה של פרה אדומה שמטמאה את הנוגע בה, אלא שטומאה זו טבע שלה שאין מחזקת אלא עד הערב, **ולכן שניהם - הן הטמא והן הכהן - טמאים עד הערב ואז מסתלקת עם כל טומאה שעליהם.**

ונ"ל לתרץ קושיית תוס' דהרמב"ם פסק דאם אין לו ביום השביעי אפר פרה טובל בו ביום, ואם ימצא אפר פרה ביום ח' או ט' מזה וטהר מיד, ואין צריך להמתין עד הערב, אבל המזה טמא עד הערב והוא חק. **ולפי"ז** כשיש לו אפר פרה ביום ז' אין כאן חק וכקושיית תוס' דשניהם טמאים עד הערב. **רק כשאין כאן אפר פרה ביום ז' והזה ביום ח' או ט' אז הוא נראה בחוש שאופן פעולתה הוא חק בלא טעם.**

וזהו שאמר המדרש 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, וכשהיא רחוקה ממני' היינו **כשאין כאן אפר בו ביום אלא רחוק ממנו האפר אז רחוקה ממני הטעם של פרה אדומה:**

חתם סופר

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה. וצריך ביאור אמאי נקטו לשונם במשל כלחוך השור וגו', והנה לכאורה קשה למה פחדו מישראל הרי ישראל היו עומדים ומוזהרים אל תצר את מואב ואם כן אי אפשר להם לישראל שיצערו את מואב, אלא יש לומר שחששו שימסרו ביד אומה אחרת, וישראל יכבשו את מואב מיד אותה האומה, וכפי שאכן היה על ידי סיחון כמ"ש חז"ל עמון ומואב טהרו בסיחון. והנה ארבע דרגות ישנן בבריאה דומם צומח חי מדבר, ועל האדם להעלות באכילתו את הדומם צומח חי לבחינת מדבר וירק השדה שאין אדם אוכלו אינו יכול להתעלות לבחינת מדבר כי אם על ידי אמצעי, דהיינו ע"י הבהמה שאוכלתו ומתעלה לבחינת חי, ואח"כ כשהאדם אוכל את בשר הבהמה, מתעלים שניהם גם יחד לבחי' מדבר. וזהו שאמרו עתה ילחכו הקהל כלחוך השור את ירק השדה, כלומר, כמו שירק השדה מתעלה ע"י אחר, דהיינו השור כן ילחכו הקהל, שיתעלה ארץ מואב וימסר לישראל על ידי אמצעי, דהיינו אומה אחרת.

(קדושת לוי)

☆

מה אקוב לא קבה אל כי מראש צורים אראנו. י"ל עפי"ד הישמח משה (פר' ויחי) שמפ' הטעם שאהדרי' קרא לשם יעקב אחרי שקראו ישראל לא כן אצל אברהם שהקורא לאברהם אברם עובר בעשה כי ר"ת אברהם יצחק יעקב ישראל עולה כמספר שם א"ל לרמז בזה שחסד אל חופף על ישראל בכל זמן ובזה מפרש הפסוק לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל דווקא ולא יעקב וושה"כ מה אקוב לא קבה "אל" שלא אוכל לקלל את ישראל אשר עליהם חופף השם אל ונתן טעם כי מרא"ש צורי"ם היינו מראשי התיבות של הצורים אברהם יצחק יעקב ישראל אראנו היינו שם אל שמרמז לחסד כנ"ל.

(דברי שמואל)

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל. ויל"ד שהרי אמרו חז"ל מברכותיו של אותו רשע ניכר מה היה בליבו לקללם ומאי קללה שייך בזה אך נראה עפי"מ דאיתא בתנחומא עה"פ אלה פקודי המשכן למה נקרא שמו משכן מפני שנתמשכן בשביל עוונותיהם של ישראל דהיינו כשישראל חוטאים ומתחייבים כליה ח"ו אז הקב"ה שופך חמתו על עצים ואבנים וזהו המשכון תחת בני ישראל והנה ב' בתי המקדש שנחרבו הם נגד אברהם שקראו הר ונגד יצחק שקראו שדה אשר השם מורה שאינו משכן קבוע (רק סופו ליחרב ככתוב על הר ציון ששמם, וציון "שדה" תחרש) משא"כ בית השלישי שיבנה במהרה מכוון כנגד יעקב שקראו בית שמוכן לדירת קבע ולעולם לא יחרב וז"ש בלעם הרשע מה טובו היה אם אהלי"ך יעק"ב היינו שב' בתי המקדש (שנקראים "אוהל" ארע"י) יהיה מכוון כנגד יעקב אשר קראו בית ולא יוכל ליחרב ואז יהיה משכנותי"ך ישרא"ל שיתמשכנו ישראל בעצמם ולא יוכל ה' לשפוך חמתו על עצים ואבנים.

(דברי מהרי"א)

☆

וירא פנחס בן אלעזר וכו' ודרשו חז"ל במס' סנהדרין וירא פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו לא למדתני ברדתך מן ההר הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, וצ"ב מהו הכוונה במה שאמר ברדתך מן ההר, ומאי טעמא למד אותו אז דייקא הלכה זו, וי"ל דהנה יש שני פירושים עה"כ לא יהי' בך אל זר, חז"ל פי' דקאי על המשבר כלים בחמתו כאילו עובד ע"ז, והזוה"ק פי' לא יהי' בך אל זר זה הבועל ארמית, והנה ברדת משה מן ההר כאשר חרה למשה רבינו ע"ה על מה שעשו את העגל ושיבר הלוחות, ובאותו פעם הקשה פנחס למשה רבינו ע"ה הרי המשבר כלי בחמתו כאילו עובד ע"ז דכתיב לא יהי' בך אל זר, ואז השיב לו משה דלא קאי הפסוק הנ"ל על השובר כלים בחמתו אלא כדברי הזוה"ק שזה קאי על הבועל ארמית, וז"ש לו לא כך למדתנו ברדתך מן ההר כנ"ל.

(כסף נבחר)

דורש טוב

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. אל מוציאם ממצרים וגו' (כג, כא-כב).

נראה לקשר את שני כתובים האלה כאחד בדרך פלפול, בהקדם מה שאיתא בספרים (עיין אור החיים הק' פר' משפטים בפסוק אם בעליו עמו) **שלכן מוחל הקב"ה את עונות בית ישראל**, משום שהם דבוקים בו תמיד, ולכן זהו בגדר דין בעליו עמו שהדין הוא שפטור השומר מלשלם, וכן ישראל הם שומרים על הנשמה שבהם שניתנה להם בגדר פקדון מהקב"ה, ובכן ראוי שיהיו פטורים מההיזקות משום שבעליו עמו.

אבל על זה קשה דהרי התורה כתבה רק הפטור ד'אם בעליו עמו' רק על גניבה ואבידה ואונסין הנגרמים ע"י אחרים, **אבל אם יהיה פטור גם השומר שפושע כשבעליו עמו**, זהו מחלוקת במסכת בבא מציעא (דף צ"ח), והדבר תלוי **אם** מקרא הנ"ל ד'אם בעליו עמו' **נדרש גם על פסוק שלפני פניו**, דהיינו על חיוב פשיעה בשומר חנם הנאמר לפני פרשת שואל, אז בא הפטור של בעליו עמו לפטור גם הפושע שבעליו עמו, **אבל אם אין מקרא נדרש אלפני פניו אז מתחייב.**

והנה בברית בין הבתרים נאמר לאברהם, **'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', וקשה** הלא יצאו לפני הזמן אחר ר"י שנה. **והתירוץ הוא** שהזמן ארבע מאות שנה נדרש אלפני פניו על מה שנאמר **'כי גר יהיה זרעך'**, ולאו דוקא על **'ועבדום וענו אותם'**, והרי גרים שפיר היו ת' שנה כי הגירות התחילה משנולד יצחק, כמבואר ברש"י שם בפרשת לך לך.

וזה שאמר הכתוב 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', שמן הדין שיהיו ישראל פטורין מחטאיהן, משום ש'ה' **אלקיו עמו'** והדין **'אם בעליו עמו לא ישלם'**, וכי תימא שהלא ישראל כשחוטאין ח"ו הם עושין פשיעה בידים ומנלן שגם בכהאי גונא פטור השומר, לזה אמר **'א-ל מוציאם ממצרים', שמיציאת מצרים לפני הזמן אנו רואים שמקרא נדרש אלפני פניו, ובכן שפיר פטור כשבעליו עמו גם השומר הפושע בשמירתו.**

הגה"ק מאסטראווצא זצ"ל

סמיכות פרשת חקת לסוף פרשת קרח

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: (פרק יט פסוק ב).

זאת חקת התורה... והפרשה הזאת תעלוס תורת הכהנים [הרי היא השלמה לחומש ויקרא, ששם נתפרשו רוב דיני הקרבנות[א], **ונכתבה כאן מחמת מתנות כהונה** [הנזכר בסוף פרשת קרח[ב]], **לומר** [שלא רק קרבנות הבאים לכפר, מתכפר על ידי אכילתן של הכהנים, אלא] **שגם טהרתן של ישראל על ידי כהן תהיה**[ג].

אהרן הכהן ביומו האחרון, עוד הקריב קרבן תמיד והקטיר הקטרת, והעלה הנרות

וַהַפְשֵׁט אֶת אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו וְהַלְבֵּשְׁתָּם אֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף וְמֵת שָׁם: (פרק כ פסוק כו)

והפשט את אהרן את בגדיו. הס כנגדי כהונה גדולה שנתרכה כהס עתה מלעזר כנו. והקרוב כי כאשר ירד מהכן מעשות התמיד והקטיר הקטורת והעלה הנרות העלה אותו על הר ההר כאשר היה לכוש כנגדי כהונה והפשיט אותם[ד].

מעשה חש"ב

א כמו שכתב רבינו (בהקדמה לספר במדבר) "ואין בספר הזה מצות נוהגות לדורות, זולתי קצת מצות בעניני הקרבנות שהתחיל בהן בספר הכהנים ולא נשלם באורן שם, והשלימן בספר הזה".

ב הנה רבינו לשיטתו בכמה מקומות הסובר שכל התורה כתובה כסדרן, ולא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, אלא כשיש טעם נכון לומר למה לא נכתבה כסדרן. לכאורה קשה דהיה צריך לכתוב פרשה זו בפרשת נשא, דשם מקומו שהרי אמרו חז"ל (גיטין ס), והובא ברש"י בפרשת נשא (ז א ד"ה ביום כלות וכו') דבר"ח ניסן הוקם המשכן, וב' ניסן נשרפה הפרה, ולמה נכתבה כאן אחר מתנות כהונה המבואר בסוף פרשת קרח.

ג פירוש דלכן נכתבה פרשה זו אחרי מתנת כהונה, לומר שכמו ש'כפרתן' של ישראל נעשית ע"י הכהנים המקבלים מתנות הכהונה, כמו שאמרו חז"ל (פסחים נט:) שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, ורוב מתנות כהונה בא מקרבנות שמקריבים ישראל (רמב"ם פ"א מהל' בכורים), כך 'טהרתן' של ישראל מטומאתן, תעשה דווקא ע"י כהן. וכיון דשניהם ע"י הכהן, לכן סמכם אהדדי.

וזהו כוונת רבינו 'שגם טהרתן' של ישראל, דהיינו חוץ מ'כפרתן' של ישראל הבא ע"י המתנות כהונה, שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, גם 'טהרתן' בא ע"י הכהנים, ולכן נכתבה פרשת פרה אדומה אחר מתנות כהונה.

ד מבואר בדברי רבינו שמסתבר לומר, שאהרן הכהן ביומו האחרון עלי האדמות, עוד הקריב קרבן תמיד והקטיר הקטורת, והעלה הנרות. ורק אח"כ העלה אותו משה אל הר ההר. ואפשר לבאר מהיכן מסתבר לומר כן, בהקדם מה שכתב רבינו (פרשת בהעלותך פרק ח פסוק ג) עה"כ ויעש כן אהרן "לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו אע"פ שהמצוה כשרה בבניו וכו', אבל היה הוא מזדרז במצוה הגדולה הזאת, הרומזת לדבר עליון וסוד נשגב". עכ"ל.

הרי מבואר בדברי רבינו שאהרן הכהן היה מזדרז במצוה זו והדליק כל ימיו, א"כ מסתבר לומר שגם ביומו האחרון נהג כמו שנהג בכל ימי חייו, ועשה כל העבודות.

עוד אפשר לומר דלכן מסתבר שרק אחרי שעשה אהרן את כל העבודות של הכהן גדול, העלהו על הר ההר, מכיון דמיד אחרי פטירתו של אהרן הכהן, אלעזר בנו נהיה כהן גדול, והוא היה צריך להשלים העבודות של הכהן גדול. נמצא שהיה צריך לעשותו כשהיה אונן. ואע"פ שע"פ הלכה כהן גדול מקריב כשהוא אונן, מ"מ לא רצה משה רבינו שיצטרך לעבוד עבודתו כשהוא אונן, ובפרט עבודתו הראשונה ככהן גדול, כשהוא אונן. לכן קודם עשה אהרן הכהן את כל עבודת כהן גדול, ואח"כ העלהו, ורק למחר עשה אלעזר הכהן את העבודות כהן גדול, דאז כבר אינו אונן, שהרי אונן הוא רק ביום הקבורה.

ואולי אפשר לחזק תירוץ זה, ולומר דזה שכה"ג מקריב כשהוא אונן הוא רק רק אם אירע שנעשה אונן, כמו בנדב ואבוהו שמתו פתאום, ואהרן הכהן הצריך להמשיך לעשות העבודה. אבל לכתחילה לגרום שכה"ג יקריב כשהוא אונן אסור. כעין מה שמצאנו בירושלמי (פ"ב סנהדרין ה"א) דנחלקו התנאים האם מותר לכה"ג להקריב לכתחילה כשהוא אונן, עיי"ש. ולכן מסתבר לומר כמו שכתב רבינו שרק אחר שאהרן הכהן גמר את כל עבודתו של אותו היום, העלהו אל הר ההר.

מי הם זקני מדין

וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל זִקְנֵי מִדְיָן עַתָּה יִלְחֲכוּ הַקָּהָל אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כִּלְחֹךְ הַשּׁוֹר אֵת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא: (פרק כב פסוק ד)

זקני מדין. ממר רבי מכירם כי יתכן שהיו הממשה מלכים זקנים. ומם כן, וילכו זקני מוסב וזקני מדין (פסוק ז) מינם הזקנים הנזכרים תחלה, כי המלכים לם הלכו לפניו רק שרים, ככתוב (פסוק ח). ועל דעת רבותינו שממנו מנהיגם של מלו כמדין נתגדל, רמוי להם לשלח מל זקני מדין, לם למלכים ולם לעשם, כי הזקנים הם היודעים ענינו. והנרמה בעיני, כי היו מתחילה כמדין מלכים, וסיחון מלך האמרי נלחם במלך מואב הרשעון ויקח מת כל מרלו מידו עד מרנון, ונלחם בבני עמון ולקח ממרשם וכו'.... ונלחם סיחון עוד עם מלכי מדין וכבש מרלם, ושם הותם לו לעבדים נושמי מנחה, והסיר עטרת רשעם, ולם נתן להם הדר מלכות, והשמידם שופטים במרץ מדין עכורו. ולכן יקרמ זקני מדין כדרך השערה מל הזקנים (דברים כה ז)[א].

מחלוקת רש"י ורבינו בביאור 'נכה בו'

וְעַתָּה לְכָה נָּא אָרָה לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַכֶּה בּוֹ וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר תָּאֹר יוּאָר: (פרק כב פסוק ו)

וטעם נכה בו. מני ומדין עוזרי [ב].

מעשה חש"ב

[א] ביאור הדברים. נחלקו רבינו והאע"ז מי היו 'זקני מדין', לשיטת האע"ז הם חמשת 'מלכי' מדין הנזכרים להלן (לא ח). ושיטת רבינו דמתחילה הם היו מלכי מדין, אמנם לאחר כך כבש סיחון את ארצם, והסיר עטרת ראשם, והשאיר אותם 'שופטים' למדין בעבורו, ולכן נקראו 'זקני מדין', כמו שאמר הכתוב (דברים כה ז) 'ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים', והכוונה להשופטים.

וכתב רבינו שלפי דברי האבן עזרא אין אלו אותם הזקנים הנזכרים להלן (פסוק ז) 'וילכו זקני מואב וזקני מדין', שכן אותם זקנים לא היו מלכים, אלא שרים כמבואר שם בפסוק שלאחריו. אמנם אפ"ל שגם לפי שיטת רבינו אין אלו הזקנים אותם הנזכרים להלן (פסוק ז), וזקנים הללו לא הלכו כלל לבלעם מכח ב' טעמים. א' דכאן נקראו זקנים, ושם נקראו שרים. ב. דאם הזקנים הללו שהיו מתחילה המלכים ועכשיו היו השופטים הלכו אל בלעם, א"כ קשה מה שנאמר (כב טו) 'ויוסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה'. הרי השלוחים הראשונים היו האנשים הנכבדים ביותר במדין, מפני שהם היו בתחילה המלכים, ומוכרח לומר שזקני מדין אלו לא היו השרים שנשלחו בפעם הראשונה אל בלעם, ולכן היה יכול אח"כ לשלוח שרים רבים ונכבדים מאלה.

ואולי מחמת הכרח זו כתב רבינו לקמן (פסוק יג) באופן אחר לפרש שהזקני מדין כלל לא הלכו לבלעם, דהנה כתוב (שם) 'ויקם בלעם בבקר, ויאמר אל שרי בלק וכו', ולא כתיב שדיבר עם זקני מדין. וכתב רבינו שזקני מדין כלל לא הלכו אל בלעם, אלא באו מארצם אל בלק להתייעץ בענין ישראל, והסכימו ביניהם לשלוח שליחים לבלעם, ושלח בלק את שריו, והלכו עם זקני מדין לארץ מדין, וזקני מדין נשארו שם, ומשם המשיכו שרי מואב לבדם בדרכם על ארץ ארם, ואילו זקני מדין נשארו בעירם.

[ב] נחלקו רש"י ורבינו בביאור לשון רבים 'נכה', רש"י מפרש 'אני ועמי'. אמנם רבינו מפרש 'אני ומדין'.

ואפ"ל דרש"י לשיטתו ורבינו לשיטתו. דהנה לעיל בביאור הכתוב (שם פסוק ד) 'ויאמר מואב אל זקני מדין', נחלקו רש"י, האבן עזרא ורבינו מי הם 'זקני מדין'. דעת רש"י שהלכו לזקני מדין [שלא היו מלכים] כדי ליטול עצה מהזקנים איך להלחם עם ישראל, מכיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. והם אמרו להם אין כחו אלא בפיו, ולכן אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכוחו בפיו.

אמנם דעת האבן עזרא, שזקני מדין הם היו חמשת מלכי מדין. ודעת רבינו שהזקני מדין היו מתחילה מלכים במדין, וסיחון מלך האמורי נלחם עם מלכי מדין וכבש ארצם, ושם אותם לעבדים, והשאירם שופטים בארץ מדין בעבורו, ולכן נקראו זקני מדין, עי"ש.

ולפי האמור אפשר לומר דיהיה נפ"מ בין רש"י, להאע"ז ורבינו לאיזה מטרה הלכו אל זקני מדין, לפי רש"י הלכו רק ליטול עצה איך להלחם, והם נתנו להם העצה לקחת אדם שכוחו בפיו. אבל לא בקשו מהזקנים שיעזרו להם במלחמה נגד ישראל, מכיון שהזקנים אינם מנהלים עניני מלחמה, והרי לא הלכו אלא ליטול עצה, ולא שהזקנים יבואו לעזור במלחמה. משא"כ להאע"ז ורבינו שהלכו להמלכים או להשופטים המנהלים עניני המלחמות, מטרת הליכתם אליהם היה שיבואו לעזור להם להלחם נגד ישראל.

ולפי"ז רש"י לשיטתו שהלכו רק ליטול עצה ממדין, לכן מפרש 'אני ועמי', שהרי לא דברו עם מדין להשתתף במלחמה. ורבינו לשיטתו שהלכו לאלו שהיה מתחילה מלכי מדין, שיבואו להשתתף עם המלחמה מפרש 'אני ומדין עזרי'.

ברכת כהנים ונשיאות כפים בזמן הזה (ה)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשבועות העברו פ' נשא, בהעלותך, שלח לך, קרח, הי' מאמרינו במה שמצינו מצות עשה המיוחד רק לבני אהרן הכהנים, כדכתיב דבר אל אהרן ואל בניו לאמור כה תברכו את בני ישראל, אמור להם, דהיינו לישא כפים ולברך את ישראל באהבה, לעיין ולחקור האם גם בזמן הזה הם מצווים במצות עשה זו, ולפי מה שבארנו דהכהנים מחיובים הם לישא כפים בכל יום ואף בחו"ל, א"כ יש לתמוה למה אין נושאין כפים גם בזמן הזה? וכעת נמשיך עוד בענין ברכת כהנים.

בסוגיא זו של נשיאת כפים וברכת כהנים בכל יום, עוד הי' תקופה מסוערה בקורות עם ישראל אשר כל הגולה נעשתה ע"ז כמדורת אש בימי שבתי צבי שר"י. אחד מהדברים שהנהיג בין עוקבי רגליו הי', שהכהנים יעלו לדוכן גם ביום שב"ק, וכמו שהאריך החכם הרה"ק ר' אביר יעקב ששפורט זצ"ל בספרו 'ציצת נובל צבי' וגם בספרו שו"ת 'אהל יעקב', וגם בקהילת אמשטרדם נהגו במנהג הזה ושאלו להרה"ק הנ"ל אי להחזיק במנהג זה.

וז"ל השאלה שם בספרו 'ציצת נובל צבי': "בבוא השמועות שנביא השקר ומשיחו שצ"ם יש"ו נהג בקהלכם לזמר ברכת כהנים בכל שבת מה שלא נהגו מקודם לכן כי אם בימים טובים בלבד, ויען שכל כוונתם היתה לדקדק במצוות ובכל מדה טובה לעשותה כהוגן על מנת שיזכו לראות בטוב מלכם ומשיחם השגור בפי הכל, לא עמדו לנגדם הדברים המעכבים מלעשותה בשלימות אשר ברכת כהנים הנז' היתה אחת מהם, וכאשר בעונותינו הרבים היינו רצים כצבאים אחר צבי שבור וקלים להיאמץ כל דבר, בלתי השקיף אל דברי רז"ל וקבלתם, ענשנו מלכם האמיתי בעונש הטעות המתגלה כעת, אשר מזה נראה לקצת גבירים שטוב הוא לחזור למנהגם הראשון כי בהבטל הסבה יבטל המסובב וכל כוונתם לבטל ולהשבית מאנוש זכרם של המטעים, והטעות אשר לנו יחשב לשמצה בקמינו.

ומשיב הרה"ק ר' אביר יעקב זצ"ל, וזל"ק: "דאף אם מצות ברכת כהנים היא מצוה רבת התועלת, כמאמר הכתוב ואני אברכם, וישר כחם של בני ארץ ישראל אשא העיד הבית יוסף עליהם שאומרים אותה בכל יום, ומזה ראוי לאמרה לא רק בכל שבת אלא שבכל יום ויום חובה על הכהנים לאמרה ולחזר אחריה, עכ"ז בני"ד כיון שמקודם זה לא נהגו לאמרה כי אם בימים טובים בלבד ונתקנה מחדש על כונה ופניה מוטעית נכון הוא לחזור למנהג הראשון, ולאחר זמן מה אם יסכימו לאמרה בכל יום מה טוב ומה נעים וזה מכמה טעמים. האחד, לא נעלם מעיני בקי בדברי רז"ל שאחד מתנאי הברכה היא 'עין יפה' הנמצאת בשמחת הלב, ומציאותה הכרחי לה אשר על זה נקבעה הלכה במנהג קבוע הקדום לאמרה בימים טובים בלבד שהשמחה מיוחדת להם, ועל טעם זה סמכו האומרים שכהן פנוי לא ישא את כפיו משום דשרוי בלא שמחה, וא"כ כעת אשר נאסף שמחה וגיל מכל בית ישראל אשר בשבילה התקינו עצמם הכהנים לברך וישראל לקבל, מה ברכה שייך לומר כעת כי אם לקלל את יומנו אשר בו נתבשרה בשורות ישועות תשועת אדם בליעל איש און ולא אדם דוד משיח.

הטעם ב', אף אם היתה מצוה מוטלת על כל איש ישראל ויש בביטולה נדנוד עבירה הייתי מסכים לבטלה כעת ולחזור לה לאחר מכאן כיון דאינה מצוה עוברת, וכ"ש אם היא לתכלית יותר טוב ומצוה רבה, דגדולה עבירה לשמה של מצוה וכו', על אחת כמה וכמה שאינה מוטלת על כל איש ישראל ואין בביטולה כעת הזה נדנוד עבירה, אלא החזרה למנהג ראשון אדרבא יותר טוב, למה לא נחזיק בו ונניח זה המוחזק השתא ע"י כונה ופני' מוטעית ולבטל ולהשבית מאנוש זכר המטעים האנשים החטאים בנפשותם מחטיאי אדם בדבר, וגדולים הם ברשעתם מירבעם המבקשים לעקור תורתינו ודברי חכמים כדי לעשות תורה חדשה כנראה מתחילת מעשיהם שסופם הוכיח עליהם, אשר ע"ז כדי שלא יעלה על לב אנוש זכרונם וכ"ש לטובה לפני ה', כל דבר טוב המתחדש על ידם ובסיבתם יהי' מתבטל וכל ספריהם ספרי מינין וראויים לשריפה ולא חיישינן לאזכרותיהם דלא נכתבו לשם קדושה ותיקונם יתקלקל ויגנז ובל יראה ובל ימצא, כדי שלא יאמרו זה נתקן בזמן פלוני על ידי ובשביל פלוני וכדי בזיון וקצף לתורתינו ואמונתנו, וזכות וכבוד יחשב לרשעים ההם, למשומדים אל תהי תקוה ושם ושארית, ואם על הבהמה שלא חטאה אמרה תורה ואת הבהמה תהרוגו כדי שלא יאמרו זאת היא שנתקל פלוני על ידה, מכ"ש זה שחטא והחטיא את הרבים ונתקלו על ידו, זולת ההרוגה המוטלת אין ראוי ולא נכון לזכותו בשום מצוה וללמד עליו זכות, אלא אדרבה חובה עלינו לחייבו וללמד עליו חובה ואין מספיקין בידו לעשות תשובה ולבער מן הארץ ולעקור עבודתו נכריה שהיא זרה לנו ולבנינו ולברך ה' על עקירתה" וכו', עי"ש שהאריך בזה בחלק ההלכה דאין מן החיוב לברך בכל יום.

ובסו"ד מסיק: דנראה פשוט דאין בביטולה נדנוד עבירה, ואדרבה דעת המחזיקים במנהג ראשון הוא נכונה ומוטעמת כפי הדת ומכל הנהו טעמי אם לא שיסכימו כולם או רובם לחדש מנהגם לאמרה, ואפ"ה אין דעתי נוחה לחדש שום דבר כעת הזה ולא תחשב לנו ברכתו של ש"ץ ח"ו לקללה כיון שבאה על ידי בלע"ם רש"ע ולא יקטרג עלינו בקטרוג עמל"ק הרש"ע, ולא תיקונים הנתקנים על פה נביא השקר יל"ד צדקי"ה ב"ן כנענ"ה ולא יאמר עלינו גם כי אזעק ואשוע סת"ם תפלתי וכו' עי"ש.

ומביא שם בספרו 'ציצת נובל צבי', דאחר התשובה הנ"ל כשהגיע הפסק לאמשטרדם הטיב חרה לחכמיהם לפי שראה אותו ת"ח אחד והגיד להם ריש מילין שהבין ממנו ולא כולו, וסידרו תשובה על פיו וכתב כל התשובה על שמו וכלם דברים בדויים מסברתם בלתי השקיף לפרטי פסקי, ובעיקר טענו דמה שאמר השואל אינו אמת דלא נתקנו משום ש"צ שר"י רק הרב שלהם מצא שעת הכושר התקין לאמרו בכל שבת, וגם אם נתקנה בשבילו אין בכך כלום דהא ר' מאיר 'רמון מצא תוכו אכל וקליפתו זרק' וגם ר' יוחנן כ"ג תיקן תקנות ונמשכו אחריו אף אם לבסוף נעשה צדוקי וכו'.. וע"ז השיב בכמה תשובות בלהב אש נגד זה, וכל הגולה נעשה כמדורת אש במכתבים זה נגד זה.

ובא' מתשובות כתב שם, וזל"ק: "ומה שאמרת שאין דעתך נוחה באמרי דאף אם היה בה נדנוד עברה היית מסכים לבטלה עכשיו ולהחזירה לאחר זמן כדי להשבית מאנוש זכר החטאים משיח ונביא שקר, שלא יאמרו בזמן פלוני נתקנה על ידי פלוני, ואמרת כי לא הועילה תקנתי כלום דאף כשהכהנים לאחר זמן יעלו לדוכן בכל שבת יזכר ויפקד הדבר, אני אניח דעתך בנחת רוח ולא אקפיד על שלא הבנת דברי, אני אמרתי שבזמן הזה תפסק ולאחר מכן אם ירצו יאמר אותה בכל שבת, כי הפסק זה הוא היכרא דלא נתקנה על ידו ואף אם אחר כך יזכרו שבזמנו הי' אומרים אותה בכל שבת יזכרו ג"כ קלקולו ויאמרו ביטלנו אותה בעד רשעותו ושקרותו, ונמצא על ידי הפסק זה מזכירין אותו לגנאי" וכו', עי"ש.

וגם על טענת דהא יוחנן כ"ג נעשה צדוקי בסוף ימיו, ע"ז כתב דלאו היינו יוחנן כ"ג שנעשה צדוקי, דודאי אם נעשה צדוקי לא הי' מקיימין דבריו עי"ש שהאריך. וגם מה שכ' דר"מ תוכו אכל וקליפתו זרק האריך שם דבאמת לא מצינו מובא בגמ' מימרות של אלישע דהוא אחר רק בפרקי אבות (פ"ד) הלומד תורה לילד וכו', וגם לא מבואר בבבלי דאלישע היינו אחר רבו של רבי מאיר, רק אדם אחר. ואף אם אלישע הוא אחר כדברי הירושלמי, אין בזה דבר לקיים או לבטל, רק מילי דחכמה הוא בהנהגת הלימוד, ולא מעלין ולא מורידין, מידי דהוה כבעלי חכמת הטבע במילי דלא תעו באמונת התורה להרע או להטיב לעשות ממנה

עיקר אלא כשפחה לפני גבירתה, ובכלל יש מי שסובר דאחר לא הי' אלישע כסברת הירושלמי ואין לנו להכריע בזה. ויהי' מה שיהיה דבריו אלה אין בהם כלום לענין קיום מצוה או ביטולה או תקנה או מנהג, לא טוב ולא רע, ולמה נמחוק זה. ובגמרא יש הרבה מוסרים ודברי חכמה שאמרו חכמים מפי גוים, עי"ש, ומה שאמרו על ר"מ 'תוכו אכל וקליפתו זרק' הוא רק לימוד זכות וכו' עי"ש שהאריך בזה, ועי"ש עוד במכתבים לכאן ולכאן, וכמו"כ בספרו 'אהל יעקב' מסימן ס"ה עד סימן ע"א.

ומש"כ דיוחנן כ"ג אינו זה שנעשה צדוקי בסוף ימיו, כן מבואר בספר יוסיפין ומשם בספר היוחסין ובסדר הדורות, וכן נקטו רוב ראשונים ואחרונים, וכמו"כ כותבי הדורות, וע"ע בדורות הראשונים דאף אם נאמר שהוא יוחנן כ"ג שנעשה צדוקי, מ"מ הוא לא עשה תקנות רק הסכים ע"ז, עי"ש שהאריך. וכן האריך הגר"א בספרו 'אמרי נועם' (ברכות כט.). אולם בכמה ראשונים ובאחרונים מבואר דיוחנן כ"ג שתיקון תקנות הוא שנעשה צדוקי בסוף ימיו, ונפלא מה שפירש ב'ספורנו' מס' אבות (פ"ב מ"ה) על המשנה אל תאמן בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו וזל"ק: "ואל תאמן בעצמך אל תבטח שלא תשנה טעמך שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולא פרש מדרכי ציבור כלל **אבל התקין תקנות** כדאיתא בסוף סוטה ולבסוף נעשה צדוקי ואל תדין את יוחנן כהן גדול לרשע בזה עד שתגיע למקומו ותבין ענינו כי אולי אם היית בימיו היית פורש כמותו ובלתי מקבל אותן הגזירות", עי"ש, וע"ע בתשב"ץ (ח"ג קל"ה) דג"כ נקט כן, וכן מבואר ב'מלאכת שלמה' למשניות (מעשר שני פ"ה מט"ו), ויש להאריך בזה, ועוד חזון למועד.

ורבינו הקדוש בספרו הק' ויואל משה מאמר שלש שבועות אות קי"ב מעתיק את דבריו הק' ומבאר איסור שלא לעשות שום דבר אשר מסית ומדיח הנהיג בקרב עם ישראל, כי זה מביא שהרבה כשרים יכשלו בו, וזל"ק שם: "ובשו"ת אהל יעקב למהר"י ששפורט שה' גדול הדור בימי הש"ץ וכתבו עליו כולם שהי' קדוש אלקים, ונשאל בתשובותיו (סי' ע') ממקום אחד שלא הי' מנהג לברך ברכת כהנים אלא בכל יום טוב, והביא לשם הש"ץ מנהג מירושלים לברך ברכת כהנים בכל שבת. או בכל יום, ואח"כ כאשר נתגלה הש"ץ ברשעתו הי' פלוגתא בין החכמים אם להשאיר המנהג של ברכת כהנים בכל יום שנעשה ע"י הש"ץ, או להחזיר הדבר כמקדם שלא לברך ב"כ אלא בימים טובים. גם בעיקר המנהג הי' פלוגתא אם נכון לברך ב"כ בכל יום או רק ביו"ט, והשיב שם האהל יעקב הכרעתו שבאמת הוא מנהג טוב, אבל כיון שנעשה ע"י הש"ץ אין להתנהג בו.

ואעתיק מלשונו קצת בקיצור, כי האריך טובא, וז"ל: מי זה אשר תהי' קלה בעיניו ב"כ וכו' ובפרט אומרם ז"ל אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, ותקנתו בברכת כהנים, ונוסף ע"ז היות ומצות עשה דאמור להם וכו' שאפשר לעשותה בכל יום מה טוב ומה נעים אך וכו' מגלגלין זכות ע"י זכאי וכיון שמקודם לא נהגו לאומרה כי אם בימים טובים ועכשיו נתחדשה בכל שבת הרי זה דבר טוב יותר, ויותר זכות למתגלגל ע"י חייב והוא נידון למסית ומדיח שעליו נאמר לא תחמול ולא תכסה עליו, ומכל שכן לגלגל זכות על ידו, ואף אם המנהג הראשון אינו מתוקן כ"כ אינו כלום לגבי הלאו דלא תגורו מפני איש ולא תחמול ולא תכסה עליו, עכ"ל בקיצור. והרי מזה שאף מצות עשה שיש בה ברכה מרובה לבטל כל הקללות, אינה כדאי אותה העבירה להתנהג במנהג שהובא ע"י מסית ומדיח שעוברים בזה כמה לאוין ונותנים לו חיזוק, ומכש"כ באותה מלכות המינות שקמה ע"י מסיתים ומדיחים ושיש גם בעצם ממלכתם ע"ז ומינות וכפירה והעברה על כל התורה כולה, האיך יהי' היתר להתנהג בתכסיסי חברי ממלכתם. וכתב הרמב"ם בס' המורה (ח"ג פ' ל"ז) דמשום הכי אסרה התוה"ק בהנאה כל הבא מע"ז וכלי', כי הי' אפשר שיקרה לאיש אחד שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים ההם ויחשבוהו סיבה ויאמין בה, לזאת אסרה התורה בהנאה כל הבא מע"ז מפני שננצל מן המחשבה ההוא, ועי"ש שהאריך. והרי דבמה שנראה לאדם שהי' הצלחה אף באיזה עסק זה מביאו להאמין בו, ומכש"כ אלו המודים בהצלחת מלכות המינות וע"ז וכפירה בכל התורה כולה ומצליחים בחלקם וגורלם שבתוכם, שזה דעת מינות ר"ל ומביא הרבה מינות וכפירה התמימים, לחדרי בטנם של רבבות בני ישראל התמימים", עי"ש כל הענין.

המשך מאמרינו בענין זה בגליון הבא בעז"ה

חוקים לתורתם

הלכות יומיות, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ומעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

בענין קריאת שמע בלא תפילין

בפרשתן (כג, כד) הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה. ופרש"י הן עם כלביא יקום, כשהן עומדים משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות, ללבוש טלית, לקרוא את שמע, ולהניח תפילין, (ובמד' תנחומא מובא נוסחא אחרת).

ומבואר ברש"י דקודם צריך לקרוא קריאת שמע, ואחר כך מניחים תפילין, והקשו המפרשים דבגמ' ברכות (י"ד ע"ב) מבואר דתחילה צריך להניח תפילין ואחר כך קוראים קריאת שמע, (ומובא בטור וב"י סי' כ"ה).

ובס' שו"ת דעת סופר (סי' ד') הביא בשם גיסו לתרץ על פי דעת הפוסקים שהבאנו לקמן דדעתם שאם מניח תפילין לאחריו אז אפשר לקרוא קודם קר"ש בלא תפילין, וכן מיישב מרן רבינו זי"ע בברך משה (עמ' רל"א) דרש"י בא לומר לפי מנהג שהבאנו לקמן שקוראים קרי"ש מיד בבוקר שחוששים שמא יאחרו זמן ק"ש, ומוסיף שם דזהו לשון רש"י "באו לחטוף המצוות" דלחטוף משמע שחוטפים לפני הזמן, וכמו כן כאן שהם חוטפים לפני הזמן, דהיינו לפני שהניחו תפילין (וע' מ"ש כעי"ז מרן רביה"ק בדברי יואל פרשת שמות).

מאמרי האמוראים בגמ'

- **אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו.**
  (ע' ברש"י ורבינו יונה בביאורם שם ובכה"ח סי' כ"ה הנפק"מ ביניהם).
- **אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה ויבח בלא נסכים.**
  (ופרש"י שהמקריב קרבן עולה חייב להקריב מנחה עמו, והקורא קרי"ש ואינו מקיים מצות תפילין הכתובה בה אינו גומר המצוה).
- **ואמר ר' יוחנן, הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל, וזו הוא מלכות שמים שלמה.**
  (ופירש רבינו יונה דכשמניח תפילין על ידו וראשו הריהו משעבד גופו ונשמתו לעבודתו יתברך וביחד עם זה הוא קורא קרי"ש, זו הוא מלכות שמים שלמה).
- **א"ר חיא בר אבא א"ר יוחנן, כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, דכתיב ארחץ בנקיון כפו ואסובבה את מזבחך ה'.**

נפקא מינה בין הטעמים:

א) ברבינו יונה מבאר דהנפקא מינה בין הטעמים הוא אי קרי"ש בלא תפילין נחשב כחסרון בעצם הקרי"ש או לא, דלטעם עולא שהוא מעיד עדות שקר אין חסרון בעצם הקרי"ש, דבעצם הקרי"ש נחשב כראוי, אלא שבזמן שקרא קרי"ש הוא העיד עדות שקר, אבל לטעם ר' יוחנן דכאילו הקריב עולה בלא מנחה, נמצא דיש כאן חיסרון בעצם הקרי"ש דהוא אינו גומר המצוה, וכן להמימרא השניה של ר' יוחנן הרי לא קרא קרי"ש בשלימות.

ב) כשבדעתו לקרוא קרי"ש שנית עם תפילין - יש אומרים דלטעם ר' יוחנן דמדמה ליה לקרבן בלא נסכים, אם כן כשכוונתו עדיין לקרוא קריאת שמע, אף שיקרא אחר כך, אין זה בכלל הקורא בלא תפילין, דכמו בקרבן אפשר להביא נסכים עשרה ימים אחר הקרבת הקרבן כמו כן מהני מה שיניח תפילין אחר כן.

(בשו"ת אמרי יושר החדש סי' כ"ט אות ג' הביא כן מאלפס זוטא להרמ"ע מפאנו על מס' ברכות י"ד ע"א שכתב דלטעם הנ"ל מהני מה שמניחים אח"כ, וכן משמע בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שנ"ט בד"ה ומ"ש רו"מ דמחלק כן בין שני הטעמים, אולם בשו"ת האלף לך שלמה (סי' שנ"ד) כתב דאף לטעם קרבן לא מהני אם הניח אח"כ דבקרבן שייך לומר תשלומין, כיון דאין עליו חובה להביא נסכים רק כשמקריב עולה, לכן כל זמן שהוא מביא נסכים הם שייכים לעולה, אבל תפילין מעיקר הדין הוי חוב כל היום רק עתה בטלוהו דא"א לשומרם כראוי, ולכן כל זמן שלובשם י"ל שלובשם בשביל חובת שעה זו ואין ראיה דשייכא לקרי"ש שלפניו, ועי' לקמן די"א דאף לטעם עדות שקר מהני מה שיניחם אח"כ).

מנהג החסידים

מנהג חסידים ואנשי מעשה לקרוא קריאת שמע בבוקר מיד בקומם ממטותם, או מחמת דברי הזוה"ק שאין רוח הטומאה מסתלקת מרמ"ח איברי האדם לאחר שינתו עד שיקרא רמ"ח תיבות דקריאת שמע, או מחמת שיש החוששים שלא לשתות לפני קבלת עול מלכות שמים.

(עי' בליקוטי מהרי"ח שמביא כן בשם צדיקים, וכן במנהג צאנז בשם מרן הד"ח זי"ע ועוד).

ויש הקוראים קריאת שמע כשחוששין שיאחרו זמן קריאת שמע כשיקראו קרי"ש בעת התפילה.

ולכאורה מכיון שהם עדיין לא הניחו תפילין אסור להם לקרוא קרי"ש דהוי כאילו מעיד עדות שקר.

ומצינו כמה טעמי לימוד זכות במנהג העולם:

סברת הלבוש

בלבוש (סי' נ"ח סעי' ב') **כתב וז"ל ראיתי יש טועין כשאין להם ציצית או תפילין בבוקר או כשהם בדרך ואינם יכולים להניחן מחמת קור וצינה, אז אינם רוצים גם כן לקרות קרי"ש בזמנה, עד שיוכלו להניח תפילין, וקורין קרי"ש וברכותיה, ולפעמים אפילו לאחר שעבר זמנה, אבל נ"ל שהוא טעות גמור בידים, דודאי לעולם יש להקדים קרי"ש וברכותיה בזמנה בכל מה שיוכל, ואפילו אין לו תפילין בראשו ובזרועו, ואע"ג דאמרי' כל הקורא קרי"ש בלא תפילין הרי הוא מעיד עדות שקר, אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא אמרו כן אלא במזיד, אבל כשיש לו אונס שאין לו תפילין, מוטב שיקרא קרי"ש בזמנה ובברכותיה אפי' בלא תפילין משיעבור זמנה, דהא מצות קרי"ש מצות עשה בפני עצמה היא ולא תלאה אותה התורה בהנחת תפילין, וכשיהא לו תפילין יחזור ויקרא קרי"ש בקורא בתורה או יאמר מזמור אחר עכתו"ד.**

(והובא דבריו בבאה"ט ריש סי' נ"ח, וכמה פוסקים (שע"ת סי' מ"ו) ציינו לדברי הלבוש ליישב מנהג העולם שקוראים קרי"ש, אולם דבריו לכאורה הם רק כשיש חשש שיעבור זמן קרי"ש, ובא"ר שם הביא בשם מגדל דוד דמשיג על הלבוש).

סברא להתיר

יש שכתבו דכל האיסור הוא רק אם אינו מניח תפילין לאחריו כל היום, אבל עדיין יניח תפילין, אזי אינו בכלל הקרוא בלא תפילין.

(בשו"ת אמרי יושר שהבאנו לעיל כתב כן לפי הטעם של קרבן בלא נסכים, ובשו"ת בית יצחק (או"ח חי"ז אות ג') הביא ששמע בשם החוזה מלובלין זי"ע דבין לטעם קרבן בלא נסכים, ובין לטעם כאילו מעיד עדות שקר, אזי כשבדעתו להניח תפילין אח"כ לא שייך האיסור, דגם עדות שקר לא שייך, דהא דאמרי' דהוי עדות שקר, זהו רק אם אינו מניח כלל, ובשו"ת מנח"י (ח"י סי' ק"ז אות ד') הביא מתשו' עמק יהושע אחרון דכ"כ גם בשם הגה"ק מצאנז זי"ע.

וכן נקט למעשה בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נ"ב אות ג') וכתב כן בין למי שקורא קרי"ש לפני הנחת תפילין ובין למי שקורא לאחר הנחת תפילין, ובשו"ת לבושי מרדכי (ח"ג סי' ה') הקשה על סברא זו וטענתו היא דלפי"ז נמצא דמה שהובא בגמ' הקורא קרי"ש בלא תפילין, כוונתו למי שאינו מניח כלל כל היום תפילין, והקשה דאינו מסתבר כן, דהוי מי שאינו מניח תפיין הוי קרקפתא דלא מנח תפילין, דבגמ' ר"ה י"ז ע"א נמנה בין פושעי ישראל בגופן, ומה שייך לומר עליו כאילו העיד עדות שקר, ומכל מסיק דאין בידינו לחלוק על תקיפי מינן [דהביא שם מספר לקוטי מנהגים בשם כמה גדולים וצדיקים שנהגו לקרוא בלא תפילין] והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם] וכן נקט למעשה בשו"ת מנח"י (שם) דכתב דבשביל תפילה בציבור דהיינו שעדיין אינו מניח תפילין בשביל להתפלל תפילה בציבור וממילא צריך לקרות קרי"ש יש לסמוך ע"ז, וכ"כ בשו"ת תשוה"נ ח"ב סי' מ"ז דמנהג העולם להקל בזה, איך כתב דאם ידאי יאחר זמן קרי"ש אז עדיף להשתדל לקראה עם תפילין).

מנהג שלא לקרוא בלא תפילין

ומצינו יחידי סגולה שהיו מקפידים שלא לקרוא קרי"ש בשום ענין בלא תפילין, במנהגי חת"ס מובא שהגה"ק החת"ס הקפיד כן, ומובא שכידוע החת"ס התפלל ערבית בלילה בזמנה, ונמנע מלהיות בבית הכנסת כשהתפללו ערבית מבעו"י בכדי שלא לקרוא קרי"ש של ערבית עמהם בלא תפילין.

(ובלקוטי חבר בן חיים הובא שמועה שלא קרא שמע בתפילין דר"ת מחשש קרי"ש בלא תפילין, אולם בשו"ת התעוררות תשובה סי' כ"ו כתב שלדעתו השמועה אינה נכונה).

ויש שהקפידו כשראו שיאחרו עם התפילה אז הניחו תפילין וקראו קרי"ש ואח"כ חלצו התפילין, ובזמן התפילה הלבישו שנית.

(במשמרת שלום סי' ד' אות ג' כתב דאם משער בדעתו שיאחר זמן קר"ש, אזי יקרא קודם התפילה, ואם יכול בתפילין יניח תפילין ויקרא, והביא בא"ד דאף דהשע"ת (בסי' מ"ו) מפקפק בזה מחשש שמרבה בברכות שמניח כמה פעמים תפילין, אין זה כדאי שבשביל זה יקרא בלא תפילין, ובפרט שמניחם בהפסק זמן, וכתב דכמה גדולים נוהגים כן).

אמירת ד' פרשיות בשמו"ת

מותר לקרות שמו"ת בערב שבת בלא תפילין, ואף שקורא הפרשיות דכתיב בהם מצות הנחת תפילין, אין זה נחשב כאילו מעיד עדות שקר.

(שו"ת בנין עולם סי' ל', דמה שכתבו לגבי הקורא בלא תפילין, זהו דוקא בקרי"ש שקורין בשביל לצאת ידי חובת קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות, ומדייק בלשון הגמ' דאיתא כל "הקורא" קרי"ש, ולא כתיב כל "העוסק").

דיני ברכת התורה (ה)

א] גם נשים חייבים בברכת התורה [א].

ב] ומברכות ברכת לעסוק בדברי תורה וגם ברכת אשר בחר בנו [ב].

ג] ומצוי הדבר שהבנות לומדות ומשננות בבית מקצועות של קודש ואחר כך הולכות לבית חינוך ושם הם מתפללות ומברכות ברכת התורה דיש ליזהר בזה ולומר ברכת התורה בבית לפני שלומדות ההלכות ודינים השייך להם.

ד] יש הסוברים דנשים יכולות להוציא את האנשים ידי חובתם בברכת התורה [ג] אך יש החולקים וסוברים דנשים אינם מוציאות את האנשים ולמעשה יש להחמיר בזה [ד].

ביאורים והוספות

(א) שו"ע סימן מ"ז סעיף י"ד וישנו בזה כמה טעמים כמובא בבית יוסף בשם האגור בשם מהרי"ל: א) דאע"פ שנשים אינם חייבות בלימוד התורה ולא עוד אלא שהמלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות אך זהו דווקא בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב מותרת ללמוד. ב) דחייבות ללמוד הדינים השייכים להם. ג) דהן מברכות על קריאת פרשת הקרבנות דתפילה כנגד קרבנות תיקנום וחייבות בתפילה.

אמנם בביאור הגר"א הקשה על זה דהרי בפסוק נאמר ולמדתם אותם את בניכם ודרשו חז"ל בניכם ולא בנותיכם וא"כ אין הבנות חייבות והיאך תאמר "וצוונו" ונתן לנו.

ולכן כתב הגר"א דהטעם הוא משום דלא גרע מכל מצוות עשה שהזמן גרמא שהנשים מברכות על עשייתן אפילו שאינן חייבות לקיימם.

אך הקשו ע"ז בשו"ת חקרי לב (או"ח סימן י') ובהליכות שלמה (תפלה פ"ו דבר הלכה אות ז') שהרי דעת השו"ע (תקפ"ט סעיף ו') שאין הנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא.

ובהליכות שלמה תירץ שברכות התורה הברכה עצמה היא מצוה דאורייתא להודות להשי"ת שנתן לנו את תורתו והברכה היא כגוף המצוה כמו נטילת לולב ותקיעת שופר ולכן יכולות לברך ברכת התורה.

וטעם נוסף הובא באחרונים עיין מנחת חינוך (סוף מצוה ת"ל) וחידושי הגרי"ז על הרמב"ם (פי"א מברכות הלכה ט"ז) בשם הגר"ח שדין ברכת התורה שונה משאר ברכת המצוות שברכת התורה אין הברכה על קיום המצוה של תלמוד תורה אלא הוא דין בפני עצמו שתורה צריכה ברכה וכך למדו חז"ל מהפסוק כי שם ה' אקרא משא"כ שאר ברכת המצוות הם ברכה על עשיית המצוה ומאחר שברכת התורה אינה שייכת כלל לעשיית המצוה לכן אף שנשים פטורות ממצות לימוד תורה מ"מ אינם מופקעות מעצם המהות של לימוד תורה ולימודן בכלל ת"ת וצריכות לברך על לימודם.

(ב) שו"ת תשובות והנהגות ח"ב (סימן ל"ה) ואף שאינן שייכות לעסק התורה שהוא פלפול תורה שבעל פה מ"מ אין לשנות מטבע הברכות כ"כ הב"י בשם האגור.

ובשו"ת כתב סופר (סימן כ') כתב דיש להן חלק בעסק ולימוד התורה של בעליהן וצאצאיהן על ידי תמיכתן ועזרתן ושפיר מברכת לעסוק כי שכרן כעוסק בתורה כדמוכח בגמרא (סוטה כ"א) דבשכר דנטרי לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ובאקרויי בנייהו לבי כנישתא מקבלים חלק כחלק כאילו למדו תורה.

ה] ולכן אם היה ער כל הלילה שיש ספק אם יכול לברך בבוקר ברכת התורה לא יצא בברכת התורה מאשתו או מבתו הגדולה אלא ישתדל לצאת ידי חובת ברכת התורה מאיש אחר.

ו] קטן שהגיע לחינוך מברך ברכת התורה כמו שמברך שאר ברכות אבל אינו יכול להוציא את הגדול בברכת התורה [ה] ויש שהחמירו על עצמם שלא לצאת ידי חובה גם מגדול בשנים כל זמן שלא ידוע שהביא ב' שערות [ו].

ז] קטן שנעשה בר מצוה יש אומרים שיוצא ידי חובתו בברכת התורה שבירך בבוקר בעודו בקטנותו על מה שלומד בלילה שכבר נעשה גדול וחייב מדאורייתא [ז].

ח] ונכון מאוד שיכוין לצאת ידי חובת ברכת התורה בברכת אהבת עולם שבתפילת ערבית ומיד אחר התפילה ילמד מעט [ח].

ביאורים והוספות

(ג) בביאור הלכה ד"ה נשים מביא דלפי הטעמים דנשים חייבות בברכת התורה דחייבות ללמוד הדינים שלהם וכן להטעם שחייבים בפרשת הקרבנות לפי"ז האשה יכולה להוציא בברכת התורה את האיש וכ"כ הפרי מגדים סימן מ"ז (משב"ז סק"א).

(ד) בביאור הלכה שם מסיק דלטעם הגר"א דנשים מברכות ברכת התורה דהוי כמו כל מ"ע שהזמן גרמא א"כ אינן יכולות להוציא את האיש שהרי מי שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציא את המחוייב.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן ר"ה) כתב דאף להחולקים על הגר"א וסוברים דחייבין הנשים בלימוד הדינין השייכין להן מצד מצות לימוד התורה מ"מ אינו דומה חיוב שלהן לחיוב האנשים שחייבין ללמוד את כל התורה וא"כ אין יכולין להוציא את האנשים עיי"ש.

עכ"פ להרבה פוסקים אין חיוב מצות תלמוד תורה אצל נשים וגם המצוות שמוטל עליהם לשמרן אין חייבין ללמוד הדינים לשם מצות תלמוד תורה אלא בכדי לדעת כיצד לעשותן ולכן אף כי מברכות ברכת התורה אינו מוטל עליהם בתורת חובה ואף להסוברים שחובה הוא עליהם לברך ברכת התורה מ"מ וודאי שאינה חייבת מן התורה כמבואר בברכי יוסף הובא בשע"ת סק"א ולכן לא יוציאו את האנשים ידי חובתם שחיובם הוא מן התורה.

(ה) כ"כ בבאוה"ל ד"ה נשים בשם הפמ"ג דלהרבה פוסקים חיוב ברכת התורה הוא מן התורה וחיוב הקטן הוא רק מדרבנן ויש שהוסיפו בזה דאפילו להפוסקים הסוברים דברכת התורה מדרבנן ג"כ לא יכול הקטן להוציא את הגדול דחיובו של קטן הוא תרי דרבנן וחיובו של גדול הוא חד דרבנן ויש בזה מחלוקת הפוסקים אם תרי דרבנן מוציא חיוב של חד דרבנן.

עיין במשנ"ב סימן (קפ"ו סק"ז) ובסימן (תרפ"ט סק"ו) ובסימן רע"א (שעה"צ סק"ב).

(ו) אשל אברהם בוטשאטש ובלקט הקמח החדש סקמ"ט בשם גדול אחד והטעם דשמא ברכת התורה הוא דאורייתא ולא סמכינן על חזקה דרבא.

(ז) בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן (קכ"א) מיקל בזה מכמה טעמים דלרבים מן הפוסקים ברכת התורה מדרבנן ולכמה פוסקים תרי דרבנן מוציא חד דרבנן ועוד שמא כהראשונים דכל זמן שלא עברו י"ג שנים מעת לעת עדיין קטן הוא עיין מג"א (סימן נ"ג סקי"ג) א"כ הרבה פעמים בלילה עדיין קטן הוא כי נולד בשעה מאוחרת יותר או ביום ועוד שמא לא הביא ב' שערות.

(ח) בשו"ת ארץ צבי ח"א סימן ט"ז י"ז י"ח מצדד שאינו יוצא בברכת התורה שבבקר ולכן מזהיר שיכוין לצאת בברכת אהבת עולם.

ועיין בשו"ת ויען יוסף ח"א סימן ל"ב, תשובות והנהגות ח"ד סימן ט"ז, הליכות שלמה פ"ו הערה 5.

הלכות מזוזה (טו)

יב. שְׁתֵּי סֵפוֹת שֶׁל יוֹצְרִים זוֹ לְפָנִים מִזּוֹ הַפְּנִימִית חַיֶּבֶת וְהַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה[1]

סוכה שמשמש כבית שער לדירה

מבוא: סוכה פטורה ממזוזה, כיון שהיא דירת ארעי. אמנם בנידון דידן באופן שנכנסים לדירה מהסוכה, יש לדון, האם הסוכה נחשב ל'בית שער' להדירה, ואז חייב במזוזה מדין בית שער, או שאינו נחשב לבית שער ופטור ממזוזה, ומקור הדברים נלמד מסעיף זה, דלכאורה מבואר דהסוכה החיצונית אינה נחשבת לבית שער להסוכה הפנימית, ופטורה ממזוזה.

סוכה הסמוכה לבית, שדרכו נכנסים לבית, אם בנו הסוכה רק לצורך מצות סוכה, ואחר סוכות סותרים אותו, אינו נחשב הסוכה ל'בית שער', ולכן פטור הסוכה ממזוזה. אבל אם הסוכה הוא חדר קבוע, רק שבסוכות מוריד התקרה, שפיר נחשב הסוכה כ'בית שער', ולכן חייבת במזוזה[2].

---

1 שו"ע (שם). מקור הדין בגמרא (סוכה ח:) ושם מבואר דבזמניהם היה דרך יוצרי קדירות חרס, שהיה להם שתי סוכות שעומדות סמוכות זו לזו, ולהסוכה הפנימי נכנסים דרך הסוכה החיצונה. בסוכה הפנימית היה יוצר הקדירות דר, ומצניע הקדרות שם, ובחיצונה היה עושה את מלאכתו, ומוציא קדירותיו למכור. והגמרא דן האם הם חייבים במזוזה.

"**אמר רבי לוי משום רבי מאיר, שתי סוכות של יוצרים** [יוצרי כלי חרס, שעומדים] **זו לפנים מזו, הפנימית, אינה סוכה, וחייבת במזוזה** [כיון שכל דירתו היא שם], **והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה** [כיון שאינה משמשת לדירה, אלא עשויה רק להכנס ולצאת דרכה, ולהכניס בה תגרים. ומקשה הגמרא על מה שנאמר שהחיצונה פטורה ממזוזה] **ואמאי** [הסוכה החיצונה פטורה ממזוזה, הרי כיון שדרך הסוכה החיצונה נכנסים ויוצאים מהסוכה הפנימית], **תהוי חיצונה כבית שער הפנימית, ותתחייב במזוזה** [כדין כל בית שער שחייב במזוזה. מתרצת הגמרא], **משום דלא קביעי**", ופירש רש"י כין שסוכות אלו אינן קבועות, שאף הפנימית אינו קבועה כל כך לדירה, שהרבה פעמים אוכל הוא בביתו ולא בסוכה זו, אין הסוכה הפנימית חשובה, כדי ליתן למקום שנכנסים ויוצאים אליה שם בית שער.

תמצית הדברים: הפנימי חייבת משום שזהו הדירה שלו. והוא דר שם בקביעות, אע"פ שהוא בנין ארעי. והחיצונה פטורה כיון שאינו עשוי לדור שם. והטעם שהחיצונה אינה חייבת כדין 'בית שער', מבואר בגמרא 'משום דלא קביעי', ופירש רש"י מכיון שהפנימי נמי אינו קבוע, אינו חשוב להיות לה בית שער. פירוש מיעוט קביעותה של הפנימית מונע ממנה להתחייב אפילו כבית שער בעלמא. ומשמע מדברי רש"י דאם הפנימית היתה קבוע, החיצונה היתה חייבת מדין בית שער, אע"פ שהחיצונה אינה קביעי.

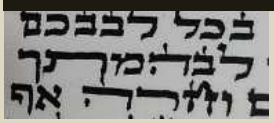
אמנם הרמב"ם (פ"ו מהלכות מזוזה ה"ט) כתב "שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו, החיצונה פטורה ממזוזה לפי שאינה קבועה", ודייק הכסף משנה (שם סוד"ה שתי סוכות) שהוא מפרש דברי הגמרא 'דלא קביעא' שקאי רק החיצונה, דכיון שאינה קבועה אינה יכולה לשמש בית שער, אע"פ שהפנימית עצמה נחשבת קבועה.

ולכאורה יהיה נפ"מ להלכה בין רש"י להרמב"ם בסוכת החג שעשאה בסמוך ממש לבית קבוע, ומהסוכה נכנסים לבית, שהסוכה מצד עצמה פטורה ממזוזה, אך האם אפשר לחייב הסוכה מדין בית שער, דלדעת רש"י חייבת במזוזה, כיון שהבית קבוע, הוה בית שער לבית קבוע, אע"פ שהבית שער אינו קבוע, שאחרי סוכות סותרים אותו, אמנם לדעת הרמב"ם כיון שהסוכה אינה קבועה, אינה יכולה להחשב כבית שער ופטר ממזוזה, ועיין עוד בסעיף הבא.

2 כתב הפמ"ג (סוף סימן תרמד) וז"ל "אם הולך מסוכה לחדרו, בענין שהפתח הוא מחדר הסוכה, יש לומר שחייב במזוזה בפתח הסוכה הפתוח לרשות הרבים, דהוה כבית שער". והובא דבריו במשנה ברורה (סימן תרכו סקכ"א). וביאור הדברים, דמה שמיעטה התורה סוכה מחיוב מזוזה, משום דהוה הדירת ארעי, היינו דירת הסוכה, אבל כשמשמת הסוכה כ'בית שער' חייב במזוזה מדין בית שער.

השאלות שידונו אי"ה במאמר הבא:

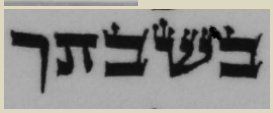
א. אות ת' של לבהמתך:

ב. התג של אות ב' נוגע באות פ':

ג. התגין של ב' ש' נוגעים:

והנה במקדש מעט (סימן רפו סקל"ז) כתב להיפך דסוכת החג לפי שעניינה רק לימים מספר פטור ממזוזה, אף אם דרכה נכנס לבית, וכדאשכחן בסוגיא, דסוכת היוצרים, דהחיצונה אף דמשמשת כבית שער לפנימית פטורה ממזוזה, כיון דלא קביע.

ומבואר באחרונים שו"ת שלמת חיים (סימן שס), קונטרס המזוזה (סימן רפו ס"ק קלח), ספר הסוכה (פסקים והערות אות יד) בשם הגרשז"א דלא פליגי, רק הפמ"ג שכתב שסוכה חייבת מדין בית שער, היינו בסוכה שהוא חדר קבוע, אז משמשת לבית שער, אבל סוכת ארעי שבונים אותה ז' ימים ודרכו נכנסים לבית גם הפמ"ג מודה שפטורה ממזוזה. ומסוכה כזה מיירי המקדש מעט. וכן פסק להלכה בחובת הדר (פרק ה' ס"ה). וכן עמא דבר שאין עושים מזוזה בפתח סוכת ארעי אע"ג שדרכו נכנסים לבית.

והנה לכאורה שאלה זה האם סוכת ארעי נחשבת לבית שער יהא תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם הנ"ל, דלפי רש"י שמפרש שלכן הסוכה החיצונה אינה משמשת לבית שער, כיון דשניהם ארעי, גם הסוכה הפנימית, לכאורה בנידון דידן שהדירה קבועה, שפיר נחשבת הסוכה לבית שער. אמנם לדעת הרמב"ם שסובר דהטעם שהסוכה החיצונה אינה נחשבת לבית שער, משום שהסוכה החיצונה ארעי, הכא נמי הסוכה הרי הוא ארעי יהא פטור ממזוזה. אמנם מבואר בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סימן פ) ובעוד אחרונים, דהני מילי שחייבים לרש"י כשהבית שער קבוע קצת, כמו הסוכה החיצונה, שעומדת שם לאיזה זמן, אבל בינדון דידן שמפרקים הסוכה לאחר ז' ימים גם רש"י מודה שאינה נחשב בית שער.

[ועי"ש שכתב לפטור מעלית ממזוזה, ואינה נחשב כבית שער להדירות שנכנסים דרכו, כיון שאינו קבועה במקומה, אלא עולה ויורד תמיד, וכן לא משתמשים עמה רק לרגעים מספר. ואי"ה עוד חזון למועד לברר דעת הפוסקים בענין חיוב מזוזה במעלית. ודעת הרבה פוסקים שיש לקבוע מזוזה בלא ברכה. **וכן ההוראה**].

שאלות ותשובות בדרך קצרה, שהגיע אל פתח הלשכה

<u>האם אמרינן רוב הסופרים מומחים הן, כמו שרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן (א)?</u>

שאלה: השבוע למדנו בריש מסכת חולין, במסגרת חבורת 'תורתך שעשועי', שלענין שחיטה נקטינן, דרוב המצויים אצל שחיטה מומחין הן, ונשאלה השאלה האם גם בספרי תורה תפילין ומזוזות נאמר כלל זה, שכל סופר יש לו חזקה שראוי וכשר לכתוב סת"ם?

תשובה: בס"ד נלקוט לקוטי בתר לקוטי, מפי ספרים וסופרים כלשונם, שבסת"ם לא נאמר כלל זה. ובעו"ה משך כל הדורות, ובכל מקומות היו סופרים שהכשילו רח"ל את הרבים בכתיבת סת"ם פסול. **ואין הכוונה ח"ו לזלזל מערכם של הני העוסקים במלאכת שמים באמונה, אלא לעורר לכל העומד לקנות סת"ם שיש לבדוק האם הסופר יש לו כתב סמיכה 'בתוקף' להיות סופר סת"ם.**

- ליקוטי שו"ת חתם סופר (סו"ס פג) **"ומש"כ דבתפילין סופרי זמנינו בקיאים. לא היה ולא נברא, כי בעו"ה מקלקלים ומכשילים רבים הם. והרבנים אינם משגיחים עליהם, או אינם יכולים להשגיח עליהם כמו על השוחטים, והמכשלה תח"י. ויש כמה מאות ישראלים כשרים אשר מימיהם עדיין לא הניחו תפילין כשרים אקרקפתא דלהון".**
- שו"ת חתם סופר (או"ח סימן ו ד"ה ובכל זאת) **"ובאמת רבה המכשלה שתחת ידם בתפילין ומזוזות, בדידי הוה עובדא בקיץ העבר באחד שהיה לו יותר מעשרים מזוזות למכור, וכולם הוי פסולים לעיני כל רואיה, ופסלתים, והלך ומכרם בסביבותינו".**
- חתם סופר בהסכמה לספר קסת הסופר **"מכאן ואילך לא יתנו רשות וכתב קבלה לשום סופר, כי אם למי שבקי בספר הזה ורגיל על לשונו, כדרך השוחטים שנוטלים קבלה, וכמ"ש הט"ז סימן א' ס"ק ה', וכן ינהגו עם הסופרים. וסופר שאינו בקי בספר הזה יופסל מאומנתו. ויחזור לפרקים כאשר ישות עליו מהרב. כן אני מצוה לבני ותלמידי ה' יברכם. כי צורך גדול הוא, ומכשלה גדולה תחת יד הסופרים בעו"ה, ולבי לחוקקי ישראל גאוני זמננו שאינם משגיחים".**

י"ב תמוז

הגה"ק רבינו יעקב אשכנזי זי"ע
"בעל הטורים"

מתולדותיו

רבינו יעקב בעל הטורים נולד באשכנז בשנת ה' אלפים כ"ט לאביו רבינו אשר הרא"ש ז"ל, כבנו השלישי בין שמונת (ובספר היוחסין שבעת) בניו הגדולים של הרא"ש ז"ל, הראשון רבינו יחיאל ומביאו הטור פעמים רבות ונפטר על פני אביו, (ובא בחלום לאביו וא"ל שהי' ראוי להיות מבני עלייה אלא שדחפוני מפני שלא הי' לי בנים), ור' שלמה החסיד ומת גם הוא בחור, ואחריו רבינו יעקב בעל הטורים, ר' יהודה הי' הרביעי, וגם אותו מזכיר אותו הטור עיין בטא"ח בה' ר"ח סי' תי"ז שכ"ב שם ושמעתי מאחי ה"ר יאודה טעם לדבר וכו' (הוא הי' חתנו של אחיו רבינו יעקב, וכתב בספר יוחסין שבזמן צרה הרגו עצמם רבינו יהודה ואשתו וחמותו אשת רבינו יעקב בעל הטורים בטוליטילא, עיין שה"ג חלק גדולים מערכת י' אות י"ז), ר' אליקום, ר' משה, ור' אלעזר, ור' שמעון, שהי' כולם חכמים בטוליטולא, וחברו פסקים ושיטות על גמרא ולא נמצאו אצלנו כי אבד זכרם מהזרע הקדוש הזה וחבוריהם (סדה"ד ה"א פ"ח), את תורתו למד אצל אביו הרא"ש ז"ל ומפי אחיו הגדול ר' יחיאל ז"ל.

הוי גולה

עקב הגזירות והרדיפות שעלו בעת ההיא על עדת ישראל במדינת אשכנז עבר עם משפחת אביו מאשכנז לספרד, כמה שנים התעכב בברצלונא אצל אחיו הגדול רבי יחיאל, לאחר שמת אחיו עבר לטוליטולא (טולידו) מקום מגורי אביו הרא"ש. הי' דואג מאד לקרוביו ולחביריו שנשארו באשכנז, וביקשם שיעזבו גם המה את מדינת אשכנז, וז"ל במכתבו אשר כתב לאחד מרבני אשכנז משנת פ"ט: אם תרצה לבוא לארץ הזאת (ספרד) אבקש לך מנוח אשר יטב לך, ידעת שאסור לאדם אפילו לעבור במקום סכנה, כ"ש לדור בארץ גזירה כל שחייו תלויים לו מנגד יומם ולילה, ואם יש מקרובינו שם, מי יתן שיבואו הנה, כי כל מי שיוציא נפש משם הוא בעיני כאילו מציל נפש מישראל, עכ"ל.

תורה מתוך הדחק

למד תורה מתוך דוחק גדול, שהי' עני גדול כל ימיו כמו שכותב בספרו הגדול "טור" (סי' רמ"ב) וז"ל: וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני א"א ז"ל כמוני היום שיש לי מעט משלי ואינו מספיק לי וצריך אני לאחרים, אם אני בכלל עשה שבתך חול ואם לאו השיבני דבר ברור, עכ"ל, [בספר אור הגליל מביא מגדלותו של הגה"ק ר' עמרם חסידא זצ"ל בעודו ילד, מביא שם שבילדותו קבע אתו אביו שיעור טור אורח חיים הלכות שבת, כשלמדו בסימן הנ"ל, פנה לפתע לאביו יוצא מכאן שגם הרא"ש לא הי' לו צרכי שבת, כי אחרת הי' נותן לבנו שיקנה לצרכי שבת, והרי הדבר נורא, קרא הקטן בהתרגשות, שני גדולי עולם אלה מגדולי הראשונים ענקים בתורה ועשירים בחכמה ולא הי' להם לצרכי שבת, עכ"ל, א"ה דבספר היוחסין כשמדבר מהרא"ש כותב וז"ל: והי' לו עושר ושבע בנים ובנות ג"כ], לא רצה לקבל עליו שום משרת רבנות כי לא רצה להנות מקופת הקהל ועסק במסחר זעיר, אבל הי' חבר באחד מבתי הדינים שבעיר, אפילו לאחר פטירת אביו לא מילא את מקומו של אביו רק אחיו הצעיר ר' יהודה הוא אשר מילא את מקום אביו בטוליטולא.

לוח ההילולא

תולדותיהם של צדיקים ומעשיהם הטובים
של בעלי ההילולא אשר בשמותם נקובים

י"ב תמוז

- רבי יעקב ב"ר אשר (בעל הטורים) - ה"א ק"ח
- רבי אורי שרגא פייביל מדובענקא ב"ר אהרן (אור החכמה) - תקע"א
- רבי ארי' יהודה ליב הלוי מוואלטשיסק ב"ר שלום (תלמיד המגיד)- תקע"ג
- רבי דוד שיף מקריפטש – תקפ"ד
- רבי אליהו יוסף ריבלין מדריבין ב"ר ארי' לייב מאולע – תרכ"ה
- רבי יצחק יואל מקנטיקוזיבא ב"ר גדלי' אהרן מלינץ - תרמ"ה

י"ג תמוז

- רבי חיים הכהן ראפאפורט אב"ד לבוב ב"ר שמחה - תקל"א
- רבי ארי' לייב הלוי עפשטיין ב"ר מרדכי (בעל הפרדס, אור השנים)- תקל"ה
- רבי מרדכי שפירא אב"ד קאריץ ב"ר פנחס - תקע"ז
- רבי מרדכי מקרעמניץ ב"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב - תקע"ז
- רבי יצחק ליב סופר ב"ר אברהם שמואל בנימין בעל כ"ס - תרס"ז

י"ד תמוז

- רבי חיים אברהם ארנשטיין אב"ד בארדיוב ב"ר מרדכי (דברי אברהם) -תרל"א
- רבי פנחס שפירא מסלאוויטא ב"ר משה - תרל"ב

טעם לחיבורו

סיבתו של רבינו יעקב להחיש את ספרו היתה, כי באותו הזמן הונהגו בכמה קהילות בספרד להורות אלא על פי ספרו של הרמב"ם, ואחרי מות הרא"ש החליטו גם מנהיגי קהילות טוליטולא להתקין בעירם הסכמה זו, באמרם שנתרבה המחלוקת בין פוסקי הדיינים זה אומר בכה וזה אומר בכה, על כן הסכימו להורות על פי הרמב"ם בלבד, זולת במה שחולק עליו רבם הרא"ש יעשו כדבריו, ר' יהודה בן הרא"ש שישב על כסא הרבנות העיר במקום אביו, הוכיח את מנהיגי הקהל בדברים קשים, שבמקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אין רשות לאדם לפסוק מדעתו כאחד מהם בלי ראיות, ואף הזהיר באם ינהגו כך יפרוק מעליו את עול הרבנות, גם רבינו יעקב שגר שם באתו זמן חיזק את טענת אחיו, כמו שכותב בהקדמה לחלק חושן משפט וז"ל: ובראותי אני יעקב בן הר"ר אשר ז"ל כי בעוונינו חרב מקדשינו ובטלו כל אלה ואין לשכה ואין סנהדרין איש הישר בעיניו יעשה, ומי יאמר לו מה תעשה יש אשר ידרוש דבר משפט, ולא ישכון עליו ענן אורו, כי קט מהשיגו שכלו, ויש אשר ישכון עליו ענן אורו, אבל הוא ברצונו יחשיך מאורו, כי יראת הדין מתוחה כנגדו יאמר משפט אבחרה לי בדבר אחד מהמחברים ובהם אדברה ויורה לי ומקלי יגיד לי, עכ"ל, על כן נתעורר לחבר את ספרו הגדול שימצא בו הדיין את רוב דעות הראשונים ואת ההכרעה הנכונה על פי מסקנת הרא"ש.

ארבעה טורים

כדי להקל מעליו את מלאכת סידור של ספרו הגדול עשה תחילה קיצור מהלכות אביו הרא"ש ומתשובותיו בשם "קצור פסקי הרא"ש", וזה הכשיר לו את הקרקע לבנינו הגדול, כשם שפירוש המשניות שימש להרמב"ם הכנה לחיבורו הגדול משנה תורה, אבל יש הבדל בין חיבורו לחיבורו של הרמב"ם שכתב את ספרו כמו שכתב הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל לא סימן ט ד"ה מה שכתב) וכן טועים כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינן בקיאין בגמרא, לידע מהיכן הוציא דבריו, טועין להתיר האסור ולאסור את המותר. כי לא עשה כשאר המחברים, שהביאו ראיות לדבריהם והראו על המקומות היכן דבריהם בגמרא, ומתוך זה יכול לעמוד על העיקר ועל האמת. אבל הוא כתב ספרו כמתנבא מפי הגבורה, בלא טעם ובלא ראיה, עכ"ל, וכידוע שסוף ימיו ביקש להשלים את ספרו ולהוסיף עליו מראה מקומות, אבל רבינו יעקב נזהר הי' בתחלה בזה, וציין בספרו את מקורותיו, והביא גם דעות שונות בין הפוסקים, עוד חילוק יש דהרמב"ם כתב כל הלכות אפי' שלא שייך בזמן הזה משא"כ הטור היא מיוסד רק על הלכות הנוהגות בזמן הזה,

חיבורו מחולק לארבע טורים כדבריו בהקדמה לחלק ד' וז"ל: ובו נשלמו ארבע הטורים, אשר חצבתי בעזרת שוכן מרומים: הטור האחד "אורח חיים" שבו נתתי את הברכות ואת התפלה והלכות שבת ומועד ומשפטיהן, וקראתיו אורח חיים כי ממנו תוצאת חיים, והטור השני, "יורה דעה" ההולך קדמת "אסור" להורות את בני ישראל המותר והאסור וקראתיו יורה דעה כי הוא יורה דעה ויבין משפט, והטור השלישי "אבן העזר" שם עשיתי לאדם עזר כנגדו גם כשלחה איך יגרשנה מנגדו וקראתיו אבן העזר יען כי הוא להועיל גם לעזר, והטור הרביעי "חשן משפט" שם חקקתי חוק ומשפט, עכ"ל,

הספר אך יצא לאור העולם נתקבל ונתפשט מהר בכל תפוצות הגולה, גדולי חכמים כתבו הגהות וביאורים על הטורים, עיקר פירסומו של הטור נעשה ע"י מרן רבינו יוסף קארו בספרו הב"י והרמ"א בספרו "דרכי משה" על הטור, "וגדולי דורות עשו חיבור עליו כמו מהר"י אבוהב ומהר"י ן' חביב ומהר"ם אלשקר. וזכה מרן בית יוסף שחיבורו יצא לאור ונתפשטו לכל ישראל ואחריו הרב דרישה והרב בית חדש" (שה"ג חלק גדולים מערכת י אות רח), "ולגודל קדושת נשמתו ונשמת מרן זכו שכל מורה הוראה בריש כל מראי"ן לקוחים הם בידו טור ובית יוסף ומבלעדם לא ירים איש את ידו בהוראה,

ט"ו תמוז

- רבי חיים ב"ר משה בן עטר (אור החיים) - תק"ג
- רבי ארי' לייביש הלברשטאם ב"ר שמחה (אבי הד"ח) - תקצ"א
- רבי אלעזר מרישא ב"ר אלימלך מרידניק - תר"ע
- רבי יצחק טוביה מצאנז ב"ר מאיר מגלאגוב (חתן הד"ה) - תרפ"ז
- רבי יעקב משה מקאמארנא ב"ר אליעזר צבי - תרפ"ט

ט"ז תמוז

- רבי דוד היילפירן אב"ד אוסטראה ב"ר ישראל - תקכ"ה
- רבי צבי הירש שיף מזבארוב (אבי מרן הישמח משה) ב"ר יצחק - תקע"ד

י"ז תמוז

- רבינו יהודה בן אשר [הרא"ש] - ה"א קנ"ה
- רבי חנוך העניך דוב מסאסוב-לונדון ב"ר אלעזר - תר"פ
- רבי מרדכי ארי' ווינקלער אב"ד מאד (לבושי מרדכי) ב"ר נפתלי - תרצ"ב

י"ח תמוז

- רבי שמואל הכהן שאטין אב"ד פראנקפורט ב"ר יוסף יוזפא (מהרשש"ך) - תע"ט
- רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאווא ב"ר אשר אנשיל (תולדת אדם) - תרט"ז
- רבי אברהם יהושע העשיל מלויאב ב"ר מרדכי - תרע"ד

והרב ברכת הזבח בתשובתו הובאה בספר נחלת שבעה שו"ת סי' נ' כתב לו שימכור ספרי האחרונים ויקנה טורים ובית יוסף, (שה"ג חלק ספרים מערכת ט אות יז),

שמעתי בשם אדמו"ר (השר שלום) מבעלזא זללה"ה שאמר שכל היראת שמים שלו הושפע עליו מחמת התמדתו בלימוד הטורים עם פירוש הב"י, ובפרטות בלמדו טור או"ח הי' שואב יראת שמים במדה גדושה, הוסיף על זה הגאון המהרש"ם זצ"ל, אני שמעתי כי פ"א הי' לבנו הגה"ק מהר"י חולי קדחת רח"ל, ונודע ומפורסם ובדוק ומנוסה אצלי כי בבא חולי כזו לפני מרן זי"ע ואמר שלא יהי' עוד, חלפה והלכה לה המחלה תיכף ומיד, ובבוא בנו הנ"ל לפני אביו אמר לו כדרכו ולא הועיל, ובא שנית אמר השר שלום "כי בטור וב"י יש כל מיני רפואות ויש סימן א' המסוגל שאם לומד סימן זה אז יש בכוחו לגרש מחלה הנ"ל וזה זמן רב לא למד סימן זה" וחזר ולמדו, ואז אמר לו כדרכו ותיכף פסקה המחלה (דברי יצחק דף ט"ז אות מ), הגה"צ רבי מרדכי חיים מסלאנים זצ"ל סיפר ששמע מהרה"צ ר' שמואל העלר זצ"ל רב של צפת ת"ו שללמוד טור וב"י זה מסוגל לאריכות ימים, ומעשה שהי' הרה"צ ר' שמואל חולה אנוש ובא אליו הב"י בחלום ואמר לו שילמד טור וב"י וע"ז יבריא, הגה"צ רמ"ח שלמד כסדר טור וב"י חי פ"ו שנים, הגה"צ ר' שמואל חי פ"ו שנים, והב"י עצמו יש ספק אם חי פ"ו או פ"ז שנים (לד"ב בשם רשא"ל), פ"א בא הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע אצל הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע ואמר לו כי הרה"ק ר' יוסף קארו בא אליו בחלום באלו הימים וא"ל כי מי שישקוד על חבורו הבית יוסף וילמוד ויגמור בשנה זאת כל הארבעה טורים עם הב"י הוא מבטיח לו שיזכה בשנה זאת למדרגת גילוי אליהו ז"ל, הגה"ק ר' משה בנו של הרה"ק מטשערנאביל שהי' עומד שם בשעת מעשה לקח את הדברים אל לבו וישקוד על לימוד הטור עם הב"י וגמר באותה השנה כל הד' טורים עם הב"י וזכה בשנה ההיא למדרגת גילוי אליהו ז"ל (ספורים ומאמרים יקרים, סקווער).

בעל הטורים

ורבינו יעקב כתב פרפראות על התורה. ולפי מ"ש בהקדמתו מוכח שזה שבידינו אינו כל החיבור בשלמות אפס קצהו וכוונתי אל האמת, כי נמצא החבור בשלמות בעיר מנטובה והוא פירוש גדול כמו שלש מאות פוליו"ס [דפים], ובתחלת הפרשה כותב הגימטריאות וטעמי המסורת ואח"כ חוזר על כל הפרשה ומפרש כל פסוק הדק היטב. ועל הרוב מביא פירש"י והרמב"ן ושקיל וטרי עליהם ולפעמים מביא דברי הרב אברהם ן' עזרא. ובהקדמתו הפליא בשבח פירוש הרמב"ן. (שה"ג חלק גדולים בערכו), פ"א אמר הרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע בדרך צחות מה זה שבעל הטורים לא הי' לו שם אחר לקרוא את מה שחיבר על התורה, רק בשם בעל הטורים והלא אין זה שם הספר אלא הוא תואר המחבר, לידע מי הוא המחבר והלא כמה מחברים שהיו עד ימיו ואשר היו אחריו כולם בשם יקראו לספריהם שמם הנאות להם, והוא לא מצא לספרו שם, ואמר הרה"ק דהענין הוא, יען שהספר בעל הטורים הוא כולו אך גימטריאות ונוטריקון אשר עינינו רואות שכמה בדחנים קלי הדעת יאמרו ג"כ גימטריאות ונוטריקון בבדחנות, והם דברים נפלאים, חשש המחבר אולי ברבות הימים יזלזלו בספרו ח"ו ויאמרו מי יודע מבטן מי יצאו הדברים לכן בכוונה חתם עצמו על ספרו בשם בעל הטורים, למען דעת כי המחבר הזה הוא אשר חיבר ארבעה טורים, אשר כל בית ישראל נשאן עליהם ומפיהם אנו חיים (ספרן של צדיקים, ח"ב דף כ"ג).

ובא השמש

רבינו יעקב בעל הטורים נסע מאשכנז לבא לארץ ישראל ובעיר כיא"ו נתבקש בישיבה של מעלה והיתה מנוחתו כבוד (שה"ג חלק גדולים בערכו), והביאו אותו לקבר אביו, וזה אשר חרות על מצבת קבורתו: עדה המצבה הזאת, מחזה עליון לחזות, כי תחתיה נגנז איש תם יושב אהלים, רב פעלים, צדיק מושל ביראת אלקים הר' יעקב בן הרא"ש ז"ל, אמרת כטל תזל, מפי ספרים אשר חיבר בשפה ברורה, פירוש לפסקים ולתורה ופסקים לשלשלה סדרים, ומלאכת ארבעה טורים, אבן העזר וחושן משפט לנחשלים, יורה דעה ואורחות חיים לנכשלים, כל ימיו היו מכאובים וסבל יסורין בחבה ונפטר באהבה רבה, ובי"ב בתמוז הובא עד אביו הרא"ש ז"ל לשכב אצלו בקברו אשר קרה לו, ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים.

ט"ו תמוז

הגה"ק רבינו חיים בן עטר זי"ע

בעמח"ס "אור החיים"

מתולדותיו

נולד בעיר סאלי אשר בארץ מארוקו בשנת תנ"ו לאביו ר' משה, ונקרא שמו ע"ש זקנו הגדול אבי אביו ר' חיים שהי' עוד חי אז, ומזקנו זה למד תורה והוא הי' רבו המובהק כמו שכתב האוהחה"ק בהקדמה לספרו "חפץ ה' " וז"ל: ושבתי ללמוד תורה מפי מורי ורבי, הרב המפרסם אדוני זקני מורי, אשר נודע בשערים שמו המופלג, החסיד הענו כמוהר"ר חיים בן עטר זלה"ה, אשר מימיו שתיתי באר מים חיים, ובין ברכיו גדלתי, ובחקו ישבתי, מיום היותי, לשאוב מדבריו הטובים, ומרוב חסידות, כמעט אני אומר, שלא עבר עליו חצי לילה בשנה, אפילו לילי תמוז, מלקונן ולספוד כאשה אלמנה, על חרבן בית אלקינו, בבכי גדול, ולהשלים כל הלילה בתלמוד, עמי וכיוצא בי מיוצאי חלציו, עכ"ל, וכך עלה ונתעלה במעלות התורה, – אחרי חתונתו פתח ישיבה בביתו והי' מרביץ תורה לעדרים בלי שום תשלום גמול, כי אביו וחותנו נתנו לו כסדר הרבה ממון לצדקה וחסד, ושמו הגדול הלך לפניו ומוראתו נפל גם על הגוים, ועל כל חיות השדה, כידוע הסיפר שניצל מגוב האריות, כשמושל העיר שם אותו לשם על שלא רצה למלאות בקשתו.

חיי צער

כל ימי חייו הי׳ סדר של גלגולים ונדודים שונים, מתחלה, כידוע קיבל עליו את הגזירה מן השמים לילך גלות, משום מעשה שהי׳, שידוע שדרכו הי׳ לחלק הרבה מעות לכל באי פתח ביתו, ובפרט לעניי בני תורה, ומנהג הי׳ לו שבכל ערב שבת קודש הי׳ שוחט עגל והי׳ מחלק את הבשר בין התלמידי חכמים, ופ״א פרצה מחלה בבהמות שבעיר סאלי, וכל הבהמות שנשחטו באותו שבוע נמצאו טריפה, חוץ מאותו עגל ששחטו בשבילו, והי׳ שם אחד מבני העיר עשיר גדול שהצטער על שלא יהי׳ לו בשר לכבוד שב״ק, הלך אל האוהחה״ק וביקשו שיתן לו חלק מן הבשר, אבל האוהחה״ק סירב באמרו שהוא צריך את זה להתלמידי חכמים, ותוך כדי דיבורם נכנס עני תלמיד חכם אחד, והאוהחה״ק נתן לו חלקו בסבר פנים, והעשיר כשראה זאת חרה הדבר עד מאד, והפיל דברים של גנאי על חשבון של אותו תלמיד חכם, והאוהחה״ק לא רצה להתוכח אתו ולא נענה לבקשתו, בלילה חלם האוהחה״ק שיען שלא מיחה על כבוד של התלמוד חכם, נגזרה עליו גלות, שנה שלימה ערך גלות, עד שהי׳ העובדא הידוע מהמ״ב פשטים שלו על ״אם בחוקתי תלכו״ שחידש, ורב שבאותו העיר אמר אז זאת אצל שלחנו באמרו ששמע זאת במתיבתא דרקיע בשם רבי חיים בן עטר, והאוהחה״ק כשמעו זאת אמר חיים בן עטר בלי לומר ״רבי״, כך הי׳ כמה פעמים עד שסגר אותו בחדר עד אחרי שב״ק כדי שאחר שבת יטיל אותו לחרם כדינו של המבזה ת״ח, לפתע נשמע קול סערה חזקה והי׳ נראה כאילו העולם עומד ליחרב, והמרא דאתרא עשה שאלת חלום והודיעו לו מן השמים שהיות שבעל האוהחה״ק נמצא סגור אצלו ואינו יכול לעשות הבדלה, והשר של גיהנם אינו יכול לפתוח שוב את הגיהנם, לכן הרעיש השר את העולם, תיכף הוציאו את האוהחה״ק מן החדר ופיסוהו, ואז הודיעו להאוהחה״ק כי כבר השלים את את שנת גלותו ויכול לחזור לביתו לשלום,

ביקש לישב בשלוה קפצה עליו רוגזו של חותנו, שבשנת תפ״ה מת חותנו והשאיר לו הון רב, אבל באו אליו הרבה אנשים בתביעות שונות וגם הי׳ לו צרות מטעם הממשלה, עד שנתפס לבית הסוהר, ונאלץ לעזוב את עיר מולדתו סאלי ונדד ממקום למקום עד עיר פאס ושם גבר עצמו על צרותיו וישב על התורה ועל העבודה, כמו שהוא עצמו כותב כל זה בהקדמה לספרו ״אור החיים״ וז״ל: דלקוני בתפיסה במסירה ועלילה, באין מבטח לרגע, מחיי להרגיע, ואני בתוך עמקי ים הצרות, תפיסות על עסק ממון ועל עסקי נפשות, ולמות מתוך תורה חשבי, ואל אור החיים נתתי לבי ועיני שכלי, ונדדתי מעיר לעיר, ונתקיים בי ״הנמלט מן הפחד יפל אל הפחת״, שנים אחדות ישב בעיר פאס, וגם שם הרביץ תורה לרבים, בשנת תצ״ח הי׳ במרוקו רעב כבד מאד, אז גלה לעיר הבירה טיטואן ושם היתה קצת הרוחה, – בראותו כל ההרפתקאות שהשתרגו עליו, גמר בדעתו לעלות לארץ הקדש, כמו שכותב בהקדמתו על האוהחה״ק וז״ל: והנה מלחמה רץ אחר רץ לצר ולצורר וצרה נוגעת בחברתה עד צואר הגיע וכו׳ והאיר ה׳ עיני שכלי, אין זה אלא לקום ולעלות אל מקום חשבתי בו, הוא מקום השכינה, עכ״ל, והי׳ בדעתו ליסד את ישיבתו בעיר הקדש שמה, על כן סבב בערי איטליא שעשירי ישראל יבטיחו לו את נידבתם לתמוך את ישיבתו, שם באיטליא הדפיס את ספריו ״אור החיים״ ו״פרי תואר״ על שו״ע יו״ד, ובשנת תק״א בחודש אלול דרכה רגליו על עפרה של ארץ הקדש.

בארץ החיים

מתחילה, חדשים אחדים הי׳ הישיבה בעיר עכו, עד חודש סיון, ואז קרה שנפטרו שנים מבני החבורה אז עקר את הישיבה מעכו, לכפר פקיעין, כמו שכתב באחת ממכתביו, וז״ל: לאחר שנפטרו שנים מבני החבורה, איש חכם וחסיד רבי שמואל נחמן, ואחד סמוך, נער קטן, יהודה הכהן, ואחזתני רעדה בראותי פרץ על פרץ, קטן וגדול, תיכף רעשתי ועקרתי ממקום זה עכו, שהוא בספק ארץ ישראל, והלכנו כלנו לכפר פקיעין תבנה ותכונן במהרה בימינו, שהוא ודאי ארץ ישראל כצפת וטברי׳... עכ״ל, ובסוף שנת תק״ב התישב ביחד עם ישיבתו בעיה״ק ירושלים, התרגשות גדולה הי׳ לו כשבא לירושלים כמו שכותב באחת ממכתביו על יום הכיפורים הראשונה שהי׳ שם, וז״ל: וראיתי הארה גדולה בשעת כל נדרי... ובשעה שפתחתי ההיכל ממש הי׳ בעיני כפתיחת שערי גן עדן... עכ״ל, רבני ירושלים נכנעו לפניו מאד ודיבורו הי׳ אצלם קדוש, שם בירושלים הוסיף קדושה על קדושתו והי׳ יושב על התורה ועבודה ובקדושה יתירה, כמו שכותב תלמידו ה״חיד״א״ ואני ראיתי להרב המופלא חסידא קדישא כמוהר״ר חיים בן עטר זלה״ה שהתענה ג׳ ימים קודם פורים רצופים, לילה ויום והיא הפסקת ג׳ ימים שכתב רבנו האר״י ז״ל שעולה במקום ארבעים יום, זכר לתענית שעשו בימי מרדכי ואסתר, מסופר שהי׳ מערה מהבית הכנסת עד המקוה שדרך שם הי׳ הולך כל פעם לטבול, וכן המשיך בהרבצת תורה לתלמידים בישיבתו, כמו שכותב תלמידו הגדול ה״חיד״א״ שהי׳ לומד בישיבתו בירושלים, וז״ל בספרו שם הגדולים: ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמתה, ועיני ראו גדלת תורתו, עוקר הרי הרים וקדשתו הפלא ופלא, ולפי דורנו הי׳ לב הרב מבעית בתלמוד והי׳ כמעין המתגבר... וחופף עליו כל היום סדר קדשה והבדלה מעניני עולם הזה ורב עזו נוראותיו... עכ״ל, וכן דרכו הי׳ בארץ ישראל להשתטח הרבה על קברי צדיקים ביחד עם ישיבתו הן על קברים שבירושלים והן אשר בגליל, כמו שכותב ה״חיד״א״: ואני זכיתי בילדותי לילך עם הרב הנזכר וכל בני ישיבתו לעשות זיארה על מצבות הצדיקים שבעיר הקודש ירושלים ...׳, וידוע איך כשהגיע להר הקדש מירון ירד מן חמורו והלך על ידיו ורגליו, כשהוא אומר בקול מר איכה אני יכול השפל נכנס למקום אש שלהבת קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכל פמליא של מעלה הכא וכל נשמות הצדיקים, – והסביר מטרת בקוריו על קברי צדיקים שרוצה להרבות בתפלות ובתחנונים לישועת ישראל, לעורר רחמים על גלות השכינה, וכן להתפלל להצלחת הנדיבים שהתנדבו לסייע את ישיבתו.

אחותי רעיתי

סיפר הרה"צ בעל מנח"א ממונקאטש זצ"ל, שפ"א בא לפני האוה"ח הק' איש אחד מאנשי שלומו בבכי רבה שנהפך עליו הגלגל ונעשה לעני ואביון ואין לו ממש לחם לאכול, ונכמרו רחמיו עליו, וכתב פיתקא בקלף בכתב אשירות ובירכו, ונתן לו את הפיתקא ואמר לו שילך אל כותל המערבי ויחפש מקום חלל מעט, ויניח שם את הפיתקא ויהי' לו ישועה, האיש עשה כן ולקח את הפיתקא בידו והלך לילך לכותל המערבי, באמצע הדרך התחיל לנשב רוח סערה עד מאד והשליך מעל ראשו את כובעו העליון, והוא לא חש לזה, ונשאר בכובע התחתון שהחזיק בידו אחת והפיתקא בידו השנית, והרוח הלך ונתגבר והפיל מעל ראשו גם כובע התחתון וכשרצה להגביהו נפל מידו הפיתקא ונעלם מעיניו, וחזר לביתו של האוהח"ק בלב נשבר וסיפר לו הדבר, נענה לו האוהח"ק ואמר לו מה אעשה לך, לא איסתייע מילתא, ואח"כ מצאו ברחובות של ירושלים הפיתקא וראו שכתוב בו להשכינה הקדושה "אחותי רעיתי יונתי תמתי אבקשך ברחמים תשפיע פרנסה טובה לפלוני בן פלוני, חיים בן עטר".

קללת צדיק

פ"א יצאה גזירה מאת המושל על היהודים, התאספו ראשי הקהילות לאסיפה דחופה כדת מה לעשות כדי לבטל הגזירה, וגם האוהח"ק הוזמן לשם, האסיפה התקיימה בבית תפלתם של הקראים (כת כופרים בתורה שבעל פה), כיון שבית תפלתם היו במחתרת והיו צריכים למקום שבל יודע לאף אחד מאסיפתם, כאשר האוהח"ק בא להאסיפה ודרך רגלו על מדריגה הראשונה, נתעלף, ובקושי העירו אותו, וכשהעירו אותו צוה להגביה את המדריגה, ומצאו תחתיו ספרי הרמב"ם ששמו הקראים שם לבזיון (מכיון שהרמב"ם החרימם כידוע), כשראה האוהח"ק את זה קללם קללה נמרצת שלעולם לא יהי' להם מנין בירושלים, וכך הוה, מעולם לא הי' להם מנין וכשאחד מהם בא מחו"ל מת אחד מהם.

אשכבתי' דרבי

לא ארכו לו הימים בעיר הקדש ירושלים לפני שמלאה שנה לישיבתו שמה נתבקש לישיבה של מעלה, בליל הושענא רבא של אותו שנה, בהגיע חצות לילה נכנס לחדרו לבדו ופשט את בגדיו הלבנים ולבש בגדים שחורים ונפל על פניו בפשוט ידים ורגלים, ובכה בבכיות נוראות כך הי' עד תפלת שחרית ואחר התפלה חזר לחדרו ושכב עוד פעם עד ליל שמיני עצרת ואז לבש הלבנים, לאחר החג שאלו תלמידו ה"חיד"א" על פשר הדבר, ענה לו, שהתפלל על ביאת משיח צדקינו, משראה הס"מ את זאת יצא והסית בכל כחו להרבות עבירות בעולם, והצליחו מעשיו כל כך עד שפעל ההפך ונגזרה כלי' ר"ל, אז הרבה בתפילה ופעל שקיבל עליו הגזירה והציל את דורו, וסיים ה"חיד"א" שהבין ממאמר שהוא הי' משיח והי' מוכן להתגלות ולבוא אך בעוונותינו הרבים לא הסתייע מילתא, בשבוע האחרון לפני הסלקותו לבש בגדים חשובים ואמר לתלמידיו בואו ונצא לקראת משיח צדקינו, לאחר זמן מה פשט את בגדיו, ואמר שכעת הי' העולם מחצה על מחצה והי' קרוב לביאת הגואל, אבל כרגע נכשל עשיר אחד באיסטאנבול בעבירה והכריע את כל העולם, במוצאי שב"ק ט"ו תמוז שנת תק"ג נצחו אראלים את המצוקים ונשבה הארון הקדש, והוא רק בן מ"ז שנה, [עיין מה שאמר רביה"ק בחדו"ת פ' משפטים תשי"ח על דברי האוהחה"ק פ' כי תשא את ראש בני ישראל, שמפרש הכתוב שמרמז על צדיק הדור שנסתלק בימי עלומיו בעוון הדור, ואמר רבינו שהאוהחה"ק עצמו נסתלק בימי עלומיו בדמי ימיו, ע"כ ראה לרמז זאת בפסוק זה] באותו זמן נטל הבעשטה"ק את ידיו לסעודת רעוא דרעוין ועמד לרגע ואמר כבה נר המערבי, ואח"כ הסביר ואמר שסוד נטילת ידים יודע בכל דור רק הצדיק הדור והאוהחה"ק ידע את זאת ועכשיו בשעת נטילה נתגלה לו הסוד, הבין שהאוהחה"ק נסתלק לגנזי מרומים, – הוטמן בשפולי הר הזיתים, וזה אשר חרות על מצבת קבורתו: "ציון נברשת דדהבא, ההר חמד אלקים אבן יקרה, ושיחה קלה שלו אלקים חשבה לטובה, והארץ האירה מכבודו, כאשר יאירו שבעת הנרות, ירכה וקנה היא העולה עמו, וקרא שמה חפצי המוציא לאור כל תעלומה, הוא זיוה הוא הדרה, ה"ה הרב המופלא וכבוד ה' מלא, המקובל אלקי חסידא קדישא כמוהר"ר חיים בן עטר ז"ל, נתבקש לישיבה של מעלה יום ט"ו לחדש בשנת תק"ג, להנות מזיו השכינה, הוא המחבר ספר חפץ ה', וספר פרי תאר וספר אור החיים וספר ראשון לציון", – ציונו נעשה לתל תלפיות ורבים באים להשתטח עליה כל ימות השנה, ובפרט ביומא דהילולא ט"ו תמוז שאז באים אלפים לפקוד את ציונו ליפקד בישועה ורחמים.

מורשתו הרוחנית

מורשתו הרוחנית זכינו לספריו הקדושים, ספר "פרי תואר" על שלחן ערוך יורה דעה, "חפץ ה' " ו"ראשון לציון" על מסכתות הש"ס, וספר "מאור חיים" חדושים שנרשמו על ידי אחד מתלמידיו, וספרו הגדול שעל שמו מקודש הוא לדורות "אור החיים" הקדוש, ספרו זה נתפשט בקרב עם סגולה, בין אצל האשכנזים ובין אצל הספרדים, וגם אצל החסידים נערץ ונקדש הספר עד מאד, ודברים גדולים אמרו עליה רבותינו גדולי החסידים, הרה"ק החוזה מלובלין אמר ששלשה ספרים הקדושים הזהר הקדוש ואור החיים הקדוש וספר מאור עינים להרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע מאירים את נשמת האדם, עיין בהסכמתו של הרה"ק מברדיטשוב זי"ע על ספר "ראשון לציון" וז"ל: רבים שתו מבאר מים חיים, שיצא מאותו צדיק, המאור הגדול, גאון הגאונים, הרב המופלא חסידא קדישא, אשר מודעת זאת בכל הארץ, את יקר תפארת גדלתו והדרת שפעת יקרת אור תורתו ויראתו בספרו אור החיים, עכ"ל, ובספר ערבי נחל בסוף פרשת אחרי כותב עיין מה שכתב בזה רוח אפינו בספר אור החיים ודבריו בלתי מושגים רק ברוח הקדש, עכ"ל, הרה"ק מצאנז זי"ע פסק בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' קה) להלכה על מלמד אחד שאמר שאור החיים לא

נאמר ברוח הקודש ... יפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו ויישר כחכם בזה..., רביה"ק זי"ע כשהי' לומד בכל יום חומש ורש"י עם תפילין דר"ת הי' לומד גם אור החיים הק' וזה הי' מספרי יסוד שלו, וכל דבריו היו שגורים על פיו, עיין בספה"ק ויואל משה (מאמר ב' סי' ה') שרבינו כותב עליו בתואר "גדול אחרונים", ובמאמר א' סי' ט"ו מביא דברי האוהחה"ק פ' בחוקותי שרשע הוא כי יאמר למה ה' הוציאם מארצם ויגלם בין האומות וכו' וכתב ע"ז רבינו דרוח הקודש הופיע בבית מדרשו של האוהחה"ק כי עכשיו הרשעים מתעטפים בדברים כאלו.

י"ב תמוז

הגה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע

בעמח"ס "משנה למלך"

ואלה תולדות

הרה"ק ר' אלעזר ריישער זי"ע נולד בשעת תקצ"ח לאביו הרה"ק ר' אלימלך מרודניק זי"ע בן הרה"ק ר' מענדיל בער מפשעווארסק זי"ע [שנפטר בימי עלומיו בהיותו בן ל' שנה, והגה"ק הרבי ר' מענדיל מרימונב זי"ע אמר עליו שהעולם לא היה ראוי ליהנות מאורו] בן הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק זי"ע בן רבינו איש האלקים הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע.

אביו הרה"ק ר' אלימלך מרודניק זי"ע היה מגדולי הצדיקים בדורו, מבני היכלא קדישא של הרה"ק ה"זרע קודש" מראפשיץ זי"ע, וידיד קרוב מאד למרן הדברי חיים מצאנז זי"ע, לימים כשהיה כבר מרן הד"ח מפורסם לגדול הדור, נענה פעם ואמר למקורביו: הכי אתם יודעים מי הוא ר' אלימלך מרודניק, אני אספר לכם מי הוא וסיפר כך: כשהייתי אברך הרי היה לי שם של עילוי, פעם אחת באתי לביהמ"ד סמוך לכניסת השבת וראיתי שר' אלימלך מרודניק יושב ומתייגע באיזה מדברי הר"ן החמורים ובוכה בדמעות שליש, נגשתי אליו ואמרתי לו אני אגיד לך פשט בדברי הר"ן, השיב לי ר' אלימלך מרודניק, לא, אני רוצה בעצמי להתייגע ולהשיג את הפשט האמיתי ואפי' אם הר"ן הקדוש בעצמו יתגלה אלי וירצה להגיד לי הפשט בדבריו, ג"כ איני רוצה, וסיים מרן הד"ח ואמר: מה אומר לכם, ר' אלימלך מרודניק אמר לי אח"כ פשט בדברי הר"ן שלא שייך להשיג פשט כזה בשכל אנושי רק מן השמים גילו לו את הפשט האמיתי, "דאס איז ר' אלימלך רודניקער".

כשנולד בנו הרה"ק ר' אלעזר נכנס אצלו אביו הק', והסתכל עליו כרגעים אחדים תפוס בשרעפיו, ולפתע הכה באצבע צרידה ואמר: "אט אט דאס האב איך געמיינט" וקראו בשם "אלעזר" על שם זקינו הקדוש ר' אלעזר מליזענסק זי"ע.

בהיותו כבן עשר שנה נתייתם מאביו ויסופר שטרם הסתלקותו לקח את בנו הילד אלעזר'ל שהיה אז בן י"א שנה ונסע עמו לציאנז למרן הד"ח ואמר להד"ח הנני מניח את בני פה בידכם שתשגיחו עליו... ואחזור לחתונתו.

בצל עץ החיי"ם

בצלו של מרן הד"ח עלה ונתעלה בתורה ועבודה עד כי גדל מאוד, וכשהגיע לפרקו נשא את נכדתו של הד"ח, בת בנו הגה"ק ר' דוד מקשאנוב זי"ע והחתונה התקיימה בשנת תרי"ב, גם אחרי חתונתו נשאר רבינו סמוך על שולחן חו"ז מרן הד"ח והיה חביב אצלו מאוד מאוד, ומסופר שכל תשובה שכתב הד"ח בעניני עגונה, טרם שלחה ליעדו, נתנה מקודם להראותו לפני ר' אלעזר שתעבור תחת עין פיקוחו.

סיפר רבינו הק' זי"ע שהסדר אצל מרן הד"ח היה, לפני חג הסוכות, היה אחד החסידים ממונה להביא לפניו הרבה אתרוגים והד"ח היה בוחר לעצמו אתרוג ואח"כ לקחו בני המשפחה והאורחים, והנה כשהיה ר' אלעזר בתוך השנה הראשונה אחרי חתונתו, חשש שעקב צעירותו ישאר בעדו אתרוג שאינו מהודר כ"כ, לכן עשה מעשה, ותיכף כשהגיע האתרוגים עוד טרם שמרן הד"ח בחר לעצמו, בחר ר' אלעזר לעצמו אתרוג מובחר בהחבא, איך שהוא נודע הדבר למרן הד"ח והקפיד על זה, ושלח ר' אלעזר את זוגתו נכדת הד"ח לפייס את זקינו בשמו ולא נתפייס וכן שלח את דודו הרה"ק מגארלין וג"כ לא הועיל, עד שנכנס בעצמו להד"ח אבל הד"ח הסיב את פניו מעמו, נענה ר' אלעזר ואמר: "רבי, איך וועל שוין גיט זיין", תיכף חבקו הד"ח ואמר לו בחיבה: "דו גייסט שוין גוט זיין, אין איך גיי שוין גיט זיין, לאמיר שוין ביידע גיט זיין".

ר' אלעזר היה נחשב לתלמיד מובהק של מרן הד"ח, וכל ימי חייו היה דבוק ברבו זה ובכל שב"ק היה רגיל ללמד ברבים בספה"ק דברי חיים בהתלהבות נפלאה בדחילו ורחימו, ויהי אחרי פטירת מרן הד"ח, התאספו אליו החבריא של חסידים שהיו עוד מנאמניו וחסידיו של אביו הק' והכתירוהו להיות ממלא מקומו של אביו.

ראשי"ת מלכותו

כשדנו מקורביו באיזה עיר יקבע את חצר קדשו, הביע ר' אלעזר את רצון קדשו לגור בעיר ריישא, ונימוקו עמו שבימי זקינו הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק היה ריישא עיר של מתנגדים ואמר אז הרבי ר' אלימלך באיזה הזדמנות בזה"ל: "איך שעלט ריישא אז פון מיינע קינדער וועלן דארט ארייגפירן גאט אין יודישע הערצער" ולכן, סיים ר' אלעזר ואמר": "איך וויל זיין דער אייניקל וואס דער הייליגער זיידע דער רבי ר' אלימלך האט פון איהם געדעדט", ואכן כך הוה שבעיר ריישא פרסם את אלקותו ית"ש בעולם וחיזק את לבן של בני ישראל כדברת זקינו איש האלקים.

בעיר ריישא התחיל לזרוח אור שמשו על פני תבל ונתפרסם לגאון וקדוש הפועל ישועות בקרב הארץ, והמונים נהרו אליו מכל רחבי גאליציע ואונגארן תלמידי חכמים ובני עליה לצד פשוטי עמך, כולם כאחד מצאו אצלו את מקומם, במיוחד נתפרסם שמו בעניני רפואה, כמו שסיפר הרה"ק ר' אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע בשם אביו הגה"ק משינאווא זי"ע שאמר פעם: לכל צדיק נותנים כח מיוחד מן השמים, ולרבי

אלעזר ריישער מסרו כח מיוחד מן השמים לרפא חולי בני ישראל, והי' נותן סמים ותרופות שעשה מ'קוגעל יבישה, שנשאר משבת וכן מ'בעבעס ובצלים ועפר של לבינה שבונים ממנה ועוד דברים שבזה הסתיר את ישועותיו וסיפר הרה"צ רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל שהי' מלקט הקופסאות של טיי וקאווע וכדו' שהיו עשויים מצורות אנשים שונים חיות משונות וכדומה, והי' לו שני שקים מזה, וכל ילד שהביא קופסא כזה נתן לו מטבע או שנים עבורה ומי שבא אליו עבור רפואה וישועה הי' אומר שיתנו קופסא זו על מכתו.

ומסופר שפ"א בא אחד להגה"ק משינאווא זי"ע והזכיר את עצמו שנכנסו בעיניו שברי זכוכית ל"ע והחליטו הרופאים שלא שייך להצילו רק ע"י ניתוח בעיניו כדי להוציא השברים וזה מסוכן מאוד ולכן בא אליו לבקש את ברכתו שהניתוח יצליח, אבל הגה"ק משינאווא ציווהו שיסע תיכף לרבי אלעזר ריישער, כשהגיע השכיבו רבי אלעזר על שולחנו ועשה פתילה דקה משעוה ובין רגע הוציא את כל השברים, ושלחו בחזרה לדודו הקדוש משינאווא [אחי חמיו הגה"ק מקשאנוב], כששמע הגה"ק משינאווא עובדא היכי הוה נענה ואמר: עליו – על ר' אלעזר – יש לומר כמו שאמרו על הרמב"ם, שיותר ממה דעביד באסוותא עביד בצלותא.

ויסופר שפ"א שלח הרה"ק מגארליץ זי"ע מכתב לר' אלעזר ודרש ממנו תרופה עבור חולה, השיבו ר' אלעזר במכתב בזה"ל: היות שמעולם לא נתתי רפואה לאיש מבלי לדעת שמו ושם אמו של החולה לכן הנני מבקש שישלח לי את שמו ושם אמו...

פעם חלם א' מחסידיו ושם משפחתו אקסליראד שדנין אותו בב"ד של מעלה שישבוק חיים, ורבי אלעזר ישב שם כאחד מן הבי"ד הגדול וביטל את דינו ופסקו לחיים ולא למוות ויקץ והנה חלום ותפעם רוחו בקרבו ותיכף לפנות בוקר רץ לבית רבי אלעזר לספר לו את חלומו, וכשהגיע לביתו הבחין שרבי אלעזר עומד על יד החלון כמי ששומר וממתין עליו שיבוא וטרם הי' לו שהות לספר את חלומו נענה רבי אלעזר ואמר לו: האסטו מיך גוט אנגעקוקט? נו, וואר איז דער שטייער מייסטער, כלומר מי שהוא שיש לו דעה בעליונים וראה עיניו הפקוחות בעד טובת ישראל.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בפטירתו של ר' אלעזר היה כמה דברים נפלאים ועובדא הכי הוה: ביום עש"ק ט"ו תמוז שנת תר"ע לפ"ק נחשכו המאורות ונשמתו עלתה בסערה השמימה בהיותו בכפר באגאכוואלא, הובילו את ארונו לעיר ריישא ושם נערכה לויה גדולה וכל בית ישראל בכו על השריפה ששרף ה', אבל מצאו בצוואתו הק' שברצונו להקבר על יד אביו הק' בעיר סאקאלאוו, והוצרכו לסדר רשיון שיהא מותר להובילו מעיר לעיר ועלתה הדבר בקושי רב, כשנודע מזה להרבנית ניגשה תיכף להנפטר הקדוש ואמרה לו: כשם שהיית בעל מופת בחייך כן תהיה בעל מופת גם עתה, ותיכף אחר זה קיבלו הרשיון, וכיון שהיה עש"ק מיהרו מאוד והספיקו לקברו בעיר סאקאלאוו לפני כניסת השבת, ואמר ע"ז הגה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זי"ע שלפי דרך הטבע לא היה שייך לעשות את כל הדרך בזמן קצר כזה רק שהשמש עמדה דום לכבודו של ר' אלעזר עד אחר סתימת הגולל.

עוד דבר פלא הי' דבחייו ואמר להרה"ק מפלאנטש זי"ע בזה"ל: פלאנטש'ער רב כשתלך מהאי עלמא, יעשו החסידים רעש גדול שרבם נפטר, וועז איך וועל גיין וועט מען מיך אריינרוקן ווי א טשאלענט (היינו כמו שמטמינים החמין במהירות) וכנ"ל שמיהרו מאוד בהלוויתו וכשהגיעו לסאקאלאוו כמעט החשיך היום ומרוב חפזון לכרות את הקבר טעו אנשי החברא קדישא ועשו קבר קטן מכפי מדתו ולא ידעו מה לעשות כיון שהשבת כבר נכנסת ואין בכדי שיעשה להרחיב את הקבר, וא' מהעסקנים איש חסיד ובר דעת פנה להנפטר ואמר: זאל זיך דער נפטר איינעמען ולפליאת כל ראו בחוש שציית הנפטר ותיכף הכניסו את גופו הטהור לתוך הקבר ונתקיימה דבריו, מיך וועט מען אריין רוקן ווי א טשאלענט.

ספרו הק' משנה למלך

הרה"ק ר' אלעזר הניח אחריו ברכה, ספרו הנפלא "משנה למלך" עה"ת ומועדים שכתבו בעצם כי"ק והדפיסו בחייו, הפסר מלא בדרושים נפלאים מתוקים מדפש ונופת צופים ומלהיב את לב הלומד בו ליראה ולאהבה את הבורא ית"ש, הספר מסוגל גם לישועה ובעיר ריישא היה נהוג להניחו תחת מקשה לילד לסגולה. הספר היה חביב מאוד אצל רביה"ק זי"ע והיה רגיל ללמוד בו ופעם אף התבטא עליו: "עס איז זייער א בעטעמ"ט ספר" ופ"א אמר הרה"צ מקאלבסוב זצ"ל [בן גיסו של רבי אלעזר] לרבינו הק' זי"ע שברצונו להדפיס עוה"פ את הספר משנה למלך של דודו, נהנה רביה"ק זי"ע הנאה מרובה ואמר לו שכשידפיס יתן לו מכתב הסכמה אך לא איסתייעא מילתא ולא נדפס אז. אגב, רביה"ק זי"ע אמר להרב מקאלבסוב: ראיתי את הרה"ק ר' אלעזר רק פעם אחת וכמדומה שזה היה אצל הברית שלך בעיר ריישא [בשנת תרס"ט] וסיפר הרה"ח ר' ישראל בריף ע"ה ששמע מהרה"צ ר' יוסף גליקליך זצ"ל ששמע בעצמו מפה קדשו של רבי אלעזר שאמר אז על רביה"ק זי"ע בזה"ל: "די צורה געפעלט מיר זייער, איך האב שוין לאנג נישט געזעהן אזא צורה".

בסייעתא דשמיא זכינו שי"ל הספר ברוב פאר והדר בצירוף תולדות המחבר הק' ואביו הק' זי"ע, בהסכמתו הנלהבת של כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע הכותב בזה"ל.. והנה באמת הספר משנה למלך ומחברו אינו צריך להסכמה, כי הלא הרה"ק המחבר היה נודע ומפורסם צדקתו וקדושתו בקרב בית ישראל, והיה צדיק בן צדיק ה"ה הרה"ק רבי אלימלך מרודניק זצ"ל בן אחר בן מגזע קודש הקדשים רבינו הנועם אלימלך זי"ע, והרה"ק המחבר גם שאב הרבה מבאר מים חיים תורתו וקדושתו של ק"ז מרן רבינו הדברי חיים מצאנז זי"ע, שהיה סמוך על שלחנו כמה שנים.. עכלה"ק.

י"ח תמוז

הרה"ק ר' משה דוד אשכנזי זי"ע
אבד"ק טאלטשעווע

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תקל"ד בעיר ראזדאל לאביו ר' אשר אנשיל שהיה האב"ד דשם, (בסוף ימיו נתמנה אביו לראש בית דין בהעיר ואם בישראל לעמבערג, ושימש שם כאחד מארבע גדולי ומנהיגי ישראל בפולין, בהוועד ארבע ארצות), הי' יחסן גדול מאד נצר קודש לגזע אראלים ותרשישים, הרב מטאלטשווא אמר פ"א על עצמו שיש לו כתב יחוס בן אחר בן כ"ח דורות כולם בעלי רוה"ק.

על כס הרבנות

בשנת תקע"ג כשהי' עוד בגיל צעיר בן כ"ט שנה נתקבל לכהן כרב ואב"ד בעיר טאלטשווא, הי' מקושר מאד לבני עירו, וכל בני העיר הי' באים לקבל פניו ליהנות ממנו עצה ותושיה, והשתדל לעזור לכל אחד, לזה בכסף, ולזה בעצה טובה וכדו', גם הרביץ שם תורה לעדרים והעמיד תלמידים הרבה, והימים אשר מלך דוד את ישראל בעיר טאלטשווא ארבעים שנה, ואז עלה לארץ הקודש לחונן את עפרה, והחליט בדעתו להתיישב בעיה"ק צפת, שהי' עיר מלאה חכמים וסופרים, ולעסוק בתורה ועבודה את שארית ימיו על האדמה, אבל גדולי העיר הכירו תיכף בגדלותו, והפצירו בו שיקבל עליו את עול הרבנות של העיר, אבל הוא לא רצה, ולאחר הפצרות מרובות נעתר לבקשתם, ונתקבל לרב ואב"ד לכל קהילות האשכנזים, וישב שם י"ג שנותיו האחרונים.

עצה נאמנה

בשנת תר"ג בהגיעו לגיל שבעים שנה, אחרי ישבו ארבעים שנה על מדון בכס ההוראה שבק"ק טאלטשווא, התייעץ עם חתנו הייטב לב היות שקיבל על עצמו שכשיזכהו ה' למלאות שבעים שנה יעשה איזה דבר טוב שלא עשה מעולם, והחסיך קצת כסף, ומסתפק מה לעשות עם הכסף אם להדפיס ספריו או לנסוע לאה"ק, וייעץ לו הייטב לב שלא ידפיס ספריו בינתיים אלא יעלה לאה"ק, ואכן קיבל עצת חתנו והתחיל להכין עצמו לנסוע לאה"ק.

לפני נסיעתו, נסע להיפרד מצדיקי דורו, והי' אצל הרה"צ מקאסוב זצ"ל שביבדוהו מאד וליוה אותו עד העגלה, והי' תימה להמקורבים שלא הי' דרכו בכך, אמר להם לכל אחד יש ניצוץ א"י, והרב מטאלטשווא הוא כולו א"י, גם נסע להרה"ק מרוזין זי"ע, ולהרה"ק הרבי ר' הערש מרימינוב זי"ע, כשנכנס להרה"ק הרבי ר' הערש"לע הכיר תיכף שהוא הוא אותו עני שבירך את חתנו (הייטב לב) ואת בתו ביום חתונתם שמחליציהם יצאו מאורות ישראל (כידוע העובדא), גם נסע להרה"ק ר' מאיר מפרמשילאן זי"ע, וסיפר רביה"ק זי"ע שכאשר בא אל הרה"ק מפרמישלאן ביקש ממנו ר"מ את ה"פאספארט", ואמר לו: "מאיר"ל קען נישט אונטערשרייבן דעם פאס" וכן אמר לו כמה ימים ועכבו בתוך ביתו, יום אחד החזיר לו את הפאס וברכו לשלום, והלך מהר כדי לתפוס את הספינה שמפליגה לא"י, וכשבא על שפת הים ראה שהספינה כבר הפליגה, והצטער מאד, על שהי' צריך לחכות על ספינה אחרת, עבור כמה ימים הגיע השמועה שאותו הספינה נטבעה בים, והי לפלא.

על אדמת קודש

בשנת תר"ג הגיע לא"י ובחר לו להתיישב בעיה"ק צפת יצ"ו, שגרו שם על פי רוב תלמידי חכמים רבנים, בעלי מקובלים, חסידים ואנשי מעשה, ע"כ החליט להתיישב שם על מי מנוחות על תורה ועבודה, העיר צפת על חכמיה, ראו תיכף על התושב החדש שוא איש המורם מעם, גאון בתורה, וצדיק תמים, עלה בדעתם לכהן אותו לרב ואב"ד בעיה"ק, הוא ברוב ענותנותו לא רצה לשמוע מזה, באמרו שאינו ראוי להיות מרא דאתרא קדישא הדין, אבל לאחר הפצרות מרובות, נעתר לקבל את עול הרבנות, ותוך זמן קצר, נתגדל שמו לא רק בצפת אלא בכל א"י.

אחר זמן קצר קנה שם איזה מקום לבנות בית, ושכר פועלים כדי לבנות את הבית והתחילו לחפור כדי לעשות יסודות הבית, וכאן אירע דבר פלא, שבאמצע החפירה נתקלו הפועלים בגג של איזה בנין, (כנראה אחד מהבתים שנהרסו מרעידת האדמה של צפת) ותחילו לחפור סביב הגג, והגיעו גם להכותלים, עד לבסוף נתגלה בנין שלם, ובתוכה אפילו מטה כסא ושלחן, וכל דבר הצריך לבית, ועי"ז לא הי' צריך להוציא את כספו לבנות ביתו, והי' יכול להדפיס בכסף אשר חסך, את ספריו הק', ותיכף הדפיס ספריו.

תורה מתוך הדחק

כל ימיו הי' עוסק בתורה בעמל ויגיעה מתוך הדחק, העניות גדולה שררה בביתו, כמו שספיר רביה"ק זי"ע שזקינו הגה"ק בעל הייטב לב, הי' אומר אודות שנותיו הראשונים שהי' סמוך על שלחן חותנו הגה"ק מטאלטשווא בביתו, כי העניות הי' כ"כ גדול בבית שאפי' עצים להסקה לא היו בבית להחם את הבית, והקור הי' בבית כ"כ גדול שהמים שהכין ליד מטתו לנטילת ידים הוקפאה, וחותנו שהי' רגיל לקום לפניו, הפשיר את המים כדי שיוכל תיכף ליטול את ידיו, עכ"ז לא מנעתו מלעסוק בתורה מאשמורת הבוקר עד השעות הקטנות של הלילה, כמו שספיר הייטב לב שהי' לומד עם חותנו מאשמורת הבוקר ממש, וכשהי' קם בבוקר והלך לנהר לטבול, מצא שחותנו כבר הקדימו וכבר שבר לעצמו חור כדי ליטבול שם והוא כבר לא הי' צריך להתעמץ כלום והי' יכול תיכף לטבול, וז"ל: "דעם איינציגן עוה"ז וואס איך האב געהאט דארט, אז דאס אייז אין טייך איז שוין געווען אויפגעבראכן", והוסיף ואמר שכל היום ישב עם חותנו באהלה של תורה, ומחמת שהי' שורר קור גדול בבית דהלא לא הי' עצים להחם

הבית, הצטרכו להתכסות בכרים ובכסתות וכך למדו, ובל"ק: "מיר האבן געלערנט אונטער די דאכענעס", וכמובן שהכרת פני הייטב לב ענתה בו שעניות שורר בתוך ביתו, וכשחזר הייטב לב לזקינו הישמח משה, נבהלה הרבנית ממראה פניו ופנתה אל הישמ"מ, ואמרה ראה כי רעה פניו, ענה הישמ"מ אדרבה ראי כי קרן אור פניו.

ביום צוותו

בחודש אדר בשנת תרט"ז שנת פטירתו כתב צוואה לביתו, צוואתו היא מופלא מאד, בין הדברים שם כותב, שהיות שביתו ושאר דבריו באו לו בדרך נס, ע"כ מפחד שמא נהנה ממעשה נסים, וכדי לתקן זאת הוא מקדיש כל הבתים לצדקה, דהיינו שמה שיעלה שכר דירה יתחלק לצדקה, וכותב ששום אחד מבניו לא ידורו שם, לבד אם חתנו הייטב לב יעלה לארץ הקדש, ויהי' ברצונו לדור שמה, הוא רשאי, ובתנאי שגם הוא יתן שכירות, והשכירות מהדירה יתחלק לצדקה כנ"ל, והחלוקה תהי' בר"ח לתיקון על שלא זימן עניים לסעודתו בר"ח, והחלוקה תהי' עפ"י חתנו בעל הייטב לב אם יעלה, ואם לא יעלה יהי' החלוקה ע"י אפוטרופוס.

סיפר אחד מנכדיו שלפני כמה שנים שהתה בתו בא"י, ורצתה להיות על ש"ק בעיה"ק צפת, והכינה מקום לינתה אצל בעל הבית שדר בהבית הזאת של הרב מטאלטשווא, והיא לא ידעה מזה כלל, ובערש"ק בהגיעה להדירה, התנצל לפניה הבעה"ב שהיות שנדמן לו קרובים ואין לו מקום עבורה ללון, שתלך ללון למקום אחר, אבל ביקש ממנה שלסעודת שב"ק כן תבוא, וביום שב"ק באמצע הסעודה שאלה הבעה"ב על שם משפחתה, ענתה אשכנזי, אז אמר הבעה"ב בפליאה שהדירה הזאת הי' שייך לזקינה הרב מטאלטשווא, ונסתרים דרכי ה' שמן השמים סיבבו שרצון יראיו יעשה, וצוואתו תתקיים במילואו ששום נכדו לא יגור שם, ביומו האחרון עוד נתכבד בסנדקאות אצל ברית מילה.

עלתה נפשו למרום ביום ח"י תמוז תרט"ז, והוטמן בבית החיים בצפת, ...וז"ל מתוך צוואתו: ואין רצוני להיות תוך איזה מערה רק בשטח שבין הנביא ובין התנא ר' פנחס בן יאיר...

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה, ספרו "תולדות אדם" מעוטר בהסכמת נלהבות של הגאונים המפורסמים מחותנו הגאון בעל החוות דעת זי"ע והגאון בעל הישועות יעקב זי"ע והם מפליגים מאד בשבחו, הגאון בעל החוות דעת כותב וזל"ק: הנה יש שלוחה אלי פלפול נעים וכו' ואף כי ידענא בנפשאי כי ערכי ערך קטן וכו' והאי גברא לא צריך לידידי ולדכוותי אך רצונו של אדם זהו כבודו ואין מסרבין לגדול, הגאון בעל ישועות יעקב כותב ...הן הראה לפני כבוד ידידי מנעורי הרב המאור הגדול חריף ובקי מפורסם מוהר"ר משה דוד וכו', (לאחרונה הספר נדפס ע"י כ"ק מרן רבינו שליט"א עם הסכמתו של כ"ק מרן רבינו זי"ע, שזו היתה מכתבו האחרונה שכתב רביה"ק זי"ע), והספר "באר שבע". חידש עוד חידושים רבים בעומקה של תורה ובהלכה, ומעט מזעיר אשר נשאר עמנו, שצוה לפני פטירתו שכל הכתבים שלא סידר לדפוס יניחו לאחר פטירתו בקברו סביבו, וספר אחד מנכדיו שהי' כ"כ הרבה חידושים בכת"י, שהצריכו לחפור עוד הפעם סביבו שיכנס כל הכתבים.

לפלא לציין מה שכתב חתנו הגה"ק בעל הייטב לב זי"ע בספרו שו"ת אבני צדק חלק אה"ע סי' נ"ו תשובה לגיסו הרה"ק ר' יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשוב בן המחבר זי"ע, וזל"ק: וע"ד אשר לא הבאתי בס' ייטב לב, בתחילה דברי תורה ממו"ח הרב הגאון זללה"ה (כי בכל ס' ייטב לב אינו מביא ד"ת מחותנו רק בפרשת האזינו) אספר לכם דבר פלא, הענין שלא הבאתי, כי לא זכרתי בזכרוני ממנו דבר בענין אגדה, ולכן לא חדשתי עפ"י דבריו, ולהעתיק מספרו באר שבע בלי חידוש דבר, אמרתי למה זה לי הלא הספר בעולם, ופעם אחת בעת שכבר ניתן לדפוס, אמר לי חתני מוה"ר יוקיל אבד"ק בערבעשט, לא טוב הדבר שאיני מזכיר בשם מו"ח ז"ל, שיהי' חידוש בעיני העולם ובפרט בעיני בניו, מה זה ועל מה זה, והשבתי לו מטעם הנאמר. ואחר זה כשהי' קרוב לגמר, עמדו המדפיסים בפ' נצבים, כי כלה הנייר הנצרך לזה והמדפיס הי' רוצה לגמרו בזמן המוקדם, אבל ארכו הימים ששלח אחרי נייר, ולא בא והוא כתב כמה פעמים לשלוח לו והשיבו לו ששולחים לו, ושוב ארכו הימים והשבועות וזמן רב ולא בא, והי' הדבר לפלא בעינינו מה זה ועל מה זה, כי בכל עת ששלח אחר נייר מיהר לבוא, ומה נשתנה היום מיומיים, ואז עלה בלבי שאין זה כי אם מאת ה' היתה זאת הסיבה לעכבו, כי לא לרצון הדבר למו"ח הגאון הצדיק זצל"ה שאינו לפי כבודו, ותיכף נתעוררתי ואמרתי מוכרח אני להעתיק מספרו באר שבע בלא חידוש דבר על ידי, והזכרתי שני פעמים בפ' האזינו, ובפ' ברכה פעם שלישי, א' על הפסוק האזינו, ב' על הפסוק כי שם ה' אקרא, ג' בפ' ברכה, אך שניתי מלשונו ללשוני כאשר הי' עם לבבי ביתר שאת, ואחרי שכך עשיתי בא הנייר, ונגמר להדפיסו ולהוציאו לאורה תלי"ת.

כ"ב תמוז

הרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע הי"ד

ואלה תולדות

נולד בשנת ת"ק לערך בעיירה טולטשין, לאביו הג"ר מאיר סג"ל שהי' למדן גדול וירא שמים מרבים, כבר במעלליו התנכר הנער שלמה בכשרונותיו הברוכים ובעל ראש חריף ושנון, ועד מהרה יצא שמו לעילוי מופלא, כשהגיע לפרקו לקחו לחתן לבתו גביר אחד מן העיר קארלין, ועבר לדור בקארלין ליד חותנו, ושם המשיך לשקוד על דלתי התורה והיראה בהתמדה גדולה ובעמקות נפלאה, ונקרא בפי כל "רבי שלמה חריף".

התקרבותו לדרך החסידות

אז ישב בקארלין הרה"ק רבי אהרן הגדול שרבו הק' המגיד ממעזריטש זי"ע ציוה עליו שכל נשמה גדולה שיפגוש

יקרב אותו לחסידות וישלחנו אליו, וכשפגש את האברך העילוי ר' שלמה שבא לגור בעירו ראה עליו שהוא נשמה גדולה ומיד ויקרב אהרן אותו להקדישו, ור' שלמה נעשה אז לתלמידו המובהק ועל ידו נתקרב לחסידות, ונסע עמו למעזריטש להמגיד הק' ונעשה לאחד מגדולי החבורה, המגיד חבבו והעריכו מאד, ואמר עליו: "נפשו כאבן השואבת, נמשכת רק לנקודת האמת, להשיג יר"ש טהורה", ומסופר דכשבא הרה"ק רבי שלמה לבית המגיד הק' אמר המגיד בואו ונקבל את פני משיח בן יוסף.

גם הרה"ק רבי אהרן הגדול חיבבו מאוד ומסופר שפעם התאספו המתנגדים בעיר פינסק לדון בענין ה"כת" החסידים ושלחו לקרוא את הרה"ק רבי אהרן הגדול, ובא עם תלמידו הרה"ק רבי שלמה מקארלין, ובלהט הדברים העיז אחד פניו וצעק: "דער קליינער וואקסט נאך איבער דעם גרויסן", כשיצאו מהאסיפה נענה הרה"ק רבי אהרן ואמר: בכל האסיפה לא שמעתי שום דברי אמת, כי אם זאת "דער קליינער וואקסט נאך איבער דעם גרויסן".

כאשר הפך להיות חסיד השליך מעליו כל טרדות עוה"ז ועסק בעבודת ה' במסיני"פ מתוך דחקות גדול, וממש לא הי' בבית לחם לאכול ובני ביתו לא יכלו לסבול הרעב והדוחק, ורופא אחד שראה בצרתם גמר בלבו לייסר את הרה"ק על שמפקיר בני ביתו בעירום ובחוסר כל, אך כשנכנס לביהמ"ד וראה את לימודו ועבודתו הק' נהפך לבו בקרבו והי' נותן להרבנית בכל שבוע ארבעה זהובים להחיות נפשה וביתה, ומסופר שקודם שמת רופא זה ביקש שיודיעו להרה"ק מפטירתו, ויצא הרה"ק אחריו ללוותו לבית עולמו, לאחר זיבולא בתרייתא תקע מקל בקברו, וכשבא המלאך דומה הממונה על נשמות המתים לא הי' יכול לגשת אליו, והלך אל הרה"ק ושאלו מדוע הוא מונעו מלגשת אל איש זה הרי עבר הרבה עבירות בחייו, וענה לו הרה"ק שיבוא אליו בעוד שלושת ימים, והתענה הרה"ק שלשה ימים וכשחזר אליו המלאך אמר לו: אמנם הוא היה בעל עבירה ועבר על כל התורה אך הרי החזיק ופרנס אחד שקיים את כל התורה כולה, ותמה המלאך עליו למה היה צריך לחכות שלשה ימים לתשובה זו, אמר לו הרה"ק שרצה לבדוק בעצמו האם נכון הדבר, ולאחר זמן החל לעסוק במלמדות לתלמידים.

נשיאותו

לאחר פטירת רבו הרה"ק רבי אהרן הגדול שנפטר בשנת תקל"ב בדמי ימיו כשהוא בן ל"ו שנים, לקח ר' שלמה את בן רבו רבי אשר שנתפרסם ברבות הימים לרבי אשר הגדול מסטולין, וגדלו וחנכו כדי שיתעביד לאילנא רברבא ויוכל למלאות מקומו של אביו הק', והוא עצמו לא רצה לקבל עליו את עול העדה, והמשיך ליצוק מים ע"י הרה"ק המגיד זי"ע, עם הסתלקותו של הרה"ק המגיד נסע להרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, אבל רבי מיכל לא רצה לקבלו כחסיד וגזר עליו להנהיג עדה בעצמו. ואז בא אליו רבו הרה"ק ר' אהרן בחלום וביקש ממנו "היה אתה האיש על העדה", אבל הוא סרב, עד שהבטיח לו רבו אם תקבל עליך הנשיאות תראה מסוף עולם עד סופו ואז קבלו, ויקץ והנה חלום ובכוחו לראות מסוף העולם עד סופו.

פעם הגיעו אליו בבכי רב מקורביו של גביר אחד, נוטה למות, ונתנו לו פדיון כדי שיתפלל עליו, באותו יום בא אליו הממונה על ההקדש של העניים, להזכיר אשה מנשי העניים היושבת על המשבר ומקשה לילד, עד כדי כך שהיא והולד בסכנה, ראה ר"ש ברוה"ק שנשמת הגביר תכנס לאחר הסתלקותו ברך הנולד, וכל זמן שלא ילך הגביר לבית עולמו, לא תוכל האשה ללדת, וכן הי' מיד עם הגיע השמועה על מות הגביר הגיעה גם הבשורה שהאשה ילדה בן זכר, ספרו לר"ש שבהקדש אין עצי הסקה, והקור שם גדול, נטל מהפדיון שקיבל מן הגביר לקנות עצים, כי אמר הלא הרך הנולד הוא הגביר בעצמו, והמעות מעותיו, כן נתן לצרכי הברית, עברו שנים והגיע בנו הצעיר של הגביר הנפטר לגיל הבר מצווה, הכינו בני הגביר סעודה גדולה, בראש הקרואים הי' הרה"ק ר"ש, ובין המזומנים הי' גם עניי העיר ובתוכם הילד, הילד העני לא רצה בשום אופן לישב בין העניים ורצה לישב דוקא בראש המסובים, ר"ש ראה זאת שלמעשה תובע הילד מקומו הראוי שהרי הוא הבעל שמחה, ע"כ אמר הרי הוא ילד, נעשה רצונו ואל יפריע השמחה, וכך הי' לכל אורך הסעודה הוא רצה מנה חשובה וכדו', ולפליאתו של אמו שאין דרכו של הילד כך, כשחלקו מעות לעניים רצה שיתנו לו יותר, בני הגביר חשבו שכבר הגדיש את הסאה, נטלו אותו וזרקוהו אותו לחוץ, חרה הדבר לר"ש בידעו שזהו אביהם וכך נעשה לו, ועוד ראה הרבה דברים אשר לא היה יכול לסבול ובקש מהשי"ת שיטול ממנו מדריגה זו.

עד מהרה נתפרסם גדלותו, ורבים החלו להשכים על פתחו, חסידים שחפשו דרך ה', ואף פשוטי המון עם אשר זקוקים לישועה ורחמים נהרו אליו, והוא מרוב אהבת ישראל הבוער בקרבו לא השיב פניהם ריקם, ונתפרסם לאיש קדוש, ולפועל ישועות ובעל מופת ונקרא בפי החסידים "הבעל שם טוב הקטן".

עבודתו הק'

הי' עמוד העבודה, בעבודה שבלב זו תפילה, כל עצמותיו וכל כוחותיו השקיע בתפילה, בכיסופין ובמסירות נפש עד כלות הכוחות ממש, פ"א ביקש ממנו בעה"ב אחד שיבוא אליו למחר, השיב לו: "שוטה, הלא צריך אני היום להתפלל ערבית ולקרוא קר"ש שהיא מסירות נפש, ואח"כ השינה, ומחר אני צריך להתפלל, ויש בתפלה מספר עולמות עד שבאים לק"ש ואח"כ נפילת אפים שאף היא מסינ"פ, ושמא יתן הקב"ה שיתמלא לי רצוני, ואתה רוצה שאבטיח לך לילך לביתך מחר".

תפילתו היתה בקולות ובהתלהבות גדולה אשר נמס כל לב שומעיו ועוררם בתשובה, רבים השיב מעון, מסופר שפ"א כשהי' יום השוק, והוא הי' מתפלל כדרכו בקול מלא רגש וכיסופין, ותפלתו עשתה כ"כ רושם על הגויים בשוק עד שהתאספו על יד ביהכ"נ ובכו לקול תפילתו, וסיפר הוא בעצמו שפ"א הי' קטרוג גדול בבי"ד של מעלה על התפלה שהיא

מהדברים שעומדים ברומו של עולם ובנ"י מזלזלין בו ואינם מתפללים כראוי, ומחמת הקטרוג הזה עמד מלך אחד ורצה לבטל התפלה מעם בנ"י, נעשה רעש גדול בפמליא של מעלה, ושאלו את הצדיקים מעולם האמת, מה דעתם, והסכימו על הביטול, לאחר מכן שאלו אותו אם מסכים, החל להרעיש עולמות בכוח תפילתו כדי לבטל את הגזירה, וזעק במר לבבו: "כתיב ואני תפלתי, אני מקבל עלי להתפלל בעד כלל ישראל", וביטל את הגזירה.

דרכו הי' להתפלל שחרית מאוחר בשעה אחת עשרה, מחמת שהי' חש במעיו, ולא הי' מוכן להתפלל מקודם, והי' רגיל לומר בדרך צחות "האל"ף לך שלמה".

דביקותו בקונו

הרה"ק מקארלין נסע פעם עם תלמידו הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש, ונכנסו לפונדק אחד והיה שם גם הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז, בתוך כך נכנסו שני שרי צבא ודיברו אל הרה"ק מקארלין, והרה"ק ישב דבוק בשרעפי קדשו ולא פנה אליהם כלל, ובערה כאש חמתם ושלפו חרבותם מנדנם והניחו על צווארו לאיימו, והרה"ק ישב בדביקותו ולא נע ולא זע מהם, ולבסוף עזבוהו לנפשו, והרה"ק מלעכאוויטש החוויר אז מרוב פחד ונשאר בחוורון פניו כל ימי חייו, ואמר הרה"ק מלעכאוויטש שאז הבין לפרש מאמר הגמרא "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" דהיינו שלא יפסיק עצמו מן הדביקות...

סיפר הרה"ק מקאברין זי"ע שפעם אחת נסע בדרך עם הרה"ק מקארלין והיה על הדרך הר גבוה ומשופע מאוד, וכאשר ירד העגלה מראש ההר להעמק ויריצו הסוסים מבוהלים ודחופים באין מעצור עד כי היה כפסע בינו לבין המות, כי כל רגע נדמה קץ לחיים, ומפני זה נפסק הרה"ק הנ"ל מעט בעת ההוא רגע מדביקותו, ויצא פסק דין בבית דין של מעלה שאין לו חלק לעולם הבא, ובראותו זאת ברוח קדשו, אמר כי מקבל עליו את הדין, באופן שישפטהו כביכול הקב"ה בעצמו, כי איך שיהיה הלא יהיה לפני השי"ת, ומה לו כי לא יהיה לו עולם הבא, וסיים, אשר בטענתו זאת יצא לצדק דינו, וכמאמר העולם: "אי דעם מלכות געזעהן, אי דעם משפט געווינען", כי נתנו לו שתיהן, ואמר על זה לפרש הפסוק בתהלים "אשרי אדם ה' לא יחשוב" אשר רגע אחת נפסק מדביקות ה', "לו עון" שגם זה נחשב לעבירה גדולה.

מלהיב לבבות

גם את תלמידיו חינך והרגילם לעבודת ה' במסי"פ ולהתפלל ביגיעה ובהתלהבות גדולה, ואכן תלמידיו הי' תלמידי חכמים ובעלי מדריגה, והיו יושבים חדשים בבית מדרשו ודבקו בו בכל נפשם, והי' מכניס אש להבת שלהבת בליבם שהיו מתפללים בהתלהבות גדולה עד שנפלו על הארץ מכלות הנפש, פעם בסעודה שלישית בעת רעוא דרעוין פירש הפסוק "כל מעייני בך – מיין גאנצע קוועלונגען איז נאר אין דיר" ונתלהבו החסידים מאוד, ושלשה ימים לא יכלו לצאת לעסקי החולין שלהם.

חסיד אחד מהנוסעים אל הרה"ק הבעל התניא נתעוררו לו פעם הרהורים וספיקות באמונה רח"ל, ונסע לרבו ושוחח עמו הרה"ק ולימדו פרקי אמונה ודעת והוטב לו, לאחר כמה שבועות שוב נתעוררו לו הספיקות וחזר לרבו והוטב לו קימעה, וחזר הענין בפעם שלישית גם כן, כשחזרו הבלבולים בפעם הרביעית נתיישב בלבו ונסע אל הרה"ק רבי שלמה מקארלין, והגיע לשם באחד מימי חול קודם התפילה, ובהגיעו הניח אז הרה"ק תפילין ובשמעו האיך שהרה"ק אומר "וארשתיך לי באמונה" תיכף עזבוהו כל המחשבות והבלבולים לצמיתות, ונסע לרבו הק' וסיפר לו כל מה שהיה אתו, ושאלו למה זה כשבא אצלו ואף ששוחח עמו רבות, לא הוטב לו כי אם לזמן מה, ואילו אצל הרה"ק מקארלין לא שמע ממנו כי אם איזה תיבות והוטב לו לתמיד, השיב לו רבו: הנה כתיב "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" שיש שני בחינות בצדיקים, ישנו מי שהוא בבחינת "ציון" ואצלו אי אפשר להוושע כי אם על ידי "תורה", וישנו צדיק שממנו אפשר להוושע גם בבחינת "דבר ה'" בלחוד דהיינו אפילו בכמה תיבות בלבד, וזהו רק בבחינת "ירושלים" דהיינו "יראה שלימה" והוא הרה"ק קארלין.

פע"א אמר בלש"ק: "מען קען זיין אַ מחיה מתים אַ פוקד עקרות און אַ רופא חולים... אבער שוועריר פון די אלע זאכן איז אריין ברענגען יראת שמים אין אַ אידישע הארץ".

רבו הרה"ק ר' אהרן הגדול אמר פ"א לרבו הרה"ק המגיד, שיש לו אברך שבשעה שאומר התהלים בליל יוהכ"פ, כשאומר הפסוק "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ" לא נשאר בפולין ליטא רייסן שום ניצוץ שלא העלה אותו, וידוע שכל מי שנגע בידו הקדושה לא נפטר בלי תשובה.

וצדקתו לבני אדם

גם במידת הצדקה לא ידע גבולות, לא הניח לעצמו מאומה, אף בזמנים שביתו הי' מרוקן מכל פזר נתן לאביונים, באומרו שכל חיותו היא מנתינת צדקה, סיפר הרה"ק מרוזין זי"ע על צדקתו, שבזמן דחקו, נכנסו נכדיו לזוגתו הרבנית ובכו לפניה: רעבים אנחנו, שלחה אותם אליו, נכנסו אל הקודש פנימה בבכיה גדולה, שאלם מדוע אתם בוכים, ענו לו אנו מורעבים, ענה להם גם אני מורעב לצדקה, וכתוצאה מזה חיו הב"ב בדחקות גדולה, החליטו אנשי ביתו לקנות במעות מזונות וליתנם לרבנית כדי שלא תהי' אפשרות לחלקם, ביום מן הימים הגיע לידו המפתח מהחדר שבו היו סוגרים המזונות, קרא לעניים שיבואו בחצי הלילה, וחילק את המזונות עד הפרור האחרון, בבוקר ראתה הרבנית שהחדר ריק מכל, נכנסה במר נפשה לפניו, ובכתה "הלא בניך עניים כמותם, הכיצד לא השארת להם דבר", מיד חוורו פניו הקדושים, ונחלש, בשובו לאיתנו אמר היא פגעה בי "ביזן פינטל פון הארץ", בפרט לעניי א"י הי' פועל רבות, והוא הי' הרבי הראשון שדאג לגביית כספים עבור החזקת מתיישבי ארץ ישראל ה"ה הרה"ק ר"מ מויטעפסק ור"א מקאליסק זי"ע, ותיקן

הרבה תקנות בענין זה, וגם מינה גבאי מיוחד מאברכיו לכך, כשהגיע תורו של הרב ר' יעקב נכד הבעש"ט להיות גבאי א"י, ובדיוק באותה עת היתה משמרתו לשמש את הרה"ק מקארלין, (המנהג הי' שכל שבוע שמש אברך אחר את הרה"ק מקארלין), אמר לו אתה כעת גבאי א"י, חלילה לי להשתמש בך, כמו"כ הונהג תשלום לקופת א"י עבור כל פתקא שנתנה לו, לפי כמות המילים שנכתבו בה.

פועל ישועות

הי' מפורסם לבעל מופת גדול, והי' נקרא בפי צדיקי דורו בעל שם טוב קטן, תלמידו הרה"ק ר"מ מלעכעוויטש זי"ע הי' אומר: "הצדיקים כינו את רבי הקדוש רבינו שלמה בעל שם קטן, אני אומר שהוא הי' בעל שם גדול, בעל שם בשלימות, ממני לא הסתיר מאומה הכל גילה לי".

פ"א הגיע לאיזהו מקומן לשבות שם שב"ק, ובהיות והמקוה הי' קר רצו החסידים לחממה בשבילו, הרתיחו מים ושפכו לתוך המקוה, אחד מן החסידים רצה לראות אם כבר הפיגה המקוה את צינתה, ונכנס להמקוה ערום, והחסידים לא ידעו מכך ושפכו עליו מים הרותחים מלמעלה, ונכוה מראשו ועד רגליו, עטפוהו בסדינים ונשאוהו לבית חותנו, כשראוהו חותנו שהי' מתנגד לא רצה להכניסו לביתו באמרו הוא רצה להכין מקוה עבור הרבי שהרבי ירפאהו, לקחוהו לשטיבל השכיבוהו על הספסל והי' מוטל שם ביסורים גדולים, לעת מנחה בבוא הרה"ק ר"ש להתפלל, הביאו החולה לפניו, ציוה להניחו על מטתו [הגם שהקפיד על כך שלא ישב שום אדם על מטתו, ואם ישב אדם, לא ישן יותר על המטה] החל לומר "הודו" ובהגיע לפסוק "ישלח דברו וירפאם", הרגיש החולה כי יסוריו חולפים ועוברים, עברו רגעים ספורים והנה קרמו הכוויות עור חדש וכל גופו מבריא, כשהגיע ל"רפאנו" בחזרת הש"ץ וסיים "רופא חולי עמו ישראל" שב בשרו כבשר ילד קטן, עם גמר קבלת שבת קם ממטתו, והי' כאחד האדם.

פוקח עורים

סיפר הגה"ק בעל תורת חסד מלובלין זצ"ל שפעם ראה איש אחד נותן תיקון ביומא דהילולא של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, וסיפר האיש שהוא נסתמא על עיניו רח"ל והלך להרה"ק ושח אליו צרתו, אמר לו הרה"ק ר' שלמה דאם הוא מאמין שהקב"ה פוקח עורים אז תראה, אמר לו האיש דהוא מאמין בזה, אמר לו הרה"ק, א"כ אתה צריך לראות, ואמר האיש הזה דאינו רואה, אמר לו הרה"ק, אז אין אתה מאמין, וכך חזר הדבר הרבה פעמים, עד שלבסוף אמר האיש "יעצט גלייב איך באמת", אמר לו הרה"ק "יועהסטו באמת", וכן היה שהתחיל לראות בעיניו כאחד האדם.

מעלה נשמות

סיפר כ"ק מרן האדמו"ר מסקווירא זצ"ל שהמשרתת בבית הרה"ק נסתלקה בדמי ימיה ר"ל ולא היה מי שיאמר קדיש אחריה, ואמר הרה"ק שהוא יאמר קדיש בעבורה, בלילה הראשונה באתה בחלום להרה"ק שיפסיק לומר קדיש לעילוי נשמתה, דבקדיש הראשונה שאמר בשבילה עלתה נשמתה למדריגה גבוה כל כך שאי אפשר לעלות יותר.

הסתלקותו

פ"א נמצא מומר הרוג בזיטאמיר, העלילו על הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע כי יש לו יד בדבר, אסרוהו בבית האסורים, וחייו היו בסכנה, הרה"ק מקארלין עם הרה"ק ר' זאב מזיטאמיר זי"ע השתדלו רבות להצילו, וכל פעולותיהם הי' לשוא, ראו בעליל כי אין זה דבר טבעי שכל עבודתם יורדת לטמיון, הבין ר' שלמה כי ידו של ר' נחום עצמו בדבר, היות ורצונו למסור נפשו על קידוש ה', השתדל לבקרו בבית האסורים, דיבר עמו שיחזור בו מרצונו ואמר לו "הפוך צלותך", אמר לו ר"נ "מחשבה זו לא ידעה אף מלאך ושרף, ואם הרגשתם בזאת, אין לי צורך בזה", ואכן ברגע שבו נתרצה לצאת הועילה השתדלותם והצליחו, אמר ר"ש "הוא השליך מחשבה זו, ואני לקחתי", הודיעו להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע משמים על הגזירה שנגזרה על ר"ש, ולא רצה להסכים על כך, הודיעוהו אם לא יסכים, תבוא צרה על ישראל, ועדיין בסירובו, שוב אמרו, אם לא תסכים לכך תבוא על היהודים פורענות כבשנת ת"ח, כששמע זאת סרה התנגדותו.

בשנת תקנ"ב היתה מלחמה כבידה בין פולין ורוסלאנד, בערב שב"ק ט"ז תמוז נכבשה העיר לאדמיר שם הי' גר ר"ש בסוף ימיו, בליל שב"ק בטרם קדש על היין יצא רבינו לחצירו, שם בסמוך עמדה אורות סוסים, בשובו, אמר ששמע מהסוסים שאינם מבשרים טובות, (עיין בספר ברכת אהרן שמביא שהרה"ק ר"מ מלעכעוויטש זי"ע העיד על רבו הקדוש שהי' מכיר שיחת עופות שיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת, כל מה שמפורש בגמ' (סוכה כח.) על רבן יוחנן בן זכאי, ולא העלים ממנו כל זה) למחרת בבוקר הקציב השר המקומי, לרגל נצחון המלחמה, לחייליו פרק זמן של שתי שעות לעשות בעיר ככל העולה על רוחם, החיילים הקאזאקים התנפלו על בתי היהודים והחלו לשלול ולבוז, וזרקו חצים ובליסטראות בכל העיר עד אין שיעור, יהודי העיר אחוזי בהלה ברחו לבית המדרש בו התפלל הרה"ק ר' שלמה, ר"ש עמד בתפלתו ראשו בפנים ארון הקודש וכולו דביקות, נכדתו בראותה שהוא מאריך בשהייתו סברה אולי נתעלף, ונענעה בשפת בגדו, ומיד נתעורר מדביקותו, באותו רגע עבר קאזאק צולע בחוץ, וכיון את היורה על ר' שלמה וירה דרך החלון פנימה ופגע ברגלו, אמר על כך ר"ש שאלמלא עוררוהו, לא הי' יכול לשלוט בו שום כח שבעולם, ברגע זה נסתיימו הירויות בעיר, ר"ש לא הניח לטפל בו בשבת קודש, המכה ברגלו הלכה והחריפה, הוא שכב על מטתו כל אותו השבוע, וספר הזוהר הק' פתוח לפניו, ביום ה', כ"ב תמוז תקנ"ב עלתה נשמתו השמימה בקוראו הפסוק "וינטלם וינשאם כל ימי עולם", צדיקי דורו אמרו עליו שהי' לו נשמת משיח בן יוסף לכן נהרג על קידוש השם, ימי חייו הי נ"ב שנה כמנין שנותיו של שמואל הנביא, נטמן בלודמיר, באוהל מיוחד, על קברו לא כתוב כלום, וישנה רק אבן גדולה. ליקוט מדברי תורתו נדפס בספר "שמע שלמה".

לעילוי נשמת
הרה"ח
מוה"ר ישעי' אשר וועלץ ז"ל
ב"ר אהרן ז"ל
נלב"ע ט"ו תמוז
ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע"י הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח
מוה"ר אהרן וועלץ הי"ו
מנהל מוסדותינו הק'
בבארא פארק יע"א

דבר בעתו

שבעה עשר בתמוז - יפי בין המצרים

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, תמוז קדושת הימים ושגולתן

י"ז בתמוז בו נשתברו הלוחות ולא במקרה הוא י"ז דייקא בגי' טוב והוא עפ"י משרז"ל מפני מה אין ט' בדברות הראשות כי הי' גלוי, וידוע לפניו ית"ש שעתידין להשתבר ויאמרו ח"ו פסק הטוב ע"כ אין בהם ט' רק בלוחות שניות לומר שכל אלה הענינים טוב לישראל ע"כ אירע המעשה ביום טו"ב בתמוז וז"ש האריז"ל ויקרא אהרן ויאמר ח"ג לה' מחר אמר כן בנבואה שעתיד להיות היום ההוא ח"ג ויו"ט לישראל.

(בני יששכר)

◆◆◆

כל רודפיה השיגוה בין המצרים פי' כל רודפי' ה' שרודף אחר השגת התגלות ה' יוכל להשיגה ביותר בין המצרים כמשל המלך כשאיננו בביתו יש ביכולת להגיע אליו בנקל יותר.

(המגיד הק' ממעזריטש זי"ע)

◆◆◆

בימי בין המצרים האדם הוא בחי' קטנות ויוכל לראות גודל פחיתות וגריעות עצמו ומימים אלו ימשיך בחי' זו על כל השנה כמו בסוכות שממשיכין שמחה על כל השנה.

(אמרי פנחס)

◆◆◆

אלו הג' שבתות בין המצרים הם כנגד ג' רגלים פסח ושבועות וסוכות.

(מקובל בשם הרה"ק מלובלין זי"ע)

◆◆◆

בזמן הזה שהוא בין המצרים ואז שליטת נחש הקדמוני רח"ל משליטתו אזי צריכין אנו ליתן חיות חדש בזה הזמן ע"י עסק התורה הק' באלו הסדרות השייכים לאלו השלש שבועות כי הם מדברים מענין הקרבנות ושאר ענינים גדולים.

(מנחם ציון)

◆◆◆

י"ל בהעיר לב ושום שכל דאלו הכ"א יום שבין י"ז תמוז לט' באב היינו שבת ור"ח ז' ימי פסח יום חג השבועות ב' ימים של ר"ה יוה"כ ח' ימי חג הסוכות וסימנך א"ך טובלישראל ואלו הכ"א יום שבין המצרים הם מקורים שרשיים להם.

(אוהב ישראל)

◆◆◆

ימי בין המצרים תרועה ושברים עשי"ת ויום הכיפורים סוכה וד' מינים הם הכל הכנה לאתה הראת לדעת כי ה' הוא אלקים.

(הר"מ מקוברין)

◆◆◆

כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו ולכאורה הדברים מתמיהין כי מה אית לן למיעבד יותר ממה שאנו מחכים ומתפללים בכל יום ויום שישוב ברחמים לביתו במהרה בימינו ונ"ל כי עיקר הפדות של חורבן ביהמ"ק הי' בשביל שהדור שבימיהם נחרב הבית אין לשער גודל הצער שהי' להם באותו זמן וכמו"כ עתה הדור שמשים אל לבו ענין החורבן ומחכה מתי יבנה ועודנה תכילנה עיניו ועבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו אוי לנו כי פנה היום ואין קול מבשר טוב וכו' ומצטער על דלותן וגלותן של ישראל וגלות השכינה ואנו עוד לא נבנה הבית הנה זה מכפר עון הדור כאילו נחרב בימיו שהי' כפרתן של ישראל.

(הרה"ק ר' אלעזר ניסן זי"ע)

◆◆◆

ג' השבועות שבין י"ז בתמוז לט' באב המכוונים נגד ג' השבועות שמרה"ש עד שמיני עצרת הם ע"ד הצייר שרוצה לצייר ציורים נאים ועושה תחלה צבע שחור כיסוד שיקבל ע"ז את הציורים היפים.

(הר"מ מקוברין)

◆◆◆

בימים הללו צריכים ליגע ולהפטר משנאת חנם אם זה שעינו רעה באחרים או זה שאין לו עין טובה לאחרים לשניהם שנאת חנם המחריבה את הבית אי' כל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב ביהמ"ק בימיו וטוב עין הוא יבורך ובזה הוא יבנה את הבית.

(חידושי הרי"ם)

נלקט מספר "מקראי קודש- לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת

צוּר מִשֶּׁלּוֹ אָכַלְנוּ. בָּרְכוּ אֱמוּנֵי שָׁבַעְנוּ וְהוֹתַרְנוּ כִּדְבַר ה'

ברכת המזון

ברכת המזון בסעודות שבת ◇ פירושים על רצה והחליצנו ◇ להניח פת על השלחן

ברכת המזון בסעודות שבת

עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה ושטיפה [וכו'], וי"א אף משגרו במתנה לאנשי ביתו.

(ברכות ד.)

ואחר שאכל ושתה כרצונו, יברך ברכת המזון מלה במלה ויזכיר בה של שבת, ויברך על היין אחר המזון ואפילו שאין דרכו בחול לברך על היין צריך לברך ביום השבת עליו מפני כבוד היום, וכדי להרבות בברכות כדי להשלים מאה ברכות.

(סדר היום - סדר קידוש של שבת)

ואף אם בירך בלא זימון, יברך על הכוס אחר ברכת המזון, כי מצוה להרבות בברכות בשבת כדי להשלים מאה ברכות.

(יסוד ושורש העבודה - שער ח פ"ו)

כשמברך את ה' בשבת יברך באהבה ושמחת הלב

כשמגיע שבת, כל הדינים ושלטון הרוגז מסתלקים, ואין שלטון אחר בעולם, רק אור קדושת השבת העליון, וכשמברך את ה' יתברך בשבת קודש, צריכים כל העם לברך באהבה ושמחת הלב, שהשבת תתברך גם על ידי עם ישראל, וכשעושים כך, יוצא קול בכל העולמות, אשריהם עם הקדוש שמברכים ומקדשים למטה, ובזה מתברכים ומתקדשים מלמעלה.

(עפ"י הזוהר – פרשת תרומה דף קלה ע"ב)

הנשמה יתירה נהנית מברכת המזון

כתב בעל עשרה מאמרות, דהנשמה היתירה הבאה לאדם בשבת, נהנת מאוד מברכת המזון, כי היא מצוה מחודשת אצלה שאינה נוהגת בעליונים.

וע"ל הטעם, כי הנשמה הניתנת לאדם בכל ימי חייו, הנה היא מתעסקת עם הגוף בכל ענייניו כמוני כמוהו, מה שאין כן הנשמה יתירה שבשבת אין לה השתתפות עם הגוף והיא כמלאכי רוח, ונהנית מאוד מהמצוה הזאת, והבן.

(אגרא דכלה – פ' וירא בד"ה ואקחה פת)

הרה"ק מוהר"ש מבעלזא זי"ע אמר שטוב יותר שההתעוררות שיש לו לאדם בחיבה יתירה כשעומד בהתחלת המצוה, שיהי' דוקא בזמן החיוב מן התורה, על כן מי שנעשה בן י"ג ויום א' ביום שבת קודש, אמר שהתחלת חינוכו יהיה שיברך ברכת המזון בזימון בפני עשרה בשם, מטעם הנזכר לחנך אותו במצוות בזמן חיובו מן התורה, שאז יש התעוררות וחבה יתירה.

(שלחן רבותינו, בעלזא - עמוד קפז)

ויש שכתבו דטוב לעולם לברך בקול רם כי הקול מעורר הכונה, ובפרט אם הוא שבת או ר"ח לא ישכח עי"ז להזכיר מעין המאורע [רצה והחליצנו וכו'].

(משנה ברורה - סי' קפה סק"ג בשם הא"ר)

ובברכת המזון יאמר רצה והחליצנו בכונה עצומה, וגודל תיקון אמירתה בעולמות הקדושים בברכה זו בשבת הוא בזוה"ק פרשת תרומה (דף קכט ע"א).

(יסוד ושורש העבודה - שער ח פ"ו)

עיין בזוה"ק (פרשת וירא קד.) שכתב שם, כגוונא בעי ליה לבר נש למישתי כסא דברכה בנין דיזכה ל ההוא ברכה דלעילא וכו', וכתב שם בנצוצי אורות וז"ל, משמע דכוס של ברכה אם שותה יותר מרבה ברכה לעצמו עכ"ל. ועיין במסכת סוכה דף מ"ט ע"ב רבה אכסא דברכתא אגמע גמועי, ועיין ברש"י ז"ל, ובספר ערוך לנר שם ד"ה מגרוניא שדחה פירוש המהרש"א ז"ל, וסיים שם: ולכן ודאי פירוש רש"י עיקר גם לענין כסא דברכתא לשתות הרבה ביחד שיש בזה חיבוב מצוה וכו' ע"ש והבן, הגם שאמרו במסכת ביצה (כה:) השותה כוסו בבת אחת

הרי זה גרגרן, זה דוקא בכום דרשות, אבל בכסא דברכתא משום חביבות מותר לשתות בבת אחת.

(ברית אבות, מה"ס סגולת ישראל - סי' יג אות מא)

פירושים על רצה והחליצנו

רצה והחליצנו ביום השבת. ביום שב"ק צריכים להחלץ ולהתפשט מכל העניינים שבעולם, ולהשקיע כל מוחו ולבו בש"ק.

(דברי שמואל - ילקוט השבת פ"א אות פט)

שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתינו

הנה אנו אומרים בברכת המזון ב'רצה והחליצנו', 'וברצונך הניח לנו וכו' שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו', הפשוט הוא, שאנו מתפללים שלא תהא לנו שום צרה רחמנא לצלן בשבת קודש.

ויש לומר עוד, שאנו מתפללין שלא תהא לנו שום צרה ויגון ואנחה בשום פעם, אפילו בחול, וזה 'ביום מנוחתנו', פירוש, בהשבת תעזור כן, בזכות השבת, וזה 'הניח לנו וכו' שלא תהיה שום צרה וכו' ביום מנוחתנו'.

(זכרון זאת - השמטות לפר' תשא)

רצה והחליצנו וכו'. פי' כי יש לפעמים שאנו לוקחים יראת הבורא יתברך מכח שאנו רואים שכל העולמות יראים ממנו ואוהבים אותו, נמצא כי אנו לוקחים מדתינו מהברואים, אבל בשבת קודש אנו לוקחים המדות מהבורא יתברך לבד, ואז אנו נחלצים מהברואים ודבוקים בהבורא יתברך.

(תורת המגיד, מעזריטש - ח"ב עמוד ו)

הרב החסיד ר' יחיאל אהרן בהרמ"א מטבריא ז"ל היה אומר משמו של מרן אדמוה"ז [הבית אהרן] זיע"א שכשאומרים בשבת בברכת המזון "שלא תהא צרה ודאגה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו" יכוון על כל ימות השבוע (וכפי' הנ"ל מהרה"ק החוזה זי"ע שלא תהא צרה כו' "ביום מנוחתינו" היינו בזכות יום מנוחתינו).

(ילקוט מאמרים, סמאלין - עמוד רלב)

כשהשורש בשלימות יוצאים הענפים בשלימות

לכאורה יש להתבונן למה פרטו שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו, דמשמע באינך הימים אין קפידה. ונראה ע"פ מש"כ באור החיים הק', בפסוק כי ששת ימים עשה ה', שהשי"ת לא עשה כ"א ששת ימים, ושוב ברא את השבת, וע"י קדושתה שבת נבראים שוב ויוצאים מן הכח אל הפועל ששת ימים, וכן היא כל ימות עולם ע"כ, נמצא השבת הוא שורשי לכל הששת ימי המעשה.

והנה אם יש ח"ו איזה חסרון דקה מן הדקה בשורש, ניכר הענין אח"כ בהשתלשלות הענפים, בכל הצמחים הנזרעים ובתולדות הבעלי חיים למיניהם, מובן הענין למשכיל, משא"כ כשהשורש והזריעה הוא בשלימות, יוצאים הענפים משולמים, וזה היא תפילתנו ביום מנוחתינו, 'שלא תהא וכו' ביום מנוחתנו' וכיון שיום המנוחה שהוא שורשי לכל ששת ימי המעשה יהי' במושלם בלי חוסר, אז בודאי יבואו ששת ימי המעשה מושלמים, והבן.

(בני יששכר – שבת מאמר ז אות יג)

השכינה בתוכינו כמו בזמן הבית

גם עתה בזמן הגלות, השכינה שורה בתוכנו כמו בזמן הבית בימי החול, אך לגודל ההשראה שהיה ביום השבת, אנו מחכים לגאולה שלימה ב"ב. וז"ש מתנה טובה יש לי בבית גנזי שנגנז הבהמ"ק, אעפ"כ יש לנו מתנה טובה ושבת שמה, שיש בו ג"כ השראת הקדושה. וז"ש (שמות י, כג) ולכל בנ"י היה אור במושבותם אותיות שבת, כי האור שנגנז בששת ימי בראשית נתגלה ביום השבת לנו.

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

עיקר עבדות שב"ק להיות מצפה ושמח בהגאולה ובכל שבת נתגלה הקדושה העתידה

ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער, עפ"י המבואר במ"א **כי עיקר העבדות של הצדיק ביום השבת להיות עומד ומצפה על גדלות הבורא ב"ה מה שיהי' לעתיד במהרה**, וז"ש המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום השבת שמך כו' יתקדש כו', וזה ג"כ מעין עוה"ב יום שבת מנוחה, **כי בשבת מתעורר הקדושה העתידה מה שנזכה בביאת הגואל ב"ב**, וז"ש **ישמחו במלכותך שומרי שבת, לשון ואביו שמר את הדבר עומד ומצפה על הגאולה לגדלות הבורא ב"ה, עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך, פי' גם עתה יתענגו וישישו וישמחו ביום השבת מתענוג הגאולה העתידה**, מטובך, טובת הבורא ב"ה כמבואר, וז"ש והראנו ה' בנחמות ציון עירך כמ"ש בגמ' כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה גם עתה בנחמתה, וזה **והראנו ה' אלהינו בנחמת ציון עירך תיכף בעוה"ז נראה עין בעין, מעין עוה"ב יום שבת מנוחה**, וז"ש הפ' שהתחלנו, ואשד הנחלים פי' השפע היורד אשר נטה לשבת אותיות לשבת מה שיהי' לעתיד לבא יום שכולו שבת, ער אני רואה עתה עין בעין כמ"ש אני ישינה ולבי ער, וז"ש בזוה"ק לאיברי לא גליתי ללבי גליתי, פי' לאותם האנשים ההולכים תמיד במחשבות לבבם עומד ומצפה לישועת השם ית' עיניו הרואות גם עתה התגלות אלקות שיהי' לעתיד לבא.

תפארת שלמה

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

השבת ממשיך פרנסה ועשירות לישראל

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וגו', יאמר על דרך אמרם ז"ל במסכת עבודה זרה פרק חמישי (ע.) אי מנטרי ישראל שבתא כמה כיסי הוי משתכחי בשוקא עיי"ש, ויש לרמז כי שבת הוא מזונא דכולה ביה, וממשיך פרנסה ועשירות לישראל, וזהו שאמרו **דאי הוו שומרי שבת כראוי כמה כיסי הוי משתכחי, רומז על עשירות ופרנסה**, והנה שבת נקרא באר, שהוא מעיין ומקור הנובע השפעות. גם באר בא"ת ב"ש הוא תש"ג, עולה נחלת יעקב אביך, על דרך הכתוב (ישעיה נח יד) והאכלתיך נחלת יעקב אביך, הנאמר על שבת כנודע.

וידוע אשר בחול נעשה היחוד על ידי מטטרון, אבל בשבת הוא היחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי כביכול צדיק יסוד עולם (עיין בתינוקים ב:) וזהו **באר חפרוה שרים**, היינו שבת הנקרא באר, **וחפרוה** הוא מלשון נשאתי חרפה וכלימה, היינו שחרפה הוא לפני קדושת שבת שיהא היחוד על ידי שרים של מעלה, ועל כן היחוד על ידי הקב"ה בעצמו כביכול, וזה **כרוה נדיבי העם** היינו זה הוא מכח עבודת של האבות אברהם יצחק ויעקב **כי תלתא סעודתא דשבתא נגד אברהם יצחק ויעקב כנודע.**

אמרי נועם

וז"ש 'וברצונך הניח לנו וכו' שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתנו והראנו ה' אלהינו בנחמת ציון עירך', פי' כי ביום השבת אין להתאבל על חורבן הבית, ואיך אנו מצפים לראות בנחמה, הלא נאמר (ישעיה סו, י) שישו אתה משוש כו' (תענית ל:) כל המתאבל כו' זוכה ורואה בנחמה, אולם מזה האמונה שאנו מאמינים, שביום השבת היא השראת השכינה בתוכנו, בזכות זה נזכה והראנו בנחמות ציון, בב"א.

(תפארת שלמה - פרשת תשא בד"ה אך את)

שלא תהא צרה

שלא תהא צרה ודאגה ביום מנוחתינו, ע"ד מ"ש ששו אתי משוש כל המתאבלים עליה, כי מי שמצטער על חורבן בהמ"ק זוכה ורואה בשמחתה, ומי שאינו מתאבל אינו זוכה ורואה בשמחתה, ולזה מורה לנו התורה מעלת השבת, שאנו מתפללים ע"ז שלא תהא צרה ודאגה ביום מנוחתינו, ואיך נזכה לראות בשמחת ירושלים, אכן מעלת השבת שהשכינה שורה בתוך בנ"י ואין אנו רשאים לדאוג על החורבן, וז"ש את שבתותי תשמורו לשמוח ביום השבת, ואעפי"כ ומקדשי תראו שנזכה לראות במהרה בבנין בהמ"ק אמן.

(תפארת שלמה – פרשת קדושים בד"ה את / פרשת מסעי בד"ה והתאויתם)

ינחילנו ליום שכולו שבת

שבת בראשית רמז ליום שכולו שבת לעולם הבא בידוע, וזה סוד זכור (שמות כ ח) ושמור (דברים ה יב), 'שמור' רמז לשבת בראשית שצריך לשומרו, 'זכור' רמז ליום שכולו שבת שצריך האדם לזוכרו בשבת בראשית ולבקש עליו רחמים, כמו שיסדו לומר 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת', וכיוצא בו.

(תורת חיים - בבא בתרא צז. ד"ה ואע"ג)

בשבת דעתו של אדם מיושבת ומסוגל להרים מוחו ולבו בעבודתו ית' וכו'. חז"ל אמרו (פסחים קיב:) עשה שבתך חול, ר"ל שיעשה בחי' שבת גם בחול שתהא דעתו מיושבת בבחי' שבת, וכמו שהשבת מעידה על אחדותו ית' ועל חידוש העולם ושהוא ממציא כל הנמצאים והנבראים, יקבע ענין זה בלבו תמיד גם בימות החול, וזהו הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו שבת.

(דברי שמואל, סלונים - ליקוטים עמוד קצה)

ואני מצאתי בעזהי"ת במדרש שוחר טוב על תהלים קפיטל ח"י שאמרו שם: כתוב אחד אומר מגדיל. וכתוב אחד אומר מגדול. א"ר יודן, לפי שאין הגאולה של אומה זו באה בבת אחת אלא קימעא קימעא. ומהו מגדיל, שהיא מתגדלת והולכת לפני ישראל. לפי שהן עכשיו שרויין בצרות גדולות, ואם תבוא הגאולה בבת אחת, אינן יכולין לסבול ישועה גדולה שהיא באה מתוך צרות גדולות, לכך הוא באה קימעא קימעא ומתגדלת והולכת. ולכך היא משולה [הגאולה] כשחר. שנאמר (ישעיה נח, ח) אז יבקע כשחר אורך [וכו'], ומהו מגדול, שנעשה להם מלך המשיח כמגדול, שנאמר מגדול ישועות מלכו. וכתיב (שם יח, י) מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב עכ"ל. וא"כ לפי זה תבין ממילא מפני מה אומרים בחול מגדיל בחירק, שהוא רומז על הצרות כמו ימי החול, אבל בשבת שהוא יום מנוחה ועונג וחירות, אומרים מגדול בחולם, שהוא רומז על משיח שיבא בב"י שיהי' לנו חירות וגאולה אמן והבן.

(האשל, לבעל סגולת ישראל - מערכת מ אות א)

יום שכולו שבת

הגה"צ מנאנאש זצ"ל סיפר בשם אביו הגה"צ דומ"ץ בק"ק האלאש זצ"ל הי"ד ששמע מהרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע שאמר, כשיבא משיח צדקנו יהי' ברצוני לילך לעריכת השולחן של אאמו"ר הק' [משינאווא] זי"ע, ולעריכת השולחן של זקיני הקדוש [מצאנז] זי"ע, ואל הרר"ב ממעזריטש זי"ע, והבעש"ט הק' זי"ע, ולמשה רבינו ע"ה, ואיך יהי' פנאי לילך לכל אחד בשב"ק אחת, רק ע"ז מתפללין הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת, ואם כל השבוע יהי' שבת יהי' פנאי לילך לכ"א.

(מבאר רבותינו - פ' עקב שנת תשסב)

להניח פת על השלחן

כדי להשאיר שם ברכת ליל שבת

מנהג מורי ז"ל, להניח השולחן במקומו בליל שבת, והמפה פרוסה על השולחן, וכום של קידוש ושל ברכת המזון מונח עליו, והיה מניח כל שהוא טיפות יין בכום ההוא, כדי להשאיר שם ברכת ליל שבת, בסוד אסוך שמן הנזכר באלישע, כנזכר בזוהר (יתרו פז:), גם היה משייר בשולחן תחת המפה הפרוסה קצת פתיתין ופרורין של פת.

(שער הכוונות - ענין השלחן עמוד פח)

כום עם מעט יין וקצת פתיתין

בשם האריז"ל, בליל שבת הניח על השלחן הכום של ברכת המזון, עם מעט יין וקצת פתיתין, אבל לא לחם שלם. ועי' ביור"ד סוף סי' קעה.

(מג"א - סי' רסב ריש הסימן)

פירורי לחם עם שיורי כום יין של קידוש

דרכו של מרן הגאון בעל חת"ס זי"ע היה, להשאיר על השלחן המפה עם פרורי הלחם, ושיורי כום יין של קידוש עד הבוקר.

(מנהגי חת"ס - פ"ה הערה יג)

ע"ז קאי הזוה"ק

וי"ל דזהו כוונת הזוה"ק (פ' יתרו פח.) בעי לסדרא פתוריה בליליא דשבתא בנהמי ובמזוני, ר' יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי.

(שו"ת התעוררות תשובה - ח"א סי' קכו)

גם ביום לא יניח השלחן ריקם

בנצוצי אורות על זוה"ק מבואר, שנכון שלא יהא השלחן ריקן כל הלילה וכל היום, וא"כ גם ביום לאחר סעודה ב' יש לשייר פתיתין, וכתב דלא ראה נוהגין כן. ועוד, דמשמע מזוה"ק פ' יתרו, דאין קפידא לשייר דוקא ממה שהיה על השלחן, דכמו"כ להביא פת אחר מה דלא אכיל ממנו שפיר דמי.

(משנת יעקב - ח"ד בקו' קהלת יעקב החדש אות טו)

סגולה לפרנסה

כתב הגאון בעל שו"ת יד יצחק מטאלטשווא זצ"ל, דמש"כ האר"י להניח מעט יין וכו', ראיתי מובא בספרים שזה מסוגל ג"כ לפרנסת כל ימי השבוע, ע"כ. ובהג"ה מהעורך כתב, מקום אתי להעיר כי כאשר זכיתי בפעם האחרונה לקבל פני מרן הגאון בעל שו"ת יד יצחק זלה"ה, לישא ברכה מאתו ולהשתעשע עמו, הנה תוך אחד השיחים גליתי לפניו דוחק פרנסתי, ואמר לי לעשות כן, ומאז אני נוהג ככה, מי יתן ותהיה לי סגולה כי ירחיב ה' את גבולי.

(קובץ וילקט יוסף - שנה יב סי' קנט)

למשמרת עד הבוקר

את אשר תאפו אפו ובשלו כרצונכם לליל שבת, רק ישאר מעט עודף כדי שתהיה הברכה ראוי לחול עליו למשמרת עד הבוקר, ואז תחול הברכה על אותו הנותר ותאכלו ותשבעו.

(חתם סופר – פ' בשלח בד"ה ששת ימים)

שיריים מסעודות שבת

שירי שבת מיקרי 'סעודת מצוה'

וברבות הימים מצאתי בשם גדול אחד, אשר מי שרוצה שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בימי החול או מחמת פרישות, וכאשר יכבד הדבר עליו, הנה יקנה בשר ביום ד' או ביום ה' לכבוד שבת, ומותר לו לאכול מאותו הבשר גם בימי החול, וגם מה שישתייר לו אחר השבת יוכל לאוכלן בימי החול. ורואה אני שהדבר קל וחומר להתיר בנידון דידן (בתשעת הימים), כל זה הנני כותב לא להלכה ולא למעשה, כי כדאי הוא בית אלקינו וכו'.

(בני יששכר - תמוז אב מאמר א אות י)

שירים ממאכלי שבת מסוגל מאוד

ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבוקר, פירש מורי ורבי הגאון זצ"ל כי העודף מלחם השבת הוא שמירה בבית לפרנסה ולכל הענינים וכו'.

(חידושי רבנו יוסף נחמיה, קארניצער – פרשת בשלח בד"ה ואת כל)

שלא ליתן שיריים מסעודות שבת לגוי

ראיתי לאנשי מעשה שהיו נזהרים מליתן ממאכלי שבת לגוים, ונכון הוא במקום שאפשר להיזהר, ובמקום שאי אפשר הנה יתקיים בזה "כל אוכליו יאשמו", וזאת תהיה כוונת כל מכוין, מאכלי שבת המה סם חיים לישראל, וההיפך לשונאיהם.

(בני יששכר - שבת מאמר א אות יב)

חביבה פרוסה שנשתייר מסעודת שבת מלחם שלם דחול, ולהלכה ברכת המוציא על פרוסה של שבת קודמת לשלמה של חול.

(אמרי הרי"מ – שבת עמוד קטו)

שיריים ממאכלי שבת הוא 'שיירי מנחות'

דכירנא כד הוינא בימי חורפי, הייתי משמש לפרקים לצדיק אחד שהיה מפורסם בדורינו מהר"מ סופר זצוק"ל מפשעווארסק, והצדיק ההוא היה מפורסם לבעל מדריגה ורוח הקודש, והיה מנהגו שהיה מצניע 'שיורי מאכלים' אשר היו מתוקנים לשבת כגון הרקיקין והדובשנין, ובבוא אליו איש נכבד בימי החול היה מכבדו בשירים הללו, ואמר שזה מיקרי כעין 'שיירי מנחות'.

(בני יששכר - תמוז אב מאמר ב אות י)

לחם של שבת סגולה לשמירה בבית

סגולה בהניחו מלחם ליל שבת קודש על השולחן, להשפיע ברכה על ידי זה לכל השבוע, וראיתי בחמי ז"ל (ה"ה מו"ה רבי יוזפא זצ"ל בנו הצעיר של מרן החתם סופר), כשנפל נר שבת על המפה, היה מניח בעד הנר מלחם השבת וכבה מעצמו, כן ראיתי כמה פעמים, והיה זה לו בקבלה מאביו מרן החתם סופר זללה"ה, ומזה נראה כי כח הלחם של שבת יש לו סגולה לשמירה בבית. והיינו 'ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת', ר"ל לצורך משמרת הבית, הן לפרנסה, והן לשאר ענינים, וע"כ הניחו אותו לצורך עד הבוקר.

(שבט מיהודה - פ' בשלח בד"ה ואת כל)

שבת מקור הברכה

שמעתי ממרן רבינו בעל הברך משה זי"ע שהגה"צ רבי נפתלי טייטלבוים אב"ד ניר-באטור זצ"ל היה בסיגעט אצל מרן הקדושת יו"ט זי"ע בשב"ק בפר' משפטים, ובמוצש"ק נכנס אל מרן הקדיו"ט בשעה מאוחרת [בערך בשעה שתים אחר חצות] וישב ודיבר עמו והתייעץ עמו בעניני הנהגה וכדומה, ובתוך הדברים נזכר הגה"צ מבאטור שא' מבני קהילתו שחלה ל"ע ביקש ממנו קודם נסיעתו שיזכירו לטובה למרן הקדושת יו"ט, וכשהזכיר שמו להקדושת יו"ט ואמר שהוא זקוק לרפואה שלימה, פנה מרן הקדושת יו"ט להעצי חיים [שהיה אז עדיין בימי בחרותו] ואמר: חיים הערש, גיי קוק אויב און די קאך איז געבליבן עפעס פון מאכלי שבת.

ואמר להגה"צ מבאטור שבפרשתן (פר' משפטים) איתא בספה"ק אוהב ישראל עה"פ וברך את לחמך וכו' שמאכלי צדיק מסוגל לרפואה, ואכן הביא שיירי מאכל ממיני מזונות שנשאר מהקידושא רבא ונתן לו השיריים שיתננו להחולה ובירכו לשלום.

אגב מן הענין לציין שבס' מתן שבת (מהרה"צ רבי נפתלי הירץ אמסיל ז"ל) מובא שהקדושת יו"ט היה אומר הרבה פעמים לאנשים שבאו עם בקשות לרוב, שיבואו אליו לשבתות, וכך יוושעו.

(נפלאים מעשיך - ח"ב עמוד סט)

פנימי תש"ג בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור גומלים בבית הגה"צ רבי משה ראזנער שליט"א

אבד"ק טערצאל, מאנסי יצ"ו

יום ב' פרשת נשא (א) תשפ"ג לפ"ק

אבד"ק טערצאל קיבל את פני רבינו בברכה וידידות

אבד"ק טערצאל: כ'האב פונקט נעכטן געזאגט, ס'איז געווען א מעשה, דער קדושת יו"ט האט זיך משדך געווען מיט רבי שלמה'לע סאסובער (כי נכדו כ"ק רבי חנוך העניך מקאריעצקי ז"ל בן בנו הגה"צ רבי יוסף דוד ז"ל נשא את בתו של מרן הקדושת יו"ט ז"ל), און דער עולם האט זיך זייער געשטופט דארט ביי די חתונה, די חסידים האבן זיך געשטופט און זיי האבן שטארק געשטערט דארט, האט ער געפרעגט דעם סאסוב'ער, איר זענט דאך א רופא חולים, קענט איר האבן א רפואה פאר די קראנקהייט, זאגט ער, פאר דעם איז נישטא קיין רפואה...

רבינו: ער האט געזאגט 'די סארט משוגעים קען מען נישט היילן, ווי מער מ'היילט זיי, אלץ מער משוגע ווערן זיי...'. ס'איז געווען באקאנט ער פלעגט צו היילן משוגעים און מענטשן מיט דיבוקים.[1]

ושאל רבינו: מ'האט שוין אריין געגעבן די ספר תורה?

אבד"ק טערצאל: יא אוודאי, נעכטן נאכט.

איך האלט יעצט חול המועד..., עם איז געווען יו"ט שבועות נעכטן (בעת שמחת הכנסת"ת), און יעצט איז חול המועד ביי אונז.

רבינו: דער רמב"ן אין פרשת אמור זאגט אזוי אז פון פסח ביז שבועות איז חוה"מ.[2]

אבד"ק טערצאל: כ'האב דערמאנט א מעשה, אמאל חוה"מ סוכות איז געווען א ברית אין סאטמאר (אצל רבינו הדבר"י ז"ל), מיינם א קרוב האט געמאכט דארט א ברית, און דער צעהלימער רב (כ"ק הגה"צ בעל מגדלות מרקחים ז"ל) איז געווען מוהל, דער צעהלימער רב איז אהיים געגאנגען, און איז צוריק געקומען צו די סעודה, פרעגט אים דער סאטמאר רב ז"ל, 'איר וואשט זיך נישט? ס'איז דאך א סעודת מצוה', זאגט ער אז ער האט שוין געגעסן אינדערהיים א סעודה, פרעגט סאטמאר רב 'איר האט געגעסן פאר'ן ברית?', האט ער נישט געענטפערט, זאגט סאטמאר רב 'נו אבער ס'איז דאך א סעודת מצוה', זאגט ער כ'וועל כאפן שיריים, זאגט סאטמאר רב 'נו ס'איז דאך נישט קיין כזית?', זאגט דער צעהלימער רב 'עס איז דאך אן ענין פון אחשביה', אז די שיריים איז אחשביה.[3] שוין, מ'האט אריין געברענגט א

---

1 הרה"ק רבי שלמה מסאסוב היה בנו של הרה"ק הלב שמח מאלעסק אשר היה חתנו של הגה"ק השר שלום מבעלזא, וכידוע הלך בדרך חותנו שהיה מתעסק הרבה בתיקוני נשמות, והי' סכנה להתהלך בביתו של הש"ש בלילה כי ראו חיות משונות והתולים מסתובבים שם, וכן במיטתו של השר שלום היה מונח תחת הכר גרזן לגרש אלו הנשמות שהי' עזי פנים ולא רצו להרפות ממנו, (עי' בי"ג אורות חלק ב' עמוד רכ"ח מש"כ בענין זה).

ואגב, עיין בלשון קדשו של הלב שמח בהקדמה להסידור: ...וגם להוי ידוע דשורש תורה שלי הוא מה שקבלתי ממו"ח זלה"ה מו"ה שלום, והגם שיש כמה דיבורים מה שהאיר ה' בדעתי, מ'מ הוא נצמח מאתו... ומרבה שם להביא ראיה מד' הגמ' על משה ויהושע שקיבל מרבו וכו'.

2 עי' ברמב"ן (פר' אמור כג, ל) שענין ימי הספירה הם כענין חוה"מ סוכות וזה לשונו: וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניהם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג וכו', עכ"ל.

3 אגב, עיי' בס' בכל דרכיך דעהו (עמ' ס"ח) פעם שאל חסיד חריף אחד לחידודא מאת הגאון החסיד ר' מענדל'י ראטענבערג הי"ד למה אין מברכין ברכה אחרונה על שיריים שמקבלים מן הצדיק מטעם אחשביה, ואף אם הם פחותים מכזית, [דהנה עיין מה שכתב הגאון ר' יוסף ענגיל

טעלער פלייש מיט פערפל, האט דער רבי געהייסן ברענגען נאך א טעלער, און האט דאס גאנצן פערפל אריין געלייגט צו זיין טעלער...

רבינו: דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט איז אמאל געווען אויף א אסיפת הרבנים אין פעסט, ס'איז געווען ראש חודש, האט ער געמאכט א סעודת ראש חודש אין די אכסניא וואו ער איז איינגעשטאנען, איז אריין געקומען דער סאטמארער רב רבי יהודה גרינוואלד, און דער גראסווארדיינער רב רבי משה הערש פוקס, זיי זענען געזיצן ביי אים ביים טיש, דער זיידע האט געגעסן די סעודה און נאך וואס ער האט געעענדיגט האט ער האט אויעק געריקט דעם טעלער, און רבי יהודה גרינוואלד דער סאטמארער רב האט געזומען א גאפל און געזומען שריים, זאגט אים דער גראסווארדיינער רב, סאטמאר רב, זענט איר א חסיד דעמאלטם נעמט מען שריים מיט די הענט, זענט איר נישט קיין חסיד פארוואס נעמט איר שריים, אזוי האט ער אים געזאגט, האט זיך אנגערופן דער זיידע בדרך צחות, גראסווארדיינער רב איך וועל אייך זאגן, וואס איז דער טעם פארוואס נעמט א חסיד שריים מיט די הענט, פארוואס האט נישט געפאסט צו נעמען א גאפל און אזוי נעמען שריים צו עסן ווי א מענטש, נאר וואס דען, ווילאנג ער וועט נעמען א גאפל וועט דאך קומען א צווייטער חסיד און ער וועט אים אויסכאפן, מ'קען נישט אזוי, אבער דער סאטמאר רב האט נישט מורא געהאט אז דער גראסווארדיינער רב וועט אים אויסכאפן, במילא האט ער געקענט נעמען א גאפל....

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

רבינו: ס'איז אינטערסאנט, דער ערוגת הבושם[4] איז דאך געווען א בן דורו פונעם זיידן ז"ל דער קדושת יו"ט, און ער האט געהאט אזא דרך ארץ פארן זיידן, א געוואלדיגע רעספעקט האט ער געהאט פאר אים.

אבר"ק טערצאל: דער סאטמארער רב (מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל) איז דאך געווען ביי אים אלס יונגערמאן, ס'איז דא די אינטערסאנטע מעשה, ער האט אים געבעטן ער זאל אים אינזין האבן, ער זאל לערנען משניות.[5]

רבינו: יא, אבער איך רעד, אז פארן 'קדושת יו"ט' האט ער געהאט גרויס דרך ארץ.[6]

---

4 בספרו בית האוצר (כלל מא אות ט) **בביאור שיטת רבי מאיר בברכות** (מה א) דחיוב ברכת המזון מדרבנן הוא בכזית, אע"ג דאין בו שביעה לעולם, דכיון דהוא שיעור אכילה על כל פנים שייכא סברא דאחשבי"ה להחשיבו לשביעה ומיחייב ברכת המזון מדרבנן ע"ש. הרי דכדי להתחייב בברכה אחרונה לא בעינן אלא אכילה חשובה, ואם כן דאכילת שיריים ממאכלי הצדיק נמי אכילה חשובה היא, דכיון דדרך אכילתה בכך אחשבי"ה לשעורה, והו"ל לברך עליה ברכה אחרונה].

ותירץ לו הג"ר מענדלי, אדרבה סוד ענין השיריים הוא שיהי' רק שיריים וכלשהו דוקא, ודפח"ח.

5 הגה"צ מטערצאל הוא מנכדי הגה"ק בעל ערוגת הבושם ז"ל מצד אמו הרבנית מטעצאל, ומצד חותנו כ"ק בעל ויחי יוסף מפאפא ז"ל.

יסופר שכאשר נחלה הערוגת הבושם את חליו האחרון, בא רבינו ז"ל לבקרו, ובתוך הדברים אמר לו הערוגת הבושם "מ'קען אמאל א טובה טוהן פאר א גוטער פריינד אין עולם העליון מיטן לערנען א פרק משניות", והיה כמבקש מרבינו שילמוד משניות לטובת נשמתו לאחר אריכות ימיו ושנותיו, ואכן רבינו היה לומד משניות בכל שנה ושנה ביום ז' אב יומא דהילולא של הערוגת הבושם ז"ל [ועי' עוד בס' "תולדות ערוגת הבושם" (חלק ב' עמ' קנ"ד) ובהגה' שם].

ועיין בצוואתו הכנה דרכה (אות ל"ה) שכותב בענין זה לבני קהל עדתו שג"כ ביקש כנ"ל, וזה לשונו: ... ואליכם אישים ת"ח שבקהל עדתנו והגלילי יצ"ו מהם רבניים מהם תורניים איש כפי מהללו, אליכם אישים אקרא, הנה בלתי ספק כמים פנים אל פנים כן אתם מרגישין כל אחד ואחד עד כמה כל אחד לפי ערכו חקוק במורשי לבבי ברגשי כבוד התורה, לכן עתה באתי לבקש מכם הנה הגיע העת והעונה לעשות עמי אות לטובה, לקיים עמי גמ"ח של אמת, שילמוד כל אחד ואחד פרק א' משניות ליכות נשמתי, מלבד זה שלומדים בחבורות משניות שנתייסדו, לשם זה יוסיף כל אחד ואחד ללמוד פ' א' ויאמר בפה מלא קודם לימוד, הריני לומד משניות זה לקיים מצות עשה של ת"ת, ויה"ר שיהי' לזכות נשמת משה בן אסתר, ואחר הלימוד יאמרו התפלה הנדפסה בנהוג, וזה יהי' עכ"פ כל שלשים ואח"כ כל י"ב חודש עכ"פ לא פחות מה' משניות בכל יום, ונא לבל תשיבו פני ריקם והשי"ת ישפיע לכם שפע טל ברכתו בגשמיות וברוחניות, ובכל טובות וברכות ותזכו לקיים בקיבוץ נדחי ישראל מצות ג"פ בשנה יראה וכו' ולא יראו פני ריקם... עכ"ל.

אגב, מן הנכון להעתיק כאן מה שסיפר הרה"ג ר' אברהם גאטעסמאן ז"ל (מח"ס פנים מסבירות על ספר פנים יפות ועוד) שהיה מהכותבים אצל הערוגת הבושם ומתלמידיו החשובים, שכאשר בא רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל אז לבקרו שאל הערוגת הבושם את רבינו האם יש ברשותו ספר בית אהרן מהרה"ק רבי אהרן (השני) מקארלין ז"ל, שברצונו לקחתו בתורת שאלה, והשיב לו רבינו שברשותו נמצא ספר הנ"ל, ומרן רבינו שלח לו הספר הק' הנ"ל, כשהגיע הספר להערוגת הבושם, אמר לתלמידו ר' אברהם הנ"ל, שיעתיק בעבורו צוואת הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין ז"ל, ואח"כ יחזיר את הספר לבעליו ה"ה רבינו ז"ל, והמעיין בספר "הכנה דרכה" שכתב הערוגת הבושם כספר הצוואה, יבחין שדברים רבים בנויים על צוואת הרה"ק רבי אהרן מקארלין ז"ל.

6 ועיי' בס' ערוגת הבושם (פר' תצוה) בהספידו על מרן הקדושת יו"ט: ...והאחרון הכביד הוא מה שמגיע ההרגש לבני מדינתינו ובפרט למחז שלנו, הלא הוא פטירת הגאון הצדיק נזר ראשינו פאר הדור ונזר הרבנים

אבד"ק טערצאל: שטייט אין ערוגת הבושם אין פרשת שופטים תרנ"ג, 'כל זה אמרתי בסעודת ברית מילה של בני הילד לוי יצחק שזכיתי להכניסו בברית על ברכי ידיד נפשי'.[7] ס'איז דאך דא דער באקאנטער בריוו ווען דער ערוגת הבושם האט התונה געמאכט זיין טאכטער, ביי מיין זיידנ'ס חתונה (עב"ג החתן הגה"צ רבי אהרן זילבערשטיין ז"ל אב"ד בעלעד, בנו של הגאון הצדיק המעשי למלך אבד"ק ווייטצען ז"ל, ואביו של הגה"צ מטערצאל שליט"א ה"ה הגה"צ רבי חיים יעקב ז"ל אבד"ק טערצאל היה חתנו של הגה"צ אבד"ק בעלעד).[8]

רבינו: יא ער איז דיך מזכיר און ער לאדענט צו די שמחה, דאם האב איך טאקע אהנגעהויבן צו זאגן, ער שרייבט צו אים מיט אזא גרויס דרך ארץ.

אבד"ק טערצאל: ס'איז געווען א מורא'דיגע ידידות צווישן זיי. ער האט זיך אונטער גערעדט אזוי ווי ביי א קוויטל.

רבינו: יא יא, ער שרייבט זיך אונטער מיט די מאמע'ס נאמען.

באמת, אלע אונגארישע רבנים האבן געהאט גרויס דרך ארץ פאר'ן זיידן ז"ל, אזוי איז געווען.

אבד"ק טערצאל: אינטערסאנט דער קדושת יו"ט איז געווען זייער קענן די אויבערלענדישע ישיבות, ווי פרעשבורג.

רבינו: יא, ער איז זייער שארף געווען, ער האט נישט געלאזט בחורים פון אונטערלאנד (אונגארן) אהין גיין.[9]

הרב מו"ה חנניא יו"ט ליפא טייטעלבוים זצ"ל שהי' אבדק"ק סיגעט יע"א, והיינו צדיק כתמר כינוי משפחתו, ועל זה ראוי לקונן כדאמרו חז"ל במו"ק דף כ"ה כד שכיב רבי אבינא פתח עלי' האי ספדנא תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים על משים לילות כימים... ע"כ.

7 עיי"ש בערוגת הבושם פרשת שופטים, אחרי שמאריך שם בד"ת על הפסוק 'שום תשים עליך מלך' בדרוש נפלא למצות מילה, כותב בזה"ל: "כל זה אמרתי בתוספת מרובה ביום ג' פרשת שופטים, דהוא ג' אלול תרנ"ג, בסעודת ברית מילה של בני הילד לוי יצחק שליט"א (ז"ל), שזכיתי להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ביום הנ"ל, על ברכי ידיד נפשי הגה"צ מוה"ר חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים האבדק"ק סיגעט שליט"א (ז"ל)".

ועיי' בס' תולדות ערוגת הבושם (ח"ב עמ' קע"ב) שהערוגת הבושם היה המוהל, והשמיע את הברכה בקול חוצב להבות אש בהתלהבות גדולה ועצומה כדרכו, עד שהקדושת יום טוב פנה לאחד ממקורביו שהיה שם באמרו 'השמעת את הברכה שבירך הרב מחוסטן?'.

8 וז"ל ראשית המכתב: "לעת תשובת השנה, יבורך מן קדם מעונה, בברכות מי מנה, מתוך שמחה גילה דיצה ורנה, האדם הגדול בענקים, היה לראש פינה, ה"ה כ"ק הרב הגאון הצדיק המפורסם בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, מופת הדור והדרו, תפארת ישראל ונזרו, עמוד הימיני, פטיש החזק, נר ישראל, בקש"ת מוה"ר חנניא יו"ט ליפא ט"ב שליט"א האבדק"ק סיגוט יע"א עם כל המסתופפים בצל קדשו יצ"ו.

אודה השי"ת בכל לבב כי בחסדו הגדול הגיענו לתור כלולת בתי הבתולה הכלה מ' שרה יוכבד בת זיסל ת' עם ב"ג הבחור החריף המו"מ בתו"י מו"ה אהרן נ"י בן הרב הגאון מוה"ר ישעי' נ"י אבדק"ק ווייטצען יע"א אשר נחוג למז"ט בשטומ"צ ביום ג' פר' כי תבא ט"ו אלול הבעל"ט.

ובאתי בשורות אלו להעלות זכרונינו לטובה לפני הדרג"ק נ"י יועיל נא בטובו ובצדקתו לישא בעדינו רבה ותפילה לפני המרומם על כל ברכה ותהלה י"ש שאזכה לראות מהם נחת ושיהי' ז'יווגם עולה ואזכה אני וביתי לראות מהם דור ישרים זרע ברך שלשים גם רבעים ת"ח יראים ושלמים, ויתקיים בי ברכת גבר ירא ה' האמורות ע"י נעים זמירות ישראל אבי"ר.

והנני בזה לחלות פני הדרג"ק אנא תיקר נא נפשינו בעיניו לכבדינו נגד זקני עמנו להופיע אלנו הדרג"ק לקחת חבל בנעימים בשמחתינו, ואם אין יוצא בגיני יצא נא בגין הבחור החתן שהוא מתלמידיו של הדרג"ק הלא המה בבחינת בנים, ואם אזכה ליותרת הכבוד הזה אמרתי אך עשרתי מצאתי הון לי....

9 דהנה בימי מרן הקדושת יו"ט זצ"ל בגליל העליון בארץ אונגארין הי' ישיבות גדולות מיסודם של רבותינו נוחי ארץ, ובאהד הישיבות אחרי רב השתדלות אצל הממשלה פעלו, שאם בחור ילמד שם ארבע שנים יהי' לו דין בית ספר גבוה שפטורים מהצבא, ולא יצטרך לילך להצבא שהי' אז מהדברים הכי קשים מאוד, ונסעו לשם בחורים הרבה מאוד מכל המדינה, וגם הרבה בחורים מבני החסידים ממקומות החסידות ביותר, ובמשך הזמן התרגלו הבחורים ההם למנהגי גליל העליון, ופשטו מעליהם את כל לבושם החסידי וגלחו את זקנים כמו מנהג אויבערלאנד, שאצלם לא היה זאת שום סייג וגדר, ואדרבה רוב מבני הגליל העליון הלכו במלבושים קצרים והבחורים מגולחי זקן, ואף שהיו מדובקים ביראת ד' ובכל מה שקיבלו מרבותיהם, וגם בשיטת ההתבדלות, אלא שלא התנהגו עפ"י דרכי החסידות והבחורים ממקומות החסידות בעת שבאו בביתם מהגליל העליון עם הלבושים הקצרים ומגולחי זקן ועזבו את דרכי החסידות, וביתם כבר לא הי' כמו שראו אצל אבותם, והיתה זאת למורת רוח לאבותיהם ולרבותיהם שהיו חסידים מדורי דורות בכל פרטי' ודקדוקי', וראו בזה התדרדרות ונפילה גדולה.

ופעם בהושענא רבא צעק מרן הקדושת יום טוב בכרוכיא על זה בדרשתו לפני הושענות, ואמר, מוטב שילכו וישרתו שלשה שנים בהצבא, מאשר ילמדו בישיבה הזאת בגליל העליון.

והחסיד ר' חיים בער גרינפעלד ז"ל המשב"ק ממונקאטש סיפר למרן רבינו הדבר"י זי"ע, כי הגה"ק ממונקאטש זצ"ל סיפר זאת פעם בדרשתו בהושענא רבא, ואמר, דער הייליגער קדושת יום טוב אמר כך. ואף על פי שמרן הקדושת יום טוב העריץ מאוד את הישיבה הזאת, ואת הרב אב"ד והר"מ דשם כמו שרואים מהמכתבים ששלח לו, אף על פי כן כשראה שלהבחורים מאונטערלאנד ומיוצאי מארמאראש יזיק זאת, לא חס על כבוד הישיבה וצווה ככרוכיא על זה.

אבד"ק טערצאל: יא, אבער צום זיידן אין ווייטצען (בעל מעשי למלך) האט ער יא געהאלטן אז מ'קען גיין לערנען ביי אים אין די ישיבה.

ס'איז געווען אמאל אן אסיפת הרבנים אין פעסט, האט ער (מרן הקדוי"ט ז"ל) געזאגט אז די גאנצע זאך פארוואס ער גייט אהין איז כדי ער זאל זיך באקענען מיטן מעשי למלך.[10]

ס'איז א פלא, ווייל ער איז געווען א מורא'דיגער קפדן דער מעשי למלך, ער איז געווען א שטרענגער מענטש. דער שומרי אמונים רבי (כ"ק רבי אהרן ראטה ז"ל בעל השומרי אמונים) איז געווען זיין תלמיד, און ער האט אים געלאזט מאכן אלץ בחור אן עקסטערן מנין אויף זיין שטייגער.[11]

ער (המעשי למלך ז"ל) איז געווען א בעל מופת אויך. ס'איז אן אינטערסאנטע זאך, מ'זאגט אז ס'איז געווען א מחלוקת אין די חברה קדישא, האט ער צוגענומען דעם שליסל און האט דאס געהאלטן ביי זיך א האלבע יאר, און ביז ווילאנג ער האט געהאלטן דעם שליסל איז קיינער נישט נפטר געווארן, שפעטער האט ער געזאגט, מ'לאזט מיך שוין נישט האלטן דעם שליסל.

א' הנוכחים: דער ערוגת הבושם האט מכבד געווען דעם קדושת יו"ט מיט מוהלות צי מיט סנדקאות.

רבינו: מיט סנדקאות.

ביי יענע שמחה וואס ער האט געלאדענט צו די חתונה, איז אין ערוגת הבושם פרשת כי תבוא, דארט איז דא א תורה וואס ער האט געזאגט ביי יענע שמחה, ער איז געקומען צו די שבע ברכות.

*

אבד"ק טערצאל: אונז האמיר געשמועסט די וואך (אצל השיחה בבואו להזמין את רבינו שליט"א לשמחת הכנס"ת) דער רבי האט גערעדט וועגן ריקודין ומחולות אין די ימי הספירה, לויט מיין סברא כ'וויים נישט צי ס'איז ריכטיג, ריקודין מיינט נישט וועז מ'גייט ארום דעם טיש, דאס הייסט נישט קיין ריקודין.... דאס הייסט ריקודין אז מ'גייט ארום דעם טיש? ריקודין איז טייטש מ'טאנצט א רקידה...

א' הנוכחים: עם וועגדט זיך צי א חסיד צי אן אשכנז.

אבד"ק טערצאל: יא, דאס הייסט נישט קיין ריקודין.

רבינו: כ'וועל אייך זאגן, בכלל ביי א סעודת מצוה איז דא וואס זענען מקיל.

אבד"ק טערצאל: ס'איז דאך דא וועד ס'איז מתיר מוזיק ביי א סעודת מצוה.

רבינו: דער קרן לדוד אין די תשובה דארט סי' קי"ב זאגט ביי א ספר תורה.[12]

אבד"ק טערצאל: יא, אבער ס'איז דא וואס זענען מתיר מוזיק אפילו ביי א סעודת מצוה, ביי א ברית וכדו'.[13]

רבינו: ווייל דאס לשון אין מגן אברהם איז 'ריקודין ומחולות של רשות'.[14]

---

10 יש להעתיק מה שמתואר בס' עובדא דאהרן (עמ' ס"א) שכ' בזה"ל: ...והגה"ק בעל קדושת יו"ט בא פעם אחת מסיגעט לבודאפעסט על אסיפה רבתי של הארטאדאקסישע לאנדעס קאנצעלי", ומצא שם את הגה"ק מווייטצען והשתעשעו ביחד בשיחות מריעים יומיים או שלש, ובשעת פרידתו אמר הקדושת יו"ט להרב מווייטצען בזה הלשון: תאמינו לי שלא באתי לבלות את הזמן היקר שלי רק בשביל האסיפה לבד, כי אם אתם נמצאים כאן אז כבר לא צריכים אותי, רק העיקר מה שבאתי בשביל שידעתי שאמצא אתכם כאן, ויהי' לי הזדמנות טובה לשוחח עמכם שיחות יקרות ולהתוודע עמכם יותר ויותר. [אעפ"י שהקדושת יו"ט היה מכיר את הגה"ק מווייטצען מכבר, והי' מתנהג זה כמה שנים שאם באו אליו בחורים מסיגעט והסביבה להיפרד ממנו שנוסעים ללמוד בישיבה באויבערלאנד, לא הי' מסכים להם, רק בחורים שאמרו שנוסעים לישיבת ווייטצען לאלו הי' מסכים הקדושת יו"ט, ונפרד מהם בברכה רבה, עכ"ד.

11 עיין בס' עובדא דאהרן (פרק ח') אריכות גדולה איך שהבעל שומרי אמונים לא היה שבע רצון מנוסח התפילה של הבחורים מווייטצען, ואז התחיל לקבץ חבריא קדישא של עובדי ה', ולאחר ששות מרובות הלך לקבל רשות מרבו בעל המעשי למלך, ומאוד עודדו לזה, והסכים לוותר לו שלא יופיע בשיעוריו כראוי מחמת אריכות התפילה עם החבריא קדישא, עיי"ש באריכות גדולה.

12 עי' שם בשו"ת קרן לדוד מה שכתוב, וז"ל: "ואפילו בשאר ימי ספירה אין טעם לאסור, עיין במגן אברהם סי' תצ"ג ס"ק א' על מה שכתב המחבר דמותר לארס ולקדש, דכתב דמותר נמי לעשות סעודת אירוסין אבל לא ריקודין ומחולות, וכבר כתב המחצית השקל דדוקא של רשות כשידוכין, אבל באירוסין מותר לעשות נמי ריקודין ונתינת ספר תורה לבית הכנסת נמי מצוה אית בה וממילא שרי לעשות נמי ריקודין" [ומכ"ש בל"ג בעומר דאפילו נישואין שרי].

13 עיין בשיירי כנסת הגדולה (סי' תקנ"א ס"ג) שכתב שמותר להביא כלי שיר ומנגנים בסעודת ברית מילה, משום שהיא שמחת מצוה, ובענין בר מצוה, כתבו הפוסקים דנחשב סעודת מצוה, וכן כתב הים של שלמה (ב"ק פ"ז סי' ט"ז) והוכיחו כן מהגמ' בקידושין (לא.) שרב יוסף עשה יום טוב לרבנן על הבשורה שהוא חייב במצוות, וכן מאברהם שעשה משתה ביום הגמל את יצחק, ובמדרש רבה שם שהיה ביום שנכנס בנו למצוות, ומה שכתבנו שמנהג האשכנזים להחמיר, כן הוא בסידור היעב"ץ ובטור (תקנ"א ס"ו). והכרעת הפוסקים דיש להחמיר גם בטעיפ ומכיוון שהדור פרוץ יש להחמיר בזה.

פאר דעם טאקע, די בר מצוה ביי אונז איז געווען בימי הספירה, ס׳איז דאך געווען ברבים, און כ׳האב נישט געוואלט מ׳זאל זיך אפלערנען און זאגן אז איך האב געגעבן א היתר...[15]

אבד״ק טערצאל: כ׳וויים טאקע נישט צי דאם מיינט ריקודין. מ׳דארף וויסן וואם איז דער גדר פון ריקודין...

עם איז געווען פלעצער וואם די הכנסת ספר תורה האט מען געמאכט ממש בצנעה.[16]

רבינו: דער חתם סופר זאגט (דרשות חלק ב׳ עמוד רע״ג) אז מ׳זאל עם מאכן בפומבי, ווייל דאם איז א סגולה אויף יראת שמים פאר די קינדער. אזוי זאגט ער, מ׳זאל עם מאכן בפרהסיא, ווייל ס׳איז מסוגל אויף יראת שמים. מ׳וועט געדענקען מיין טאטע האט אזוי געטוהן. אזוי זאגט דער חתם סופר.[17]

אבד״ק טערצאל: וועז דער ויגד יעקב האט געמאכט אין תרצ״ד א הכנסת ספר תורה אין פאפא, האט ער גזאגט

---

14 כ״ה הלשון במ״א (או״ח סי׳ תצ״ג סק״א) אבל לעשות ריקודין ומחולות של רשות נהגו לאסור.

אמנם עיין במנחת יצחק (ח״א סי׳ ק״א) שכתב דבכלל איסור זה הוא גם שלא לשמוע כלי זמר ע״ש שהאריך דכן מבואר בהרבה פוסקים, וכן הסכמת כל אחרוני זמנינו לאסור שמיעת כלי זמר, עי״ש.

15 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מאמרו של מרן רבינו שליט״א ביום ל״ג בעומר העל״ט בוויליאמסבורג יע״א בענין זה:

״כ׳וועל דערציילן א מעשה, אמאל ראש השנה איז דער דברי חיים ז״ל דער צאנזער זיידע ארייז געקומען צו תקיעת שופר, איז ער צוגעגאנגען גראד צום באלעמער און אנגעהויבן די ברכה, ער האט גלייך געמאכט די ברכות און געבלאזן שופר, ער האט נישט געוואגט למנצח, ער האט נישט געוואגט די פסוקים פון מן המיצר וואס דער מנהג ישראל איז צוואגן פאר תקיעת שופר, נאר ער האט גלייך אנגעהויבן, ער האט געמאכט די ברכה און געבלאזן שופר.

דער שינאוור רב ז״ל האט נאכדעם געוואגט, כ׳וויל זאגן פארן עולם, מ׳וועט נאך מיינען אז ס׳איז אזוי דער מנהג, האט ער געוואגט, דער טאטע איז געווען אזוי פארקאכט אין די הכנה צו מצות תקיעת שופר, אז ער האט פארגעסן פון אלעם, ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטן, ער איז אריין געקומען און ער האט גלייך אנגעהויבן די ברכה, נישט אז מ׳זאל זיך פון דעם אפלערנען, אזוי האט דער שינאוור רב געוואגט.

לגבי וואס זאג איך עס, פאריגע וואך בין איך געווען דא אויף דעם מקום, כ׳בין געווען אויף א שמחה, אויף די בר מצוה פון א ערשטע אור אייניקל, כ׳בין אריין געקומען אין בהמ״ד און דעמאלסט איז געווען א לב מלא התרגשות, האב איך מיך אויפגעשטעלט טאנצן, נאר שפעטער אויפדערנאכט האב איך אריין געטראכט, עס איז דאך די ימי הספירה און דער מגן אברהם זאגט אז מ׳מאכט נישט קיין ריקודין ומחולות אין די ימי הספירה, האב איך אריין געטראכט אז דאס איז געווען ברבים, מארגן וועט מען זאגן אז מ׳מעג מאכן ריקודין ומחולות אין די ימי הספירה, ווייל איך האב אזוי געטוהן ברבים. ווייל איך פשוט זאגן כ׳האב פארגעסן אז ס׳איז די ימי הספירה, כ׳וויל נישט קיינער זאל זיך אראפ לערנען א היתר אויף דעם, פשוט כ׳בין געווען מרוגש און פון גרויס התרגשות האב איך פארגעסן אז ס׳איז די ימי הספירה״.

16 עיין בס׳ חיי אדם (כלל ל״א סעי׳ נ) שכתב שאין נכון מה שמפזרים בשעת נתינת ספר התורה לבית הכנסת בסעודות וריבוי נרות והוצאות מרובות, ואילו ישמעו לדברי חכמים בודאי יותר טוב לפזר הממון לעניים לומדים, ע״ש.

17 במשך ימי שמחת הכנסת ספר תורה שנכתבה ע״י כ״ק רבינו שליט״א הרחיב רבינו את הדיבור בביאורים נאים בדברי מרן החתם סופר ז״ל, וזלש״ק בדרשות חת״ס ח״ב דרוש לפסח:

״ויראה בס״ת כי היא העדות לכל באי עולם ע״ש במתק לשונו, וא״כ כל שאפי׳ רק קונה ס״ת מן השוק ומביאו בביתו אי לא הי׳ חרד לדבר ה׳ ודעתו לחלל שבתות מה לו להבי׳ בכותלי ביתו מחללי׳ מות יומת, והרוצה להעביר תער על בשרו מה לו לשכון באהלו לא תשחית פאת זקנך, נמצא זהו סי׳ מובהק שהוא ירא ה׳ ולבו בוער באהבתו והיינו כחוטף מצוה מן השוק לא לגנאי אלא לשבח כחוטף כל מצוה ומצוה מן השוק ומביאה אל ביתו להשגיח עליו ולהעיד אם מקיימו כראוי - אך המטריח עצמו לשכור לבלר ולכתוב ועושה פומבי׳ גדול לדבר זה מוסיף על הנ״ל כי עושה מזכרת לזרע זרעו שידברו בזה היום שעשה אבינו כך וכך ויהי׳ יראת ה׳ על פניהם, וע״ד שכ׳ טעם לעגלה ערופה לעשות פרסום ופומבי׳ וע״ז יד׳ברו בו בני אדם. והנה אחז״ל (ברכות כא:) כל המלמד בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה׳ אלקיך בחורב, והיינו נמי מטעם כי הפרסום שבהר סיני חקקה התורה על לוח לב זרע זרענו עד עולם, והיינו ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו׳ כי לא תשכח מפי זרעו כנ״ל, דע״י טורח הכתיבה לא תשכח מפה זרעו - ומעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני והודעתם לבניך ולבני בניך״, עיי״ש כל הענין.

ובמכתב הזמנה לשמחת הכנסת ס״ת הזכיר מרן שליט״א את דברי החת״ס כדלהלן: ״בכן אקרא בקריאה של חיבה לכל קהלא קדישא הדין אנשי שלומינו היקרים הע״י, תורה תורה חגרי חג, להקהל יחד בקול רנה ותודה לשוש אתנו משוש בשמחה של מצוה לכבוד תורתינו הקדושה ברוב עם הדרת מלך, בנערינו ובזקנינו נלך כי חג ה׳ לנו, כמ״ש מרן החת״ס זללה״ה (דרשות ח״ב עמ׳ רעג, פסח תקצ״א) שנתינת ס״ת בפומבי ובפרסום מכניס יראת שמים בלבות זרע זרעינו עד עולם, ובאו כולם בברית יחד במעמד הכנסת ספר תורה שקבענו על יום ראשון לס׳ וכתבתי על הלוחות, שיתסר בחודש שמרבין בו בשמחה (פורים משולש דמוקפין) הבעל״ט, ימי קבלת התורה מאהבה, תובלנה בשמחות וגיל פה עיר המעטירה קרית מלך רב קרית יואל יצ״ו, ליהודים היתה אורה זו תורה״.

פארוואס מ׳גייט בשווקים וברחובות צו ווייזן אז מ׳שעמט זיך נישט אויף די גאס...[18]

איך האב געזאגט מיין סברא, ווייל ווען האט מען דען געגעבן די תורה, אין א זאל? מ׳האט געגעבן די תורה אויף די גאס אינדרויסן, ווען דעם מאכט מען אויף די גאס.

רבינו: ס׳איז אבער געווען כפה עליהם הר, ס׳איז געווען א דעכל.

אבד״ק טערצאל: דאס איז שוין געווען נאכדעם...

רבינו: וועגן דעם מאכט מען אונטער א חופה.

א׳ הנוכחים: די ספר תורה איז ארוים געגאנגען פון ר׳ שמעון׳ס הויז (הרה״ח ר׳ שמעון שטערן הי״ו מאנ״ש בעיר מאנסי)

רבינו: ער וואוינט אין די געגענט דא?

אבד״ק טערצאל: יא יא.

רבינו: מ׳האט געקענט זיין פאטער?

אבד״ק טערצאל: ניין, זיין פאטער האב איך נישט געקענט.

רבינו: ר׳ יצחק האט ער גהייסן, א טייערער איד געווען, דער שבת פייפער (בכל עש״ק לפני כניסת השבת) דאזי אין אמעריקא דאס איז געווען זיין אויפטוה.[19]

ער איז געווען זייער נאענט מיטן טאטן ז״ל.[20]

אבד״ק טערצאל: זיין טאטע (הגה״צ רבי מנחם זאב שטערן ז״ל אבד״ק גבעת שאול) איז געווען א תלמיד פונעם סאטמאר׳ער רב (רביה״ק בעל דברי יואל) ז״ל.

רבינו: יא, ער איז נאך געווען א תלמיד פון ארשיווא.

זיי זענען פון נעבן סיגוט, נישט וויט פון סיגוט איז דא א דארף טשארדא, פון דארט שטאמען זיי. זיין זיידע רבי מאיר באנעט (מח״ס ליקוטי מאיר על דינים ומנהגים) איז געווען זייער נאנט מיטן זיידן (מרן הגה״ק העצי חיים) ז״ל,[21] און זיין פאטער איז געווען דער טשארדער שוחט, ער האט געהייסן ר׳ שמואל מרדכי (מח״ס ליקוטי ש״ם).

אבד״ק טערצאל: כ׳האב מיך דערמאנט, ווען מ׳רעדט פון א שוחט דערמאנט מען זיך, כ׳האב געזהן אין ויגד משה[22] – ס׳איז א שיין ספר, ער איז געווען א געלונגענער מענטש – שרייבט ער, א שוחט האט מען נאכגעקוקט, טאמער האט ער נישט געמאכט עפעס א חומרא האט מען אים גע׳רודפ׳ט די יארן...

די רבנים האט מען אויך גע׳רודפ׳ט די יארן... דער רבי יוסף שטערן פון סיגוט (שכיהן ברבנות עיר סיגוט משנת ת״ר עד שנת תרי״ח לפ״ק) האט מען דער׳הרג׳ט די יארן.

רבינו: יא, מ׳האט אים מקצר ימים געווען, ער איז אוועק פון עגמת נפש.

אבד״ק טערצאל: כ׳ווייס נישט וואס איז געווען זיין פראבלעם.

רבינו: ער האט געהאט צוויי מעשיות, דארט האט זיך געמאכט א שאלה, עמיצער האט אויסגעזאלצן פלייש, אבער אנשטאט זאלץ האט ער זיך טועה געווען און באניצט אן אנדערע זאך.

אבד״ק טערצאל: מיט צוקער?

רבינו: נישט מיט צוקער, עפעס א אנדערע זאך אזא שארפע פראדוקט (בדבר שנקרא ״האלעווין פאדער״ והוא דבר חריף שע״י מעבדין את העורות וכדומה) און מיט דעם האט ער אויסגעזאלצן דאס פלייש, און ס׳האט גהייסן אין שטאט אז

---

18 עיי״ בס׳ ויגד יעקב (פרשת ראה) שמביא שם כל דרשתו של הויגד יעקב בשעת חינוך ס״ת בשנת תרצ״ד, ושם מובא ענין זה: ״לרמז שלא נבוש גם בחוצות להתנהג על פי התורה כמ״ש כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה״, עיי״ש.

19 מן הראוי להעתיק מכתב קדשו של רבינו הברך משה ז״ל לר׳ יצחק ז״ל בשנת תשמ״ד, לחזק את ידיו בענין זה, וזל״ק: ״ד׳ לסדר מברכיך ברוך תשד״ם לפ״ק - לכבוד אהובי ידי״נ הרבני המופלג בתורה יקר רוח ונכבד כש״ת מוה״ר יצחק שטערן נ״י - שמחתי מאד שאתה עוסק במצווה לזכות את הרבים בממונך להודיע להציבור עת כניסת השבת, כתקון חז״ל ע״י תקיעות. השי״ת יגמור בעדך להוציא הדבר מכח אל הפועל, ואקוה שזכות שבת קדשנו יעמוד לך שרפואה קרובה לבוא ותזכה לראות נחת דקדושה מכל יו״ח ולראות בישועת כלל ישראל ושמחתן בקרוב. - ידידך אוהבך אהבה רבה ונאמנה. - חי״ק״.

20 ידידות עזה וכנה שר בין רבינו הבר״מ ז״ל לבין ר׳ יצחק ז״ל כידוע, וכאשר נשא רבינו את הספידו לפני מטתו של ר׳ יצחק ז״ל ביום ד׳ תמוז תשד״מ פתח ואמר בהאי לישנא ׳צר לי אחי יונתן׳.

21 הרה״ח ר׳ יצחק שטערן ז״ל הי׳ בנו של הגה״צ ר׳ מנחם זאב שטערן אבד״ק גבעת שאול, חתן הגה״צ ר׳ מאיר באנעט ז״ל מח״ס ליקוטי מאיר, בן הגה״צ ר׳ שמואל מרדכי באנעט ז״ל שו״ב טשארדע ומח״ס ליקוטי ש״ם.

22 הגה״צ רבי משה יודא כ״ץ בן הגה״צ בעל ולאשר אמר מסערדאהעלי ז״ל וחתנו של כ״ק בעל ויגד יעקב מפאפא ז״ל, עמד לימין קדשו של אביו בהנהגת הקהילה והישיבה הגדולה בסערדאהעלי, נהרג עקד״ה בעת המלחמה בצעירותו והשאיר אחריו ברכה כמה ספרים נחמדים בשם ויגד משה.

דער רב האט געזאגט אז בדיעבד איז עס כשר,[23] אין סיגוט איז געווען א גרויסער תלמיד חכם רבי יהודה'לע מודערן.

אבד"ק טערצאל: ער איז געווען א תלמיד פונעם חתם סופר.[24]

רבינו: יא, ער האט אים אויסגעטיילט צרות, אז דער רב האט מכשיר געווען אזא שאלה.

ער האט אוועק געשיקט די שאלה פאר אסאך גדולי ישראל, מ'קען טרעפן די שאלה אין די פוסקים וואם ס'איז בימיו געשריבן צו אים, אין שואל ומשיב,[25] און רבי שלמה קלוגער, איבעראל איז דא וועגן דעם צי ס'איז כשר,[26] און ער האט אים זייער שטארק סיקירט דערויף.

נאכדעם האט דער רבי יוסף שטערן געהאט א צווייטע מעשה דארט אין סיגוט, א איד איז צוגעקומען צו אים אין ביהמ"ד דעם הייליגן טאג און האט אים געזאגט, רבי, איך בין דארשטיג, ער קוקט אים אהן און זאגט אים, עס איז היינט יום הקדוש, און ס'האט נישט געדויערט לאנג, און דער איז נעבעך צוזאם געפאלן און ס'האט זיך נישט גוט אויסגעלאזט ח"י. איז געווארן אן איבערקערעניש, און

---

23 דבמציאות 'האלעווין' הנ"ל מוציא דם ויצר כמו מלח ממש, והי' מסתפק הרב הנ"ל אולי הוציא את כל הדם, ועכ"פ הוי ספק, והסתמך על מה שכתוב בספר מעשה טובי' (מהרופא רבי טובי' כ"ץ, בתחילת שנות ת) ש'האלעווין' הוא מין מלח, וליתר שאת ניסה הרב בעצמו בביתו את ה'האלעווין' ומלח בו בשר, ותוך כמה מינוטין הוציא הבשר זיעה, ואח"כ נטף ממנו ציר ודם, כמו שיוצא אצל מליחה עם מלח כראוי, ועל סמך זאת הוציא הרב את הפסק, שאף שהבשר שכבר נתבשל אין להשתמש בו, מ"מ שאר הבשר שלא נתבשל, אפשר למולחו שוב, וכן את הכלים אין צריכים להכשירם.

24 הגאון רבי יהודה נולד ח' טבת שנת תק"פ בפרעשבורג, ובס' אגרות סופרים מעתיק מהמוהל-ביכעל של מרן החת"ס בו מופיע שהוא מל אותו ביום ט"ו סיון, אביו רבי ישעי' הי' מקורב לבעל החת"ס, והילד זכה ללמוד אצלו וכה דבריו בהקדמת ספרו פרי העץ: ...ועודני באבי בהיותי כבר תמני זכני לשאוב מבאר מים חיים הוא ניהו אדמו"ר הגאון הקדוש מהרמ"ס זי"ע בעיר מולדתי פ"ב יע"א, וחבה יתרה נודעת לי מעמו, אשר כאב את בן ירצה על ברכיו גדלני עד עת אפריוני". ומסופר שפע"א ישב על ברכי החת"ס בעת שיעורו והגה"ק אמר בשיעורו "איך זאג אזוי, און מיין יודיל זאגט אזוי".

ויש להעתיק מה שכתב בס' דברות אש מהגאון רבי אשר שמואל פאנעט נכדו של המראה יחזקאל בהספידו את הגאון רבי יהודה וז"ל: ...הר"ר יהודה מודערן זצ"ל שעסק בתורה יומם ולילה בימי בחרותו הי' מפורסם לחריף ובקי עצום, בישיבתו הרמה של מרן הגאון בעל החתם סופר זצ"ל, וזה נ"ו שנה שלומד בהתמדה גדולה בעיר סיגעט, וחיבר ספרים יקרים ותורתו היתה לשמה, כי לא הי' נצרך לבריות, ולא רצה לקבל עליו רבנות, ולמד בקדושה וטהרה, ועליו אני קורא גור ארי' יהודה מטרף בני עלית ממה שחשדתיך בטרף בני וכו' סלקת את עצמך, כמו כן חשבו עליו שיש לו ח"ו חלק בהמחלוקת בקהל סיגעט, אבל אני ראיתי מכתב יד קדשו של הצדיק מבעלזא זי"ע שהעיד עליו שהוא הי' מתאמץ להחזיק השלום...

25 וז"ל החריף של בעל השואל ומשיב (בתשו' קמא ח"א קמ"ב) להגאון רבי יהודה על הגאון הנ"ל ...המורה ראוי להעבירו, וחוששני לו שאולי מינות נזרקה בו, כי איך אפשר לפרוץ בדבר חז"ל והקדמונים, ולא עוד אלא דהעיז פניו נגדו, ואני קורא עליו מליצת חז"ל לא מסתייה דלא גמר אלא דמימחא נמי מה, ובאמת כל דברי מעלתו דברי תורה הן...

26 עי' שו"ת כתב סופר יו"ד סי' ל"ז, אמרי אש סי' כ"ח, דברי חיים ח"א יו"ד סי' כ"ה, טוב טעם ודעת סי' קי"א וקי"ב, שו"ת יד אלעזר סי' ע"ד, מהר"י ענויל סי' מ"ד, שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קמ"ח, ובס' חסד לאברהם.

ועיי' בס' מציבת קודש – גרינוואלד (עמ' ל"ז) שחתנו של הגאון רבי יהודה הנ"ל סיפר לו שהיה לחותנו עשרים מכתבים מגדולי ישראל בענין הנ"ל, וחלק ניכר מהם נאבדו מן העולם.

ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך מכתב מו"מ של תורה שכתב כ"ק מרן רבינו שליט"א להגאון הצדיק רבי יחזקאל ראטה ז"ל גאב"ד קארלסבורג מוצש"ק פרשת שמיני שנת תשנ"א לפ"ק, כאשר נתעורר אז השאלה בשחיטת הבשר הנקרא 'סטימולעשאן' לאחר השחיטה וקודם המליחה מזרימים כח לעקטער איזה רגעים בחתיכת הבשר וזה מוצא דם ומוהל, ובתוך הדברים הזכיר רבינו ענין זה, וז"ל:

...והנה מכח העובדא שהיה בק"ק סיגוט בשנת תר"י במעשה שטעתה אשה ומלחה בשר בדבר הנקרא האלון ונתבשל מקצת הבשר והכשיר המרא דאתרא שהיה בזמן הנ"ל הרה"ג יוסף שטערן ז"ל הכלים והבשר שנשאר ע"י מליחה שנית, ויצא נגדו בקול רעש גדול הרה"ג מהר"י מודערן ז"ל ונמצא מזה בספרי שו"ת גדולי הדור שהיו בימים ההם, כתב סופר יו"ד סימן ל"ז, אמרי אש סימן כ"ח, דברי חיים ח"א יו"ד סי' כ"ה, טוב טעם ודעת קי"א וקי"ב, מהר"י ענויל סימן מ"ד, שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סימן קמ"ב, חסד לאברהם, והנראה מדבריהם דבמציאת האלון מוציא דם ויצר ממש כמו מלח ומכח זה הכשיר הרב מהר"י שטערן כי מסתפק לי' אולי הוציא האלון כל דמו כמו מלח ועכ"פ הוי ספק ומכח זה הכשיר הכלים ובעצמו ניסה ומצא שמוציא דם ויצר, ולא הודו לו גדולי דורו ואמרו שח"ו להקל בדבר זה כי מצינו בדברי חז"ל דוקא מלח מוציא דם מבשר ולא דבר אחר, וא"ז וללה"ה בדברי חיים אסר גם הבשר שלא נתבשל וכתב דלא מהני ליה הדחה ומליחה שנית וז"ל מי יודע טבע ההאלון אולי דרכו למשוך ולהבליע לזה י"ל דאסור דדילמא פלט ובלע ולחומרא נקטינן עכ"ל, וכ"כ בטוב טעם ודעת לאיסור דלא מהני שוב מליחה מטעם שחושש דהוי דם שפירש ממקום למקום, וכנראה זה גם טעמו של הדברי חיים בזה, ומכח זה כתב הרב וכו' מי יודע טבע הלעקטריק אולי דרכו למשוך ולהבליע ודילמא פלט ובלע וצריך לילך בזה לחומרא...

מ׳האט אים געהרודפ׳ט, מ׳האט אים ממש מקצר ימים געווען.[27]

אבד״ק טערצאל: האט מען אים אויך דער׳הרג׳ט....

רבינו: ער איז אינגאנצן אלט געווען עטליכע אין פופציג יאר.

אבד״ק טערצאל: מיין שוועד (כ״ק בעל ויהי יוסף מפאפא ז״ל) האט מיר דערציילט א מורא׳דיגע מעשה, אז אמאל איז געווען אזוי אז די רבי׳ם האבן געהאט די שוחטים.

רבינו: אזוי איז געווען אין מארמארעש, קאסוב און וויזניץ, אז די רבי׳ם האבן געהאט די שוחטים.[28]

אבד״ק טערצאל: איז געווען א מעשה אז רבי הלל קאלאמייער האט ג׳פסל׳ט א שוחט א וויזניצער חסיד פונעם צמח, און ס׳איז געקומען זיינם א נעפיו צו אים אויף שבת, א יונגל, האבן זיך ארייגע׳גנב׳ט צו אים אין שטוב אפאר וויזניצער חסידים, און זיי האבן אריין געלייגט סם אין די זופ.

א׳ הנוכחים: פארווען, פאר רבי הילל קאלאמייער?

אבד״ק טערצאל: יא, אין זיין טאפ – מיין שוועד האט מיר אזוי דערציילט די מעשה – און מ׳האט געגעבן ערב שבת פארן קינד צו עסן פון די זופ, און דאם קינד איז געשטארבן, האט מען איבער געקוקט אין טאפ און מ׳האט געזעהן אז ס׳איז דא סם אין די זופ.

זונטאג איז געווען די לויה, האט רבי הילל קאלאמייער געזאגט אזוי, כאטשיג ׳ארבע מיתות בית דין בטלו׳, אבער ׳דין ארבע מיתות בית דין לא בטלו׳ (סנהדרין לז:), און די אלע וואם האבן געהאט א חלק אין די זאך וועלן טייער באצאלן... מיין שוועד האט מיר אזוי פארציילט, – כ׳זאג דאם לשון וואם מיין שוועד האט געזאגט, ס׳קוקט עפעס אוים ממש א גוזמא – צוויי הונדערט אידן זענען געשטארבן...

עם האט זיך אהנגעהויבן א מגיפה, און זיי זענען געלאפן צום צמח, האט ער געזאגט, עטץ האט׳ס נישט קיין ברירה, עטץ מוזסט גיין מפיים זיין. זיי זענען צוריק אהיים געגאנגען און ס׳האט זיך נישט אויפגעהערט, זיי האבן נישט געהאט קיין ברירה, זיי האבן זיך אויסגעטוהן די שיך און מקבל נזיפה געווען, זיי האבן מפיים געווען רבי הילל קאלאמייער, דעמאלטם האט זיך אפגעשטעלט די זאך...

רבינו: ס׳איז דא א בריוו פונעם דברי חיים איבער דעם, צו רבי הלל קאלאמייער.[29]

און דאכט׳זיך מיר אז פונעם כתב סופר איז אויך דא א בריוו ביי די מעשה.[30]

27

עיי׳ בס׳ זכות אבות (שם) שכ״ק אדמו״ר רבי יעקב מפשעווארסק ז״ל סיפר ששמע מפי ת״ח א׳ שפע״א בליל כל נדרי אחר שהרה״ק הייטב לב ז״ל גמר את התפילה נגש יהודי א׳ לא׳ מהבעלי הוראה, והתאונן בפניו שהוא מרגיש חלישות עליו והוא צריך לאכול, והלה לא ידע איך לפסוק לו אז יעץ לו שיגש אל הייטב לב וישאל אותו כדת מה לעשות, ואכן נעמד בין האנשים לעבור באמירת גוט יו״ט, והאיש המתין עד שיעברו הקהל, ובתוך כך יצאה נשמתו רח״ל, ונגש הבעל הוראה להייטב לב וסיפר לו דברים כהוייתן, אמר לו הייטב לב דו ביזט א הורג נפש (והגה״ק הוסיף שאינו זוכר אם אמר בשוגג או במזיד), שקודם כל היה צריך ליתן לו כף אחת של מים פחות מכשיעור.

28

עיי׳ בס׳ נזר החיים (פרק ט׳) שמתאר באריכות איך שכל השוחטים היו כפופים למרותן של צדיקי בית קאסוב, דהיינו הרה״ק האהבת שלו׳, וכן בנו התורת חיים, ונגרם עי״ז מחלוקת גדולה בידוע.

ועיי׳ בס׳ הנ״ל (עמ׳ רל״ב) שהרה״ק בעל ישמח משה ז״ל פנה אל התורת חיים בבקשה שימנה את בנו הרה״ג ר׳ אלעזר ניסן ז״ל לאבד״ק סיגעט, ותשובתו היתה: הנני מסכים לכך בתנאי שאל יעביר בנכם ובל ימנה שוחט באף מקום בלי ידיעתי והסכמתי, כי לחוות דעתי בענינים אלה שייכת לי בתור חזקה מאבי זצ״ל... והרה״ק היש״מ אכן הסכים לכך.

29

עיי׳ בתשו׳ דברי חיים (בהשמטות וליקוטים סי׳ ל״ח) תשובת הגה״ק מצאנז להגה״ק רבי הילל אודות השוחט הנ״ל, וזה לשונו: ״להרב הגאון החריף ובקי הצדיק כקש״ת מ׳ הילל נ״י. - מכתבו הק׳ הגיעני, והנה אמת עם כ״ת שרשות ביד רב דמתא בעניני שו״ב לעשות כרצונו ולדון לפי ראות עיניו בפרט רב גדול כמוהו, ואם נבוא לדון אחר בית דין קבוע וכו׳, ואין לך אלא שופט שבימיך, ובעוה״ר על ידי שנאת חנם סבבונו צרות רבות עד ישקיף ד׳ ויגאלינו במהרה, ומעלת כת״ה עשה באמת וישר ואסור לבני עירו לעבור על דבריו.

אך עם כל זה הרב הקדוש בוצינא קדישא דק׳ [הכוונה להצמח צדיק] גם לו אין להאשים, כי אצלו נראה אשר מעלת כת״ה בשנאה הדפו להשו״ב, וגלילות ההמה מאז ומקדם שצדיק הדור משגיח על שו״ב הגליל, ולכן כתב שאין להעבירו, ואם מעלת כת״ה יכתוב לו באמת שאין שנאה בלבו על השו״ב, רק זולת שאינו ראוי להיות שו״ב במקומו לדעתי אשר גם הרב הקדוש יסכים עמו, והיה שלום, אבל לדעתי אין רשאים בני עירו לעבור על דבריו, עכלש״ק.

30

עיי׳ בס׳ אגרות סופרים (מערכת הכת״ס מכתב כ״ב) שם מובא מכתב ממרן הכתב סופר זצ״ל אל הגה״ק רבי הילל מקאלאמייא זצ״ל אודות השוחט הנ״ל, ויצא להגן על כבודו, וכותב לו: - ...והנה שמתי עיני כשעה חדא על המאורע אשר בקהלתו ע״ד השוחט, עמדתי משתומם על רב המשלח והמחזיק בעדו ופוסק דין שלא במקומו נגד הרב מרא דאתרא להתיר, אשר אסר איסור ואפי׳ הי׳ יודע טעמו ונימוקו כ״ש וקו״ח בלי ידיעה אפי׳ הי׳ הרב דאתרא שלא כהלל בדורו ובמקומו, ועל התלמיד שמלאו לבו לעשות כן אין זה חסידות של שטות אלא חציפות וחסרון יראה של שטות, שאין אדם חוטא אלא א״כ נכנס בו רוח של שטות, אפי׳ בחד מן מה שכתב באגרתו סגי להעבירו, והראשון העיקר, שמאחר שאסרו הרב מרא דאתרי׳ה שחיטתו אסורה, ומי יתירו, ויש לרב אחר לפלפול עמו בינו לבינו בעיקר הדין אולי יעמידו על האמת כנהוג, אבל

אבד"ק טערצאל: מיין שוועך האט מיר געזאגט, וועגן די תשובה אין דברי חיים, דארט רעדט ער פארוואס די רבי'ס האבן די שוחטים.

רבי הירצקא'לע ראצפערטער האט געזאגט אמאל ביי א געוויסע מחלוקה איבער א שוחט, עס איז ענדערש צו "עסן נבילות וטריפות" ווי צו "טרונקען בלוט" פון א שוחט...

רבינו: עס איז אזוי געווען דארט, אז זיי האבן געהאט די שוחטים, נאך פונעם תורת חיים'ס צייטן.

רבי אלעזר ניסן[31] האט געהאט דארט צוטוהן, קרעטשניף איז נעבן סיגוט, עס האט באלאנגט צו די גלילות פון סיגוט.

אבד"ק טערצאל: עס איז געווען אן עקסטערער רב דארט?

רבינו: בימים ההם נישט, ערשט שפעטער האט דער ייטב לב אוועק געגעבן קרעטשניף פאר אן אייניקל, דעם קאלבסוב'ער רב'ס אן איידעם רבי הערשל ריינמאן.[32] האט ער אים געמאכט פאר רב אין קרעטשניף, ער האט אוועק געגעבן די גלילות פאר די אייניקלעך.

אבער ס'איז געווען אין די גלילות פון סיגוט, און רבי אלעזר ניסן האט גע'אסר'ט דעם שוחט, און דער תורת חיים האט געזאגט אז ער איז יא גוט, איז געווארן א מחלוקת. איז דא א תשובה אין אמרי אש (יו"ד סי' ב) פונעם מהר"ם אש,[33] און כ'מיין אין מראה יהזקאל אויך (בראש הספר דרך יבחר), זיי האבן געשריבן צו רבי אלעזר ניסן איבער דעם. אבער ער האט געהאט עגמת נפש און ער איז אוועק געגאנגען פון סיגוט וועגן דעם [לכהן פאר בעיר דראהביטש יצ"ו].

רבי אלעזר ניסן איז געווען רב אין סיגוט זעקס יאר, און וועגן די מעשה איז ער אוועק געגאנגען פון סיגוט.

ביים קדושת יו"ט איז אויך געווען אזא מעשה, דער קדושת יו"ט איז געווען רב אין טעטש, און דער שוחט איז אים נישט געפעלן, און דער צמח האט געזאגט אז ער איז יא גוט, דארט האבן געוואוינט וויזניצער חסידים, און דער רב האט געזאגט אז ס'איז נישט גוט, און זייער רבי האט געזאגט אז ס'איז יא גוט, איז געווען א מחלוקה.

איז דא א בריוו פונעם דברי חיים צום צמח, און ער בעהט אים, אז מ'האלט אז דער שוחט איז גוט זאל מען אים שטעלן ערגעץ אנדערש, ער מוז דאך נישט זיין דא אין טעטש, ער

מי יבוא להתיר אחר שכבר אסרו הרב דאתרא מן הדין שראה חסרון יראה או למגדר מלתא ולתיקון הקהלה, וכל זה מבואר מפי סופרים וספרים ויש איתנו תשובות משלנו בענינים אלו, אלא שאין פנאי לע"ע, ואין צורך לאריכות בזה... עכ"ל הכתב סופר.

אך מן הענין לציין שהבעל אגרות סופרים כותב למטה בהערה שאביו (בנו של הכת"ס) אמר לו שהכת"ס לא ידע בשעת כתיבת מכתבו שהבר פלוגתא הוא הרה"ק הצמח צדיק, כי אילו היה יודע היה כותב המכתב לו לבדו, כי הם היו בידידות גדולה ועמוקה ונסע במיוחד מוויען למורחץ א' להכירו מקרוב.

31 הגה"ק רבי אלעזר ניסן ז"ל בנו של מרן הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל היה כמה שנים אב"ד ק"ק סיגוט בצעירותו ואח"כ נתקבל בעיר דראהביטש.

32 הגה"צ רבי צבי הירש זצ"ל בן הגה"צ רבי יצחק משולם ריינמאן זצ"ל היה חתנו של הגה"ק רבי אברהם אהרן טייטלבוים ז"ל אב"ד קאלבסוב בנו בכורו של מרן הגה"ק מרן הייטב לב זי"ע, כפי המקובל וקינו הק' הושיבו על כס הרבנות בהכפר קרעטשניף שליד העיר סיגעט, זמן קצר לאחר פטירת הרב הקודם הגאון רבי דוד נתן דייטש ז"ל, ור' צבי הירש ריינמאן שימש ברבנות קרעטשניף קרוב לארבעים שנה, בסוף ימיו נבחר גם לרבה של הקהילה הסמוכה בהכפר ביטשקוב, ונפטר ביום כ"ה חשון שנת תרע"ט, ואח"כ המשיך את הרבנות בנו הגה"צ רבי אלעזר ז"ל שאח"כ עבר לכהן ברבנות העיר גלאגוב אחר פטירת חותנו הגה"צ רבי אברהם חיים רובין ז"ל הגאב"ד דשם, ואז מילא את הרבנות בנו הגה"צ רבי אברהם חיים ז"ל עד פרוץ המלחמה.

33 וזה לשונו בתשו' הנ"ל: - לכבוד ידיד ה' וידידי הרב המאור הגדול הגאון המופלא ומופלג, דובר מישרים, סיני ועוקר הרים, מזה בן מזה, קנה חכמה קנה תבונה, כקש"ת מו"ה אלעזר ניסן נר"ו אב"ד דק"ק סיגט והגלילות יע"א.

מכתבו היקר הגיעני, וארא את אשר קרה בישוב אחד, כי כ"ה משה שוחט אשר שם בחנוכה העבר, הוציא נבלה מתחת ידו, שחט ולא בדק בסימנים ובדק הריאה והכשירה, וצלו ואכלו מן הכבד, ואח"כ נמצא הווושט שלם, ומתחילה דן אותו מעכ"ת לזכות, יען היה בעיניו בחזקת כשרות, ומכל מקום אמר לו מעכ"ת נר"ו כי לא ישחט זמן מה, וגם יבוא על נסיון להראות סכינו לפניו, אחרי כן נודע להדרת גאונו מפי שני שוחטים שאמרו על השוחט הנ"ל כי הוא רגיל בכך לשחוט ולא לבדוק בסימנים, והזמין מעכ"ת נר"ו את השוחט שיבוא לפניו, ונשמט מלבוא, ואחרי כן סירב בפה מלא כי לא יבוא.

ובכן אחרי אשר סירב ומיאן לבוא קיבל מעכ"ת נר"ו עדות העדים, והעידו כי ראו אותו שוחט ואינו בודק בסימנים, לא בראיה ולא במשמוש היד, וכאשר שאלו אליו מדוע הוא עושה כן, ענה שהוא מרגיש בשעת השחיטה אם הסימנים שחוטין, וכאשר אמרו לו וכי דינא הכי, ענה כי מיהר ליתן להם שלום, גם נער אחד אמר כי מימיו לא ראה אותו בודק בסימנים, ואף כי היה אצלו כל הקיץ, וגם השוחט מסיגעט ראה אותו מפרק סירכות שלא כדת... והנה העביר גאון תפארתו את השוחט ההוא, וגם אסר את הכלים... הנה בוודאי כתורה עשה... עיי"ש.

ועיי' בס' מציבת קודש-גרינוואלד שמתאר באריכות אודות הפרשה בקרעטשניף וכותב ששמונה גאונים מפורסמי עמדו לצידו של רבי אלעזר ניסן לאסור את השוחט, אך רוב בני המקום לא אבו לשמוע כי תלו עצמם באילן גדול ה"ה הרה"ק מקאסוב אשר הכשיר את השוחט.

בעהט אינעם בריוו דעם צמח אז ער זאל אוועק נעמען דעם שוחט פון דארט.[34]

די מעשה איז אינטערסאנט, רבי שלמה קלוגער'ס מעשה, אין טוב טעם ודעת שטייט די מעשה, דער מהר"ם אש איז עפעם מחולק מיט אים.

רבינו: ביי די מעשה פונעם שוחט אין בארדיטשוב.[35]

ס'איז געווען דארט א שוחט וואס מענטשן האבן מרנן געווען אויף אים, דער שוחט האט געהאט א שטארקע

34

עיי' **בתשו' דברי חיים** (תשובות נוספות סי' ה') המכתב ששלח להצמח צדיק אודות השוחט בהכפר בעדווועלא שהיה בגלילות העיר טעטש שהרב מטעטש היינו הקדושת יו"ט פסלו, ונתהוה מזה ריב ומדון, וזלש"ק: - ...לואת הנני לבקש מאד מכ"ק, באשר ידעתי כי גם הוא חפץ בשלום ושלא ירבו מחלוקת ח"ו, ימחול נא ליקה את השו"ב דשם לאיזה מקום שהוא תחת דגל ומשלת כ"ק אם הוא ישר בעיניו, וישלח לישוב הנ"ל שו"ב אחר ירא השם וכשר, ויזהירו שיהי' כפוף ונכנע בפני הרב הנ"ל, ויסור למשמעתו בכל עניני השו"ב כאשר ראוי ונכון על פי דת תורה הקדושה, ויראה לו סכינו ויעמוד בפניו על הבחינה, וימחול גם כן על כך לכתוב להחסידים דשם, שיזהרו בכבוד הרב דשם וחלילה להם לפגום בכבודו, כי הוא גדול בתורה ויראה, ויזהרו שלא יכוו בגחלת אבותיו הקדושים, ויתנו לו די סיפוקו אשר התחייבו את עצמם ליתן לו, ושיהא לו פרנסה, ויהי' שלום על ישראל, וכל אחד על מקומו יבא בשלום... עיי"ש עוד.

ועי"ש סי' ל' שהרה"ק מצאנז כתב עוד מכתב אזהרה ובקשה אודות השו"ב מוויזניצא שהיה בגלילות העיר טעטש, עיי"ש באריכות.

35

קודם שנתחיל לתאר מה שאירע סביב השוחט מבארדיטשוב, נעתיק הקדמת הרב יקותיאל יהודה גרינוואלד ז"ל בספרו השוחט והשחיטה בספרות הרבנות (עמ' קל"ב), וז"ל שם: כמעט שאפשר להחליט כי בכל ספרי שאלות ותשובות לא תמצא פולמוס נורא אדות שוחט כפולמוס זה, אשר כמעט רוב גדולי הדור השתתפו בו, השוחט מברדיטשוב הרעיש בזמנו ערים ואמהות בישראל, ידידים נתרחקו, אוהבים נתפרדו, אסרו והתירו התירו ואסרו, איסורים והיתרים פרחו באויר... ומעשה שהיה כך היה:

בעיר אומאן לא רחוקה מעיר בארדיטשוב שמה גר שוחט אחד בשם ר' אברהם ב"ר שלמה, בשנת תקצ"ב עלו בידי חסידי הרב הצדיק רבי משה אבד"ק סאווריין לפנות דרך להשוחט הנ"ל בעיר בארדיטשוב עיר גדולה של חכמים וסופרים, להיות שם שוחט ובודק, ויש לציין שהרה"ק מסאווראן בעצמו נתקבל כדיין ומורה בעיר הנ"ל אך גם היו גם אלו ששטמוהו והתקוטטו עמו, והשוחט ר' אברהם היה ג"כ חסיד ונאמן להה"ק הנ"ל.

אבל שם בעיר הנ"ל היו שם חסידים מאדמו"רים אחרים אשר היה פירוד לבבות בין שני המחנות. ואחרי שנתקבל ר' אברהם לשוחט פנו מאנשי העיר אל גדולי הדור לבא לעירם לראות ולבדוק את השוחט, כי יצאו כמה וכמה רינונים עליו וכולם ראו שמואז בואו לבארדיטשוב נתרבו הבהמות הכשרות מאשר היו לפניו, וידידיו אמרו שריבוי זה היא מסיבה שהוא אומן גדול ומהיר מאד במלאכתו למעך ולהסיר הסירכות, אכן כמה וכמה יראים ושלמים אמרו כי אי אפשר לשוחט אפילו אם הוא מומחה שבמומחים להוציא כל כך כשרות, וע"כ חשדו שהדבר אינו כשורה. וא' מהרבנים שקיבל מכתבם היה הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל שהיה אז רב ומגיד מישרים בעיר בראד, והטריח עצמו בטלטולא דאורחא לבוא אחר יום הקדוש לעיר בארדיטשוב ולשפוט בעיניו את כל הנעשה שם.

הגאון רש"ק שהה שם בבארדיטשוב כשלשה שבועות, והלך ג' פעמים לבקר בבית המטבחיים וחקר ובדק אחר תהלוכות השוחט ולא הגיב מאומה, ולא ידעו אם השוחט מצא חן בעיניו או לא. אך כשחזר לביתו שלח מכתב עם לשונות נוראים לאנשי ק"ק בארדיטשוב נגד השוחט הנ"ל עם שמונה נימוקים, וכ' שאסור לאכול משחיטתו, כי הוא בדק אחריו וראה ששחט בקלות יתירה וכן כל הבדיקות שלו נעשים בזלזול נורא, ולכן פסק שצריך להכשיר את הכלים ולסלק את השוחט ממשרתו תיכף ומיד.

כשקבלו אנשי בארדיטשוב מכתבו קמו כולם כאיש אחד ללחום מלחמות ה', ואם כי אחדים מהתאוננו באהליהם, עם כל זאת השוחט ראה כי בא הקץ לעבודתו, ועזב את העיר.

אחדים מידידיו גמרו לשלחו לעיר סטריא לפצור בהרב דשם שהיה אחד מגדולי הדור רבי ענוזיל צוזמיר זצ"ל בעל שו"ת מהריא"ז לעמוד לעזרתו להשפיע על ידידיו גדולי ישראל שהמה ישפיעו על ראשי הקהלה בארדיטשוב להושיבו על כנו, וראה בשו"ת שלו (סימן נ"ב) ושם הוא כותב "בין כסא לעשור בא אלי הרבני הוותיק ירא ה' מוה' אברהם בר' שלמה שו"ב דברדיטשוב, ודמעתו על לחיו, חמס ושוד יקרא על הג' שלמה קלוגער אשר ארח לחברה עם אלה אשר עמדו להכריתו מארץ החיים על לא חמס בכפו, ובידו מכתב עוד מאחד מגדולי הרבנים אהובנו מנוער שמה מעוררינו לצאת לישע העלוב ההוא, ואם כי ידעתי כי בעוה"ר חוצפא יסגי בכל יום... הקשבתי לעצת מתי סודי ואנשי שלומי באמרם שאיו לנו להחשיך עצמנו מלהוכיח את זולתנו כי אם במקום סכנה... ואמרתי ויהיה מה, ארוצה את דברי אל העדה בכללה, והאמת יהי' העד לעצמו השומע ישמע והחדל יחדל ואנכי את נפשי הצלתי"....

ואז התחיל מהומה גדולה כאשר גאון אחד שהיה מפורסם בגדלותו בתורה התחיל לשלוח מכתבים לכל גדולי הדור, ולא חשך שבט לשונו לשפוך דברים בוטים נגד הגאון מהרש"ק באופן נורא ואיום, ומכאן ההבערה ללהב יצאת במלוא עוזה. והרבה גדולי הדור היו מעורבים בה כגון הגאון רבי אהרן משה טויבש זצ"ל אב"ד יאס בעל שו"ת תועפות ראם, הגאון רבי אברהם תאומים זצ"ל בעל שו"ת חסד לאברהם, הגאון רבי משה שלמה אב"ד נאשלעסק ופארצעווע בעל שו"ת חשק שלמה, הגאון רבי אלעזר הורוויטץ זצ"ל אב"ד ווינא בעל שו"ת יד אליעזר, והגאון המהר"ם א"ש ועוד.

ובספר תולדות שלמה (דף 62) כ': מה היה אחרית דבר השוחט, נדהה ממחיצתו חלף והלך לו והיה מוכרח לברוח למדינת גאליציאה, ובא אל העיר אשר הרב הצעיר הוא המחזיק בידו שוכן בתוכה, וישב אצלו כחצי שנה, מפתו אכל ומכוסו שתה, ונתפס שמה ע"ד עבירה ר"ל, והבזיון אשר היה להרב מזה לא ישור ודחה אותו מביתו והיה הולך מדחי אל דחי עד שבא לארץ ישראל.

פארטיי וואם האט זיך אנגענומען פאר אים און ס׳האט אויסגעבראכן א מחלוקה אין שטאט, האט מען אנגעפרעגט ביי רבי שלמה קלוגער אויב מ׳מעג עסן פון די שחיטה אדער נישט, און רבי שלמה קלוגער איז אהינגעפארן און האט זיך דארט אויפגעהאלטן אפאר וואכן. בשעת ער איז דארט געווען, האט ער גארנישט געזאגט, שפעטער וועט ער איז אהיימגעפארן, האט ער אפגעשריבן א תשובה לאיסור אז מ׳טאר נישט עסן פון די שחיטה, האט זיך אנגעהויבן א מערכה.

רבי שלמה קלוגער האט געשריבן דעמאלטס א בריוו צום מהר״ם א״ש, און אין שו״ת אמרי א״ש אנהייב יורה דעה איז געדרוקט די תשובה.[36]

אבר״ק טערצאל: דער מהר״ם איש האט טענות צו אים, דו ביזסט דאך דארט געווען דריי וואכן און דו האסט גארנישט געזאגט.

רבינו: און רבי שלמה קלוגער האט געזאגט אז ער האט מורא געהאט דעמאלטס צו זאגן.

עם זענען געווען גדולי ישראל, דער מהר״י ענזיל,[37] וואם האבן געזאגט אז וויבאלד ער איז דארט געווען, און ער האט געשווויגן קען ער שוין גארנישט זאגן,[38] און ער האט

---

36 הגאון רבי שלמה כתב אז להמהר״ם א״ש ״בשנת תר״ג היה ליל הושענא רבה מוצאי שבת, וכמובן שלא הכינו בהמות בעוד יום למען לשחטם בליל הוש״ר, רק בלילה הכינו, ושחט בלילה ההוא פ״ג בהמות, והוא רק הוא מיעד הסירכות מכולם, והיו ע״ו כשרות וז׳ טריפות, ובעת מנחה קודם הלילה שתה ביטטעל יין משליש, ובלילה לקח עמו לבית המטבחיים שני ביטלין״...

ועיין בתשו׳ הגאון המהר״ם א״ש להגאון רבי ענזיל ״אבל מה שכתב הרב הגאון המו״ץ נר״ו כי בחצי שעה בדק ל״ו ריאות, והלך עוד בתוך זה הזמן לחוץ לצוות להביא ריאות אחרות, וכפי הנראה אין מכחישים אותו, ורע בעיני מאד שלא יתמהמה בהסרת הסירכות ובדיקתה אם אינה מבצבצת שיעור מינוטא אחת, אין זה כלל מעשה חרד על דבר ה׳, למה ימהר ויחוש מעשהו, מה לנו לאומנות ידו, ומה שבחו בזה כי אם לפני הקצבים דנטיעה מקציץ רגליהן (בביצה כ״ח ע״ב איתא ״נטיעה מקטע רגליהן דקצבי״), הלא לתפארת יהי׳ לו אם במתון ולאט יתנהל בבדיקתו, וכנראה שזה גרם להשוחט ההוא שכל מעשיו לא ישרו בעיניו״...

...וא״כ עכ״פ אם יבוא לפני הרב הגאון האוסר ויקבל דברי חבירות ויוסף עוד באלה ובשבועה שיהי׳ מתון ולאט יתנהל בבדיקות הריאות, ראוי לקרבו, ואם יעשה כן לפענ״ד נכון שיחזירהו על מקומו וישיבו על כנו כבראשונה...

ויש לציין שהגאון המהר״ם א״ש שעמד במקצת הדברים לצידו של ענזיל כתב בנוגע לשתיקה זו בזה״ל: ...״ובעיקר דבריו של הגאון המורה יש ריעותא גדולה במה שהיה שם לערך ג׳ שבועות וראה ושתק והניח לפי דעתו להאכיל טרפות לישראל באמת הוא פלא ונעשה אויביו כרשע... ויתכן שהי׳ מורך בלבבו מפני המסירות דשכיח הרבה במקצת מקומות אשר בשוט לשונם יפילו אותו ח״ו בתוא מכמר... ומ״מ מי שאינו מאמין לדברי הרב הגאון המורה נר״ו מפני זה אין ספק שמותר לאכול משחיטתו של השו״ב ההוא״... עכ״ל.

ועל כן כתב לו הגאון רבי שלמה ...״ואני בעצמי ביום התחלתי נסיעתי מפה בא אלי פאשקווויל מברדיטשוב לבל אבוא שמה כי ימסרו אותי עד מאד״... ואם ח״ו הייתי שם לא הייתי יוצא משם זמן טובא, והיו נותנים הודעא אם הי׳ זוכין לשלוח אותי חפשי והי׳ מוכרחים להשאירו על כנו״...

37 שמו המלא היה הגאון רבי יקותיאל אשר זלמן ענזיל ושם משפחתו היה צוזמיר, נולד ביום פטירת אביו ר׳ נחום אב״ד צוזמיר, נולד בעיר ראזדאל, היה חתן הרב יוסף אשר אהרנבערג אב״ד פרעמישלא, והיה מפורסם לגאון אדיר ולצדיק נשגב, משנת תקע״ה היה רבי ענזיל רב המחוז בסטריא, והחזיק גם ברבנות פשעמישלא מורשת אבותיו בה הושיב כראב״ד את הרב שמואל זאנוויל העלער, רבי ענזיל היה גם סוחר עשיר, חתניו היו גבירים ולומדים, אחד מהם ממלא מקומו בסטרי הגאון רבי אליהו מאיר הכהן ראזנבלום, ספר תשובותיו נדפס בשנת תרמ״ב ובתש״ל, רבי ענזיל נפטר בשביעי של פסח כ״א ניסן שנת תרי״ח, והיה תלמיד מובהק של הגאון בעל קצות החושן.

38 וזה לשונו של הגאון רבי ענזיל בתשובתו הנ״ל שכאן נראה שזה היה עיקר טענתו על הגאון המהרש״ק: ...בימי החורף שעבר התעוררו שוב קצת אנשים לסבת קנאת איש מרעהו ויוסיפו קול ערעור שרבו הכשרות על הטריפות יותר מדאי, ויטו לב קציני העיר ותקיפיה לשלוח לק״ק בראד ולקרוא להרב המו״ץ דשם שיבא וילך לבית המטבחיים וישגיח ויבחין לכל המעשים הנעשים שם בשו״ב, ולא מיחו בדבר השו״ב, והרבנים המורים וגם הבעה״ב המחזיקים בידם, כי היו באמונתם ובאומנתם של השו״ב וגם באמונת הרב המ״ץ שיבא שלא יצא דבר מכשול מלפניהם, ולא אחר הרב המו״ץ לבא העירה, וישב שמה כמו ג׳ שבועות ובכל יום ויום הי׳ מתהלך לבית המטבחיים, והיה עומד על השחיטות ועל הבדיקות, ואמר על כשר כשר ועל טריפה טריפה, ולא מצא מקום אף פעם אחת לעורר ולהטיל מום בעבודת השו״ב, גם לא כיהה בכל אנשי הקהל מלאכול בשר מבדיקתו של השו״ב ר״א הנ״ל כאשר היה מימי קדם, כי לא נשמע שמץ דבר פסול על זה, ואחר אשר שב הרב המו״ץ לביתו, הניף ידו בעים רוחו, ויכתב מרורות על השו״ב ר״א הנ״ל, וגער על כל יושבי הקהלה לבלתי אכול משו״ב ר״א הנ״ל, ולהעבירו ממלאכתו ואומנתו ולקפח את שוקיו ושלא למנותו עוד לשו״ב כל ימיו״...עכ״ל.

וכנראה שאין כת״ר בקי באופיא של מדינת רוסיא אשר מכח עלה נדף יאסרו בנחשתיים עד צוואר יגיע בהמשך זמן רב״..

ובעת נסעי ביום א׳ בבוקר טרם יכיר איש את רעהו, והמה בקשו ממני להיות נשאר עד עת הצהרים ולא רציתי, והנה אחר נסעי עוף השמים הוליך את הקול ונשמע כי נסעתי סר ועף על השוחט, ותיכף הלך הפאכטיר ומחזיק הבשר ומסר אותי ואת הגבירים דשם על עסקי נפשות, וכתבו אלי הגבירים כי אני כמלאך אלקים ורוח ה׳ היה כי נסעתי בבוקר השכם, כי עדיין לא הרחקתי מהעיר מסרו אותי״...

ג׳ט׳ענה׳ט אז ווייבאלד ער האט מורא געהאט פונעם שוחט׳ס פארטיי האט ער גארנישט געזאגט בשעת ער איז געווען דארט,[39] אפילו ס׳איז געווען א פראבלעם מיט דעם שוחט.

אבד״ק טערצאל: ער האט געזאגט כ׳האב מיך אויסגענומען פאראויס אז איך זאג נישט ״דארט״, כ׳האב די ערשטע מינוט געזעהן אז ס׳איז טריפה, אבער כ׳האב מיך אויסגענומען אז איך זאג נישט דארט, ווייל אין די מדינה קען מען נישט וויסן, און א ראיה זאגט ער, אז פארטאג׳ס ווען איך בין אוועק געפארן שנעל, און באלד איז געקומען די פאליציי מיט די שקצים מיך זוכן... אבער ס׳איז געווען א גאנצע זאך.

רבינו: ס׳איז געדרוקט אין די הקדמה פון טוב טעם ודעת.

אבד״ק טערצאל: ס׳איז נישט געווען קיין גרינגע מעשה דארט.

אמאל איז געווען אזוי אין די שטעטלעך, אבער אזוי איז געווען אז א רב האט געהאט דעם כח.

היינט זאגט מען כ׳וועל גיין צום אנדערן דאוונענען...

א׳ הנוכחים: ס׳איז אויך דא די מעשה מיט א רב וואס האט געזאגט אז דער צמח איז נישט משיח.

רבינו: דאס איז געווען אין בארשא. ר׳ יעקב הערש וואלדמאן איז געווען דער רב דארט.[40]

אבד״ק טערצאל: אלע גדולים זענען געווען אריין געמישט דארט.

רבינו: דער מהר״ם שיק, דער ייטב לב אויך, פונעם קול ארי׳ איז דא וואס ער האט געשריבן איבער דעם.[41]

---

39 וזה לשונו של הגאון רבי שלמה (בשו״ת טוב טעם ודעת בקונ׳ הנקרא פתחי שערים): ...״באתי להתנצל שלא יקשה לכם על השתיקה שלי מתחלה ועד סוף, הנה מה שקבלתי עלי לשתוק מתחלה, הוא כי אמרתי אני בלבי אם החשד דשוחט הי׳ מצד חסרון ידיעתו, אבל לבו תמים ביראת אלקים, אז הי׳ די במה שילמדנו כדת מה לעשות, ושב ורפא לו לעשות כהוגן, אחרי שהוא בעצם ירא את ה׳, אך האיש הזה אינו נחשב בחסרון ידיעה, וכאשר הכרתי בו אח״כ כשכל מעשיו אינם מצד חסרון ידיעה רק כפשיעה בשאט נפש, א״כ מה בצע שידע מה שרע בעיני לא ישיב לעשות כן רק בפניי... ומה ששתקתי אח״כ והנחתי לאחינו לאבול מרק פיגוליו, אמרתי יהיו למשען לי מאמר הז״ל במנחות (צ״ט) ביטולה של תורה זו יסודה שנאמר אשר שברת, יישר כחך ששברת, אין לנו רעה גדולה משבירת הלוחות וביטול כל התורה ח״ו ושמה לעשות כי בטולה זו יסודה, ועוד אמרו מוטב שיהלל שבת א׳ כדי שישמור שבתות הרבה, ואמרתי אם אצא לריב ירבה המחלוקת בפני ויתבטל כל הענין״.

וממשיך שם וכותב - ומה גם כי אני עובר אורח ובאתי בימים, ויודע אינש בנפשו, יודע אני אם אהיה מעוכב יום אחד ח״ו יותר על איזה עיקול וטענה ח״ו עלי, אני מסכין את נפשי ח״ו, ואיני חס על חיי ועל חיי זרעי התלויין בי כמעט יהי׳ ח״ו כפתע ביני ובין המות... ועכ״פ על זה סמכתי אני במה ששמתי לפי מחסום בעוד רשע לנגדי... ולא גליתי על חטאיו מיד, ובאמת כי היה בלבי כאש בוערת במה שראיתי שהוא מאכיל טרפות הוכרחתי לשתוק״.

אבל האמת אני מעיד שמעולם לא ראיתי מאכיל טרפות כזה הן בענין בדיקת פנים, כי זהו עדות המתקיים בידיעה בלא ראיה, לפי ערך הבהמות הנשחטות פה קהלתנו, כי הם בערך שבעים בכל שבוע, ולא שכיח בהן ריאה בלא סירכא, וברובם יש הרבה סירכות בכל ריאה ובקהלתם שכיח בלא סירכות, אף אלו ריאות שיש בהן אין בהן רק אחת אחת, ובוודאי מנתקן בפנים, כמה דאפשר ולזכרון בעלמא משייר אחת או שתיים, ובזה ימים ידברו ורוב שנים המתעסקות בזה הענין המה ידברו״... וכך ממשיך להוכיח גודל הזדונות שראה אצל השוחט הנ״ל.

וכן כותב בהמשך התשובה ...והנה אני בכל יום שהייתי הולך אל בית המטבחיים ציינתי לי כמה רעות, ואוי לעינים שכך רואות וכל הכתוב הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי... כי יאמרו למה שתקתי על רעות כאלה... כי מכיר אני את חולשת כחי כי אם ח״ו הייתי מעוכב יום או יומים על ידי איזה קובלנא לא יכולתי עמוד, ומה גם המסירה במדינתכם בנקלה היא אם באמת ואם בשקר.... ולכן לפי דעתי ראוי לאסרו לגמרי לבל יהי׳ לו חלק ונחלה בעבודת ה׳...

40 הגה״צ ר׳ יעקב צבי וואלדמאן ז״ל אב״ד בארשא והיה גאון עצום ונשאר ממנו הרבה כ״י בכל מקצעות התורה, והיה חתן הגה״ק ר׳ ברוך אברהם בינדיגער ז״ל אב״ד האנשאוויטץ (ונזכר בשו״ת דברי חיים ח״ב חיו״ד סי׳ פ״ט-צ׳) נפטר בן מ״ג שנה ביום כ״ו אב שנת תרמ״ג.

41 ונתאר הסיפור בקצרה, בשנת תר״ל לפ״ק פרץ בעיר בארשא ריב ומדון בין הרב הגאון מוה״ר יעקב צבי וואלדמאן זצ״ל ושובי קהילתו שנמנו על חסידי הרה״ק רבי מנחם מענדל בעל צמח צדיק מוויזניץ זצ״ל, מקור הריב היה נעוץ באימרה שיצאה מפי איזו חסידים שוטים [כמובן שלא על דעת שום חסיד בר דעת] שהיות ששמו של רבם הוא ׳מנחם׳ העולה כמנין ׳צמח׳, יש בזה רמז שרבם הוא משיח, וכטבע של אימרות מעין זו שמתפרסמות מהר וקונות שביתה אצל חסרי לב, בפרט אצל צעירים ובני נוער החלה אמונה הטפלה למשוך לבבות, ורב העיר בארשא שחשש שתכה שרשים בעירו מיחה בתוקף נגד התופעה הנ״ל, ועל כן נרדף על צוארו מאת ראשי ומנהיגי העיר, הרב שראה כי כלתה אליו הרעה פנה אל גדולי הדור שיצילוהו מלהיות טרף לשיני הקנאים המעלילים עליו עלילות שוא, כאילו פגע בכבוד רבם, והודיע כי הוא מוכן לעמוד לדין תורה ולהוכיח את צדקו, כאשר לא שקטה המריבה וסבלותיו של הרב כבר מילאו את הסאה, פנו כמה מגדולי הדור אל האקרו״ט של העיר בארשא בתוכחת מגולה, ובמילי דלא מתפרשין לתרי אנפין הרה״ק בעל דברי חיים מצאנז זי״ע פנה במכתב חריף מאד

אל החסידים המופלגים המסתופפים בצל הרה"ק וכו", כן ערך תשובה אליהם הגאון מהר"ם שיק (יו"ד סי' רי"ט) בדברים בוטים כמדקרות חרב.

גם הקול אריה נטל קסת הסופר בידו, וכיוצא מגדרו כתב מכתב ארוך ומפורט אל בני הקהלה ומנהיגיה, ושופך בוז עליהם על התנהגותם הנלוזה נגד הרב איש צדיק ונרדף על לא חמס בכפו:

וז"ל המכתב של הקול אריה לעדת בארשא: - ...הנה בגוים נשמע וכל עוברי אורה והולכי על הדרך מגידים דברים מרים כלענה קשים כגידים, אשר בקהלה הנזכרת המהודרת בטוב המעשים צדק ילין בה ולא ימוש מרחובה, ועתה מרצחים, וקול הבערה יצאה לחלק לעשות פירוד בין הדבקים, ומאוד אנחה נפשי בשמעי מהנבלה אשר נעשה בקהלתכם, אשר קמו אנשים לחרף ולגדף את כבוד הרב המאוה"ג החריף ובקי ירא אלקים וכו' מו"ה יעקב צבי וואלדמאן נ"י אב"ד דשם להוריד אותו מכסא הרבנות באכזריות חמה אשר זה ט"ו שנים נתקבל לשם לרב ומורה, ונהג הרבנות כהוגן וכשורה ועובד ה', ובתורתו יהגה יומם ולילה עם תלמידים מקשיבים והולכים בתום.

והקול נשמע לכל מדינת אונגארן כי כן עשו חסידי וויזניץ, בקנאתם קנאת רבם הרה"ג הצדיק מוויזניצע נ"י כי התפארו כי צמ"ח במספר מנה"ם, ובכן רבם הוא משיח, וכן כתבו בפנקס שלהם, ועל זה אמר הרב אב"ד דשם כי אמונה כזאת ועבודת האנשים המאמינים בה זרה, ויהי כשמעם דברי נאספו עליו באכזריות חימה וימררוהו וירדפוהו להסירו מכסא הרבנות כל ימות עולם, וגם פרסו מכמורת החרם והנדוי על כל אשר יקראוהו בשם רב או יבא לדון לפניו ולשאלו בדיני איסור והיתר, ויקימו להם מלמד תינוקת לרב ומורה, ישומו ישרים על זאת, איכה נעשתה תועבה הזאת בישראל לחלל ש"ש וכבוד התורה ולומדיה וכבוד רבם הרה"ג הצדיק מוויזניצע נ"י להורידו בעפר ולחלל כבודו הרמה והנישאה, ורשעים ופריצי עמינו שמחים, היום הזה יום שקיויניהו, ראו התנהגות הקהלות ותהלוכותיהם ואמונתם ובחושך ילכו אחר ההבל ויהבלו, וקרן התורה נשפל על ידם.

אחב"י למה יאמרו הגוים איה אלקיהם, ואיה האהבה והשלום אשר בנ"י מוכתרים בה אין לשער גודל חילול השם, אוי לנו שכך עלתה בימינו אוי לדור ששופטים את שופטיהם שימו לבבכם מה עשיתם וכמה גדול כח הנצחון לעור עיני החכמים ויראי השם.

אחיי ורעיי, אל תחשבו עלי מחשבת פיגול כי אני איני חס על אדמו"ר הרה"ג הצדיק מוויזניצע נ"י, חלילה נקל כבודו הרמה בעיני, חלילה לכם לחשוב עלי ככה, ועידי בשחק כי מיום הכרתי את כבוד הרהגה"צ נ"י אהבתו חקוק במורשי לבבי, אהבת עולם אהבתיו ורשפי אש שלהבת אהבה ומים רבים לא יוכלו לכבותה כאשר נודע ומפורסם לרבים, כי תמיד תהלתו בפי להשתעשע ולהתכבד באהבתו אשר הראה לי כמה פעמים, מה יקרה לי אהבתו ומה יקרו לי דברותיו הנעימים והקדושים וחרותים תמיד על לוח לבי, אך אחיי ורעיי אתם מחללים את כבוד הרה"ג הצדיק נ"י להרבות מחלוקה ופירוד לבבות בין צדיקי הדור ויראי השם, בוא וראה כמה קשה המחלוקת במד"ר קרח, ומחלוקה אחת דוחה בעוה"ר מאה פרנסות איה חכמותכם אשר קבלנו מרבותינו הקדושים ז"ל כי זה עיקר החסידות להיות ערום ביראה... עיי"ש באריכות.

ועיין בס' תולדות 'הקול אריה' (פרק ג') שמביא כל השתלשלות הדברים, ומביא שם העתק ממכתבו של הקול להצמח צדיק בעצמו שישקיט את

ער האט געזאגט אז מנח"ם איז בנימטריא צמ"ח, משיח איז דאך מנחם, ממילא קומט אויס אז דער רבי איז משיח.

אבד"ק טערצאל: א בחינה פון ליובאוויטש...

רבינו: און דער רב דארט האט אים געזאגט דו רעדסט ווי א שוטה. האט מען געזאגט, ער איז א מחוצף, מ'האט אים געמאכט אויס רב...

א' הנוכחים: מ'האט אים מנדה געווען אויך?

אין תשובה אין מהר"ם שיק (סי' רי"ט) זעהט אויס אז מ'האט אים מנדה געווען.[42]

רבינו: קען זיין. בקיצור, מ'האט אים גוט געדרודפט.

אבד"ק טערצאל: יא, מ'האט אים שטארק געדרודפט, מ'האט אים צוגענומען דאם געהאלט.

דעם ערוגת הבושם'ס זוהן דער מאקעווער רב[43] האט אויך געליטן צרות, ער איז געווען שפעטער דער אונגווארער רב. ווען ער איז געקומען אהין האט מען אים זייער מכבד געווען מיט כבוד מלכים. כ'ווייס נישט וואם מ'האט געהאט אויף אים, ער האט נישט געדארפט זייער געהאלט, ווייל זיין שווער איז געווען א גרויסער עושר, אבער ער האט צוזאמגעליטן פון זיי, ער האט געהאט גרויסע צרות. ווען דער פאטער איז נפטר געווארן האט ער אים ממלא מקום געווען אין חוסט.

חסידיו מהמריבה, וכן מביא שם מכתבו של הרה"ק מצאנז (ילקוט אגרות קודש מכתב מ"ג).

זמן המכתב של הדברי חיים הוא כ' לסדר 'אלקים לא תקלל' משפטים תר"ל, דהיינו כמה ימים לאחר מכתביו של רבינו שנכתבו בעש"ק יתרו שנה הנ"ל, אולם גם במכתב הדברי חיים היה לרבינו חלק, כי הוא היה השליח להביא את המכתב לעיר בארשא, ובאמת פעל בזה להשקיט את המריבה כמו שמספר שבעל דברי חיים שלח לשם לעיר בארשא את הגה"ק בעל קול אריה זי"ע מבערגסאז שיקריא את המכתב לפני אנשי העיר, בעל הקול אריה זי"ע נתיירא מאד מחמתם של אנשי העיר, והכין לו מבעוד מועד מרכבה רתומה לשני סוסים שיוכל לנוס מיד לאחר הקראת המכתב, אמנם כשקרא את המכתב לפני אנשי העיר נפל עליהם אימה ופחד והתחילו להתנצל לפניו על מעשיהם, הם הביעו את חרטתם וקבלו על עצמם שלא ישובו לעשות כדבר הרע הזה, ואכן מאז הניחו לרב העיר ונוהגו בכבודו והמנוחה הזרה לשרור בעיר.

42 ועי' בקול אריה במכתבו לקהל עדת בארשא: ...הסכלתם עשו לעשות חרם ונידוי על כל איש אשר יקראהו רב, וישאל ממנו שאלה באו"ח, כפי הנראה דעתיכם כי חל החרם על כל הקהל והציבור... ע"ש.

43 הגה"צ רבי אברהם יוסף ז"ל בעל אבני שוהם, חותנו של אחיו הצעיר הגה"צ בעל מגדלות מרקחים מצעהלים ז"ל בזיוו"ר, ואביהם של הגאוה"צ ר' יושע אב"ד חוסט ור' מאיר אב"ד טעטש ז"ל.

דארט איז געווען אזוי, יעדער האט געהאט א שטום רעכט, האט ער געמיינט אז ער קען שטומען איז ער איז בעל בית. היינט איז אכשר דרא אין דעם ענין...

רבינו: יא, אין דעם איז אויך בעסער היינט.

דער ייטב לב ווען איז געווען רב אין אוהעל האט ער דאך אויך געהאט צרות.

אבד"ק טערצאל: יא, ס'איז א פלא והפלא, כ'האב מיך אייביג געוואונדערט, דער ישמח משה האט דאך געהאט כבוד מלכים דארט, ער איז דאך אויך געווען א חסיד.

רבינו: אבער ס'איז געווען שטארקע מתנגדים אין שטאט, און נאך די פטירה פונעם ישמח משה האבן זיי זיך מתגבר געווען אויף די קהילה, און האבן אויסגעטיילט גרויסע צרות פאר זיין אייניקל דער ייטב לב.

אבד"ק טערצאל: ביים מעשי למלך איז געווען א שטארקע תקנה אין די גאנצע מדינה, א איד אהן א חתימת זקן האט נישט געקענט עולה זיין אין ביהמ"ד. ער האט געהאט א תלמוד תורה לשם ולתפארת.

און אזא פלא איז געווען, ער האט געטומען דעם ראש הקהל, און געמאכט אוים ראש הקהל (מחמת סיבה לא טובה שנתוודע לו עליו), ער האט אפגעזאגט דעם ראש הקהל. איז געווען אן אסיפה, און ביי די אסיפה זאגט דער ראש הקהל, ער דאנקט אפ, זאגט ער, קומען זי אהער, זעצן זי זיך אראפ, שייגעץ, איך ווארף דיך ארויס, נישט דו זאגסט זיך אפ...

ווען ער איז נפטר געווען האט זיך געטוהן, ס'איז געווען א מחלוקת, האט מען דעמאלטם אויפגענומען אלין דיין רבי הערשעלע מייזליש (הגה"צ בעל שו"ת בנין צבי ז"ל).

רבינו: ווען איז אוועק דער מעשי למלך?

אבד"ק טערצאל: אום תר"צ.

רבינו: יא, ס'איז געווען א מחלוקה דעמאלטם, דעם מעשי למלך"ם זוהן האט געהייסן ר' דוד יהודה.

אבד"ק טערצאל: יא, דער לעצטער איז געווען ר' דוד יהודה. ער איז געווען א תלמיד חכם. ער איז געווען אן איידעם ביי נייהויזער, ער איז געווען א גביר אין סערדאהעלי.

דעם ערוגת הבושם האט מען געוואלט אויפנעמען אלץ רב אין סאטמאר, דאם איז נאך געווען פאר רבי יהודה גרינוואלד, ווייל רבי יהודה גרינוואלד איז דאך שפעטער נפטר געווארן.

רבינו: ער איז געווען אין קלייניוואַרדיין.

אבד"ק טערצאל: פון חוסט האט מען אין געוואלט אויפנעמען.

רבינו: פון חוסט?, ניין, פון חוסט האט מען אים געוואלט אויפנעמען קיין טורנא. אבער ער האט נישט געוואלט גיין קיין גאליציע.

א' הנוכחים: רבי מאיר אריק (אבד"ק טארנא בעמח"ם שו"ת אמרי יושר) איז געווען רב אין טורנא.

אבד"ק טערצאל: רבי העניך פאדווא דער רב פון לאנדאן (בעל שו"ת חשב האפוד ז"ל) האט נאכגעזאגט אז ער האט געהערט פון רבי מאיר אריק ווען ער איז געווען אין ווין, אז עם לוינט זיך צו פארקויפן אלעם כדי צו זיין א אונגארישער רב. האט ער געזאגט אז ער איז געזיצן אמאל א דין תורה אין גאליציע, מיט אן עלטערן רב, און איינער האט נאכגעזאגט א סברא פונעם חוות דעת, האט א אנדערער רב געזאגט, ווער? רבי יעקב פון ליסא? כ'האב אים געקענט, און מיט דעם האט ער אוועק געמאכט דעם חוות דעת... זאגט ער, אין אונגארין אז מ'זאגט נאך א סברא פונעם חתם סופר, מיט דעם ענדיגט זיך עם. האט ער געזאגט אז מ'דארף זיין רב אין אונגארין...

רבינו: רבי מאיר אריק איז געקומען פון מזרח גאליציע קיין טורנא (בשנת תר"פ), טורנא איז מערב גאליציע, האט ער געזאגט, עם איז שוין פופציג יאר נאכ'ן הסתלקות פונעם דברי חיים (מרן הדברי חיים נסתלק בשנת תרל"ו) און ער זעהט נאך די השפעה, ס'איז געווען א חילוק ביי די צוויי פלעצער.[44]

אבד"ק טערצאל: דעם ערוגת הבושם האט מען אויך געוואלט אויפנעמען קיין קראקא.

---

44 עיי' בס' **גשמי ברכה** (עמ' תקפ"ד) שסיפר לו הגאון רבי חנוך העניך פאדווא ז"ל אב"ד לאנדאן שסיפר לו הגאון מטשעבין ששמע מאחותו הגדולה שהגאון המפורסם רבי מאיר אריק מטארנא היה מחסידי בניו של הרה"ק מריזשין ז"ל, והוא היה תלמידו הנאמן של אביו הגאון רבי יעקילי' מהרימלוב בעל הכוכב מיעקב, ובימי המחלוקת הידועה בין צאנז לסאדיגורא אירע פעם שרבי יעקילי שמע בבית המדרש בהרימלוב שמדברים על הגה"ק מצאנז בכל מיני בזיונות, וכמובן שהגאון מהרימילוב לא היה בכוחו למחות מחמת אש המחלוקת, אבל לבבו נשבר בקרבו מחמת חילול הקודש, וקרא לתלמידו רבי מאיר אריק לפינה צדדית, ואמר לו בזה"ל: היט דיך!, מ'רעדט דא ווען א בארדישטשובער רב!.

וכן סיפר הג"ר יוסף ליבערמאן ז"ל ראש כוללי שומרי החומות בעהמח"ס משנת יוסף שהגאון מטשעבין סיפר לו שבשעת המחלוקת בין צאנז לסאדיגורא אמר אביו הגאון בעל כוכב מיעקב לתלמידו הגר"מ אריק: ר' מאיר האלט די צונג צווישען די ציינער.

עוד סיפר הגאון רבי חנוך העניך פאדווא אב"ד לאנדאן שאמר לו הגאון מטשעבין ששמע מאחותו שמיום שפרצה המחלוקת הזו לא נראתה עוד בת צחוק על פני אביהם הגאון ר יעקילי מחמת גודל העגמת נפש.

מ׳זאגט אז ער האט אמאל זיך געטראפן מיט רבי שמעון סופר, און רבי שמעון סופר האט אים געזאגט, הער מיך אויס, דער ייטב לב איז געווען אין גאליציע און איז געגאנגען קיין אונגארין, האט ער געהאט דארט תלמידים און ער האט מחבר געווען ספרים. איך בין געקומען פון מאטערסדארף קיין קראקא, האב איך נישט קיין תלמידים און נישט קיין ספרים און נישט קיין ישיבה.

רבינו: רבי שמעון סופר האט אויך אסאך געליטן אין קראקא.

איינמאל איז איינער אריינגעקומען צו אים פורים נאכמיטאג, און ער האט אים אויך געטראפן אין זייער א צוגעלייגטן מצב, האט ער אים געפרעגט ׳פארוואס איז דער רבי אזוי צוגעלייגט?׳, האט ער געענטפערט ׳ס׳איז היינט פורים נאכמיטאג, איך בין דא רב אין שטאט, און ס׳איז זאל נישט זיין אפילו איינער וואס זאל ברענגען משלוח מנות פארן רב?!׳.

זאגט יענער מיט וואונדער ׳וואס הייסט? אין יעדן בית המדרש העננט אַ צעטל אז דער רבי האט געבעטן אז קיינער זאל נישט ברענגען משלוח מנות׳ (כמובן שזה מעשי ידי אינשי דלא מעלי שרצו לצער ר״ל את הגאון הצדיק האב״ד דשם).

אבד״ק טערצאל: דער קול ארי׳ם זוהן איז דארט געווען פורים, און ער איז שנעל ארום געגאנגען זאגן מ׳זאל ברענגען משלוח מנות פאר׳ן רב.

רבינו: דאס איז געווען א שטיקל פון בעלי מחלוקת שוין מיט הונדערט פופציג יאר צוריק.

רבי שמעון סופר האט נישט געלעקט קיין האניג... אין קראקא זענען געווען פארשידענע חסידים, און זיי האבן זיך געקריגט צווישן זיך, איינמאל איז איינער אריינגעקומען צו אים אין שטוב און אים געטראפן זייער צוגעלייגט, האט ער אים געפרעגט דערויף, איז ער צוגעגאנגען צום לעדל און ארויסגענומען אַ פאשקעווויל וואס איז געווען געצילט קעגן אים, און ער וויזט אים דעם צעטל. האט יענער געפרעגט ׳דער רבי מאכט זיך צוטון פון אפאר שקצים?׳.

האט רבי שמעון סופר געזאגט ברוב ענוותנותו ׳ס׳איז נישט אזוי פשוט, די חסידים האבן זייער אַ גוטע נאז, אז זיי שרייבן אויף איינעם אז ער טויגט נישט, טויג ער נישט, כ׳האב מורא דערפון׳.

אבד״ק טערצאל: מ׳האט זיך נישט אויסגעלערנט פון היינט, די שטיקלך... ס׳איז שוין א אלטע מעשה...

אין יעדן דור איז דא אפאר אזעלכע אידן [כקרח ועדתו] וואס ווילן א טובה טוהן פאר׳ן אויבערשטן... אלעם איז לשם שמים...

רבינו: ס׳איז אבער געווען רבנים וואס מ׳האט שטארק רעספעקטירט, ס׳איז געווען רבנים וואס זענען געזיצן במנוחה ובכבוד.

אבד״ק טערצאל: די גמרא זאגט (כתובות קה.) האי צורבא מרבנן דמרחמין עליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא.

די פרעשבורגער רבנים האבן נישט געהאט קיין צרות, אזוי מיין איך.

רבינו: זיי האבן נישט געהאט קיין צרות...?, איר ווייסט, אז ווען דער כתב סופר איז נפטר געווארן האט מען נישט געווואלט אויפנעמען דעם זוהן דער שבט סופר. מ׳טאר דאס נישט היינט פארציילן, דריי טעג איז דער כתב סופר געליגן און מ׳האט אים נישט מקבר געווען, דריי טעג, מ׳קען זיך דאס פארשטעלן...[45]

אבד״ק טערצאל: מ׳זעהט דאס אין אנפאנג כתב סופר על התורה, דארט זעהט מען ווען ער איז נפטר געווארן און ווען מ׳האט אים מקבר געווען.

רבינו: זיי האבן נישט געוואלט אויפנעמען דעם שבט סופר, נאר דעם מגיד וואס איז געווען דארט.[46]

אבד״ק טערצאל: ר׳ שרגא פישמאן האט ער געהייסן.

רבינו: ווי אזוי האט זיך דאס אפגעשטעלט, דער מגיד האט זיך אויפגעשטעלט אין שוהל, און ער האט געזאגט, איך שטיי דא פאר׳ן ארון קודש און איך שווער אז איך נעם נישט אהן דאס רבנות דא. דעמאלטס האט זיך עם אפגעשטעלט.[47]

---

45 עיין בנצי״ב וכן משמע ביעב״ץ (סי׳ שנ״ו סק״ה) שמותר להלין את המת אף לכבוד החיים, כי כשמלינין לכבוד החיים אין בזה בזיון למת, והנוב״י נשאר בצ״ע.

46 זה היה בשנת תרכ״א ותרכ״ב כאשר הכתב סופר הי׳ מדוכא ביסורים ר״ל ולא עזב את טרדותיו העצומות בהרבצת תורה בלימוד שיעורים עמוקים תמידין כסדרם, ובכתיבת תשובותיו בדבר ה׳ זו הלכה שהשיב לרחוק ולקרוב ובהנהגת המדינה ללחום מלחמת ה׳ עם המתחדשים ופורצי גדר בכרם בית ישראל, ובעצם בהנהגת עירו, אז ביקשו אותו להקל מעליו ולקבוע בעל דרשן בעירו, [עיין בסוף שו״ת כתב סופר חלק חו״מ בתולדות המחבר דף כ״ז עמוד ג׳ ד״ה הן].

47 בהקדמת הספר אור שרגא (מהגאון רבי שרגא פישמאן זצ״ל שהיה המגיד הנ״ל והספר נדפס בהסכמות הדעת סופר ועוד נכדי החת״ס) מובא ששמע מהדעת סופר שסיפר שבשעת המרקחה הגדולה, הכריזו בהעיר שהמגיד הולך להגיד דרשה בביהמ״ד, וכל בני העיר נתכנסו, והוא עלה על הארון קודש ואמר: שאף שאני זקן ובא בימים, אך על פי דין תורה אין שום ספק שהרבנות בהעיר שייכת לבנו של הרב ה״ה השבט סופר, ואין לערער אחריו כלום. ולפי גירסא אחת אמרו בנקיטת חפץ ובשבועה.

אבד"ק טערצאל: מ'האט דאם פארדעקט, מ'דערציילט דאם נישט אפען.

רבינו: און דאם איז געווען דער גרויסער כתב סופר, ער איז געווען דעם חתם סופר"ס א זוהן. און איז אליינס געווען זייער גרויס.

אבד"ק טערצאל: דער חתם סופר האט געזאגט אויף אים, לערנען קען ער בעסער פון מיר.[48]

רבינו: יא אזוי זאגט מען, אבער דער שבט סופר איז אויך געווען א גדול בתורה. אזאונס?! מ'קען זיך דאם נישט פארשטעלן היינט, מ'האט צוזאם גערופן אלע תלמידים פונעם חתם סופר וואם האבן נאך דעמאלטס געלעבט, זיי זאלן קומען קיין פרעשבורג ארויס העלפן, מ'זאל זעהן וואם דא טוט זיך, אקעגן די וואם ווילן נישט לאזן אויפנעמען דעם זון פונעם כתב סופר למלא מקום אבותיו הק'.

א' הנוכחים: וועז דער מחנה חיים איז אוועק האט מען אים געברענגט קיין פרעשבורג, אבער מ'האט אים נישט געוואלט לייגן אין חלקת הרבנים אין פרעשבורג, מ'האט נישט געלאזט, ער ליגט אין א עקסטערע חלקה.[49]

רבינו: דער כתב סופר ליגט אויך אויפן נייעם בית החיים.

א' הנוכחים: אבער ער ליגט אין חלקת הרבנים, דער מחנה חיים ליגט אין די אנדערע זייט.

ס'איז דא א דרשה פון זיין ברודער רבי נפתלי סופר, ער דערציילט די גאנצע מעשה. די ראשי קהילה זענען געווען מחוצפים, זיי האבן נישט געלאזט.

אבד"ק טערצאל: דער צאנזער רב איז געווען אין די ווינער באדן, ס'איז נעבן וויען, דער שבט סופר איז נאך געווען א סוחר דעמאלטס, איז ער אהין געגאנגען, ווען ער איז צוריק געקומען האט ער געזאגט כ'האב נאכנישט געזעהן אזעלכע ריינע אויגן ווי דעם שבט סופר.

רבינו: דער דברי חיים האט אים שטארק מקרב געווען.

אבד"ק טערצאל: אין בעלזא אויך.

ביי די אונגארישע אידן איז דער חתם סופר געווען עפעס געוואלדיג...

רבינו: ער האט זיי איינגעפעדימט. ער האט געמאכט דעם סדר אז יעדער רב זאל פירן א ישיבה, און די קהילה זאל אויסהאלטן די ישיבה, ער האט עם איינגעפירט. במילא האט זיך דאם צושפרייט, זיינע קינדער, זיינע תלמידים, תלמידי תלמידיו, ס'איז אזוי געגאנגען דור אחר דור, אזוי האט זיך דאם צושפרייט. און אזוי האט זיך אנגעהאלטן אידישקייט, עד היום הזה.

וביורכו רבינו: א גוטע נאכט, הצלחה מיט אלעם גוטן.

אבד"ק טערצאל: א גוטע נאכט, א ישר כח, מ'זאל זיך זעהן מתוך שמחה.

וליוה את רבינו החוצה ונפרדו לשלום ברוב ידידות

---

48 עיי' בס' סנה בוער באש (עמ' שנ"ג) לימים היה מתבטא החת"ס ואומר: מובטח אני שבא מלאך ולמד עם בני תורה, והיה מפליג ברוב גדלו ואמר, בני לומד יותר טוב ממני, אלא שעדיין אין הוא יודע כל כך הרבה כמוני, אך לכן הרי אני מבוגר לימים ממנו, כמו כן היה מרן זי"ע מתכבד בו והיה מכנה את עצמו בכינוי 'אבוה דשמואל'.

49 ונעתיק מה שמובא בס' שמן אפרסמון (במבוא פרק ו' עמ' מ"ז): ...ביום כ"ה סיון שנת תרמ"ו נפטר לבית עולמו הגאון רבי חיים סופר זצ"ל בעל המחנה חיים רבה של עיר הבירה פעסט, אבל כבד ירד על עולם התורה רבבות איש נתקבצו לפעסט לחלוק כבוד לאחד מגדולי הדור, רבנים בודדים נתכבדו להספיד את הנפטר ובניהם רבינו בעל הנהרי אפרסמון שהספיד את ידיד נפשו בבכי תמרורים.

כמו כן עשה פעלים והשדלות להשיג מקום מכובד בבית החיים בפרעשבורג עבור בעל מחנה חיים. הגאון בעל מחנה חיים היה יליד פרעשבורג בן הגאון רבי מרדכי אפרים פישל סופר זצ"ל, ודר אחר חתונתו בעיר פרעשבורג ולמד שם תורה בהתמדה רבה, אך מתוך דחק גדול, וכאשר ברבות הימים נתקבל לאבד"ק יעמערינג, נשא דרשת פרידה בבית המדרש הגדול של ק"ק פרעשבורג בנוכחות המורא דאתרא הגאון רבי שמואל בנימין סופר זצ"ל בעל כתב סופר, ובתוך דבריו רמז לראשי הקהילה על זה שאינם דואגים לתלמידי חכמים שעוסקים בתורה מתוך הדחק, דברים אלו הכעיסו את הבעלי בתים בפרעשבורג ושמרו לו על זה טינא בלבם.

כאמור בעל המחנה חיים היה יליד פרעשבורג ולכן השאיר צוואה שלאחר אריכות ימיו יובילו אותו למקום מנוחת אבותיו בפרעשבורג, כאשר נפטר הגאון בעל מחנה חיים זצ"ל נודע לראשי הקהילה בפרעשבורג את דבר הצוואה לקברו בעיר פרעשבורג מצאו ראשי הקהילה בפרשבורג מקום לגבות את חובם על שהטיף להם מוסר.

החלטת החברה קדישא היתה שלא לקברו בחלקת הרבנים ואפילו לא בחלקת החשובים, בטענה שהוא לא היה מתושבי המקום ולא היה מבני החבורה והקהילה.

כאשר נודע דבר זה לרבינו ציוה שיניחו אותו במקום מכובד, בחלקת הרבנים או לפחות בין חשובי העדה, בראותו שלא יועיל כלום, אמר אני דורש שיקברו את הגאון בעל מחנה חיים בין הנפלים, כי כמו שהם לא טעמו טעם חטא, כן הגאון בעל מחנה חיים לא טעם טעם חטא, על זה הם הסכימו וקברו אותו ליד הנפלים, מיד אחר כן נהפך מקום זה למבוקש ביותר, ותלמידי חכמים ובני תורה מצאו את מקום מנוחתם שם סמוך למקום מנוחתו של המחנה חיים זצ"ל.

ועיי' בס' שמן אפרסמון סוף פרשת וישלח ההספד שנשא על המחנה חיים.

ברכה לרא"ש משכיר

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מעלת ככוד ידידינו וידיד מוסדותינו, הרבני היקר החשוב והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה, האדם היקר באנשים, מסור בלב ובנפש למען מוסדותינו הקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, ארי שבחבורה, שמו הטוב מהללים בשבח ובתפארה

הרב שמואל אליעזר טייטלבוים שליט"א

חבר הנהלת וועד החינוך דמוסדותינו בבארא פארק יצ"ו

לרגל שמחת אירוסי בנו למז"ט בשעטו"מ

החתן החשוב המופלג בתורה וביראה, שמו הטוב נודה לתפארה

כמר משה ני"ו

עב"ג הכלה החשובה והמהוללה שתחי' בת גיסו-דודו

הגה"צ ר' מנחם מענדל טייטלבוים שליט"א אבר"ק טשענסקאוויטש

והברכה אחת למע"כ אביו הרה"צ רבי ירמי' טייטלבוים שליט"א מאיהעל

ולחותנו הרה"צ ר' אדי' ליבוש ישראל בנציון דובין שליט"א מציעשנוב

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל רוטשטיר

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

קהל
יש לב
ד'סאטמאר

נתיסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ט צ"ב זצוקללה"ה
בני ברק

בנש"א ק"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שלמי תודה וברכה

בעודינו שרויים תחת הרושם הכביר
מהימים הנעלים והשברת המתאחדת
נועם הנשמות ועונג הרוחות
חובה נעימה עלינו להביע הגשי
הודאה והערכה המפעמת בלבינו
קדם מעלת כבוד ידידינו החשובים

הנהלת קהילתינו הק'

בעיה"ק ירושלים תובב"א

על אשר קידמו בסבר פנים יפות
את פני אנשי שלומינו פה בני ברק יצ"ו
אשר באו להשתתף בשבת המתאחדת בעיר ה' שמה
בראשות אורחינו הגאון הצדיק אב"ד קהילתינו ווילי'אמסבורג שליט"א
בנו הגדול של איתן אדונינו כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

הוד והדר פעלם וצדקתם עומדת לעד,
זכות מעשיהם הטובים יגן בעדם ובעד
ביתם, וימלא ה' לטובה כל משאלות לבותם,
חפץ ה' בידם יצליח, ברב אונים ואמיץ כח,
עד ביאת המשיח, ומלכינו בראשינו בב"א

המאחלים ברגשי ידידות והוקרה

הנהלת הקהילה

פה בני ברק יצ"ו